

BOŻY (15471) ai

o jasne.

sg m N boży (1669). ◇ G bożégo (1663); -égo (72), -ego (26), -(e)go (1565); -égo *OpecŻywSandR* (2), *OrzQuin* (18), *SienLek*, *Oczko*, *ZawJeft*, *JanNKar*, *SiebRozmysł*; -ego *OpecŻywPrzedm*, *MurzHist* (8), *MurzNT* (4); -égo : -ego *OpecŻyw* (23 : 8), *BiałKat* (12 : 4), *SarnStat* (12 : 1). ◇ D bożému (272); -ému (8), -emu (5), -ęmu (1), -(e)mu (258); -ému *JanNKar* (2), *SarnStat* (2); -emu *OrzQuin*, *BiałKat* (3); -ému : -emu *OpecŻyw* (3 : 1); -ému : -ęmu *MurzNT* (1 : 1). ◇ A boży (467), bożégo (419); -égo (12), -ego (8), -(e)go (399); -égo *OpecŻywList*; -égo : -ego *OpecŻyw* (6 : 6), *BiałKat* (5 : 2). ◇ I bożym (640), bożem (10); -em *RejPs* (4), *RejKup*, *MurzHist* (2), *GórnRozm*; -ym : -em *BibRadz* (14 : 1), *GrzegRóżn* (28 : 1); -em (2), -(e)m (8). ◇ L bożym (422), bożem (13); -em *MurzNT* (2), *RejFig*, *BudNT* (3), *Oczko*; -ym : -em *PatKaz II* (4 : 4), *PatKaz III* (2 : 1), *SkarKaz* (29 : 1); -em (1), -ém (1), -ęm (1), -(e)m (10); -ém *Oczko*; -em : -ęm *MurzNT* (1 : 1). ◇ V boży (89). ◇ f N bożą (645); -ą (581), -(a) (64). ◇ G bożéj (1440), bożyj (36), bożé (20), boży (7); -yj *MurzHist* (15), *MurzNT* (21); -é *OpecŻyw* (17), *OpecŻywSandR* (2), *KlerPow*; -y *LibMal*, *ZapKościer* (2); -éj : -y *PatKaz III* (12 : 1), *Leop* (22 : 1), *BielKron* (35 : 1), *GrabowSet* (3 : 1); -éj (117), -ej (12), -(e)j (1311); -éj : -ej *BiałKat* (16 : 4), *SarnStat* (81 : 8). ◇ D bożéj (357), bożyj (7) *MurzHist* (4), *MurzNT* (3), bożé *OpecŻyw* (6); -éj (14), -ej (2), -(e)j (341); -éj : -ej *BiałKat* (3 : 2). ◇ A bożą (692). ◇ I bożą (558). ◇ L bożéj (439), bożé (10) *OpecŻyw* (9), *OpecŻywPrzedm*, bożyj *MurzHist* (3); -éj (5), -ej (1), -(e)j (433); -éj *OrzQuin* (2), *SiebRozmysł*; -éj : -ej *BiałKat* (2 : 1); -é *OpecŻyw* (9), -e (1) *OpecŻywSandR*. ◇ V bożą (51); -ą (43), -a (1), -(a) (7); -ą : -a *OpecŻyw* (4 : 1). ◇ n N bożé (590); -é (25), -e (16), -(e) (548); -é *OpecŻyw* (4), *SienLek*, *KochFr*, *KochPieś*; -e *Oczko*, *SarnStat* (2); -é : -e *MurzHist* (3 : 8), *MurzNT* (5 : 1), *OrzQuin* (1 : 1), *BiałKat* (9 : 3). ◇ G bożégo (1686); -égo (63), -ego (32), -(e)go (1591); -égo *OpecŻywSandP*, *OpecŻywSandR*, *ForCnR*, *OrzQuin* (4), *SiebRozmysł*; -ego *ForCnRWiet*, *MurzHist* (8); -égo : -ego *OpecŻyw* (12 : 4), *MurzNT* (13 : 8), *BiałKat* (12 : 8), *SarnStat* (18 : 3). ◇ D bożému (279); -ému (5), -emu (2), -ęmu (2), -(e)mu (270); -ému *BiałKat*; -emu *MurzHist*; -ęmu *MurzNT* (2); -ému : -emu *SarnStat* (4 : 1). ◇ A boże (770), boży (1) *KlonFlis*; -e (41), -é (39), -(e) (690); -e *OpecŻywSandR*, *MurzHist* (2), *Strum*; -é *OpecŻyw* (14), *OrzQuin* (7), *SienLek*, *Oczko*; -e : -é *MurzNT* (3 : 4), *BiałKat* (2 : 11), *SarnStat* (32 : 1). ◇ I bożym (380), bożem (27); -em (2) *Diar*; -ym : -em *FalZioł* (6 : 5), *RejKup* (2 : 1), *MurzHist* (1 : 1), *MurzNT* (1 : 2), *BibRadz* (8 : 15), *ModrzBaz* (5 : 1); -em *MurzNT* (2), -ęm (1) *MurzHist*, -(e)m (24). ◇ L bożym (321), bożem (8); -em *LudWieś*, *ModrzBaz* (3); -ym : -em *Krom Rozm I* (7 : 1), *MurzHist* (1 : 1), *MurzNT* (3 : 1), *HistRzym* (4 : 1); -em (2) *MurzHist*, *MurzNT*, -(e)m (6). ◇ V boż(e) (3). ◇ pl N m pers boży (240), boż(e) (2); -y : -(e) *RejAp* (9 : 1), *WujJudConf* (2 : 1). an boży (1). subst bożé (132), boży (1); -é : -y *LubPs* (2 : 1); -é (7) *OpecŻyw* (2), *MurzHist*, *OrzQuin* (2), *BiałKat* (2), -e (2) *SarnStat*, *GosłCast*, -(e) (123). ◇ G bożych (437). ◇ D bożym (85), boż(e)m *ModrzBaz* (2). ◇ A m pers bożé (101), bożych (3); -ych *CzechRozm*, *WujNT*; -é : -ych *BielKron* (1 : 1); -é (8), -(e) (93). subst bożé (180); -é (14), -e (3), -(e) (163); -é : -e *MurzHist* (1 : 1), *MurzNT* (1 : 1), *SarnStat* (2 : 1). ◇ I m bożymi (146), bożemi (32); -emi *SeklWyzn*, *MurzHist*, *MurzNT*, *GliczKsiąż* (2), *LubPs*, *Leop* (5); -ymi : -emi *BibRadz* (4 : 2), *RejPos* (12 : 5), *RejZwierc* (1 : 5), *WujJud* (2 : 3), *SkarŻyw* (5 : 2), *SkarKaz* (7 : 4); -emi (1) *MurzHist*,

-ęmi (1), MurzNT; -(e)mi (30). *f* bożemi (6) MurzHist, BielKron (2), RejAp, ModrzBaz (2), bożymi (4) KrowObr, KuczbKat, CzechRozm, NiemObr; -emi (1), -(e)mi (5). *n* bożymi (10), boż(e)mi (3); -ymi CzechRozm (4), CzechEp (2), NiemObr, ReszPrz, WujNT; -(e)mi BibRadz, WujJud; -ymi : -(e)mi BudNT (1 : 1). ◊ *L* bożych (76). ◊ *V m pers* boży (18). *subst* boż(e) (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

Przymiotnik od rzeczownika „Bog”; *divinus Calep, Cn (15471)* : BierRaj 17; Ani ten człowiek zgrzełfyl/ ani iego rodzicy/ ale fie to łtalo/ aby wczynki bożę byly w nimj ziawioné. *OpecŻyw* 63, 48, 114, 130, 133, 180v (16); *PatKaz I* 5v, 17v; A takofch ta myla panna byla poczata zwyecznołczy bozey woczczu nyebyełkym *PatKaz II* 22v, 37v, 50v, 60, 63 [2 r.], 66; *PatKaz III* 114v, 117, 129, 133, 138; *HistJóz* A4; modlythwa naczye nyech bandzye. y wyelye dzywow ktorełz czynil za bozym danym *MetrKor* 46/175, 46v, 117; *FalZioł* V 66; *FalZiołUng* V 119; *BielŻyw* 136, 155; mamy ye [synów] krczyczy na bołchv wyare na łthary zakon *LibLeg* 8/161, 133, 11/57; Y iakoż mamy łpiewać piołnki boże/ w ziemi czudzey. *WróbŻołt* 136/4, k. Sv, aa4, ff3, nn4v (8); *RejPs* 31v, 139 marg, 163v, 222; *RejRozpr* B3; *SeklWyzn* 3, b4v, Ev, e2, g4 (7); *SeklKat* A2v, E2, F3, G2, Sv (6); *RejKup* b2v, c2, g3v, r2; iż dla wielkih [!] bogactw kthorem miał/ nie Boże łtworzenie ále towarzyszem Bozym mnimałem fie być *HistAl* Gv, C2 [2 r.]; *KromRozm I* Ev, [H3v], M4; a łkoro pana opułcił/ kaźde słowko boże zdało mu się potępieniem *MurzHist* H, B3v, I3v, Lv, L2v, P (8); *MurzNT* 18v, 51, 103v, 168v marg, *Luc* 7/30; *MurzOrt* Bv [2 r.]; *KromRozm II* i, p4v, q4v, r2, yv (8); *KromRozm III* A6v, A7v, B2v, D8v, E8 (7); Tobie łkruchá nie pomoże/ Załz nie wielz łrogołci Bozey *BielKom* D; *GliczKsiąż* C8, H; *LubPs* P5v marg, R5v, Y3v, Z4v, ee6v marg (16); *GroicPorz* c4, i4; O oblubienico Boża wybrána bądz nam drogą práwą/ do wietznego wełela. *KrowObr* 164v; niedziwuy fie [...] iż fie włzyłcy wierni y wybráni Boży Młzą wálzą iako bluznierłtwem [...] brzydzą *KrowObr* 190, C2v, 12, 110, 175, 189v (96); *RejWiz* 26v, 71v, 87, 111 marg, Dd (6); *Leop Eccli* 2.Par 32/12, AAa, 1.Mach 3 arg, *Ioann* 6/29, *Rom* 3/3 (23); *RejFig* Bb7; Pánie łłuchay nas/ Tyś ielł między námi Kłiążęciem Bozym *BibRadz* *Gen* 23/6, *Ps* 49/23, II 59v marg, 1.*Cor* 15/15, 2.*Tim* 2/19, *Hebr* 9/9 (48); bo coźkolwiek my mamy dobrego to Boże ielł *OrzRozm* P4v, G2; A iuż to trzeći raz przez znáki Boże Aaron káplánłtwo odzyerzał. *BielKron* 41v, 31, 34v, 101v, 266v, 463 (27); *GrzegRóżn* C2, H2v, K, K2, N3 (11); *Mącz* 453a; *OrzQuin* P3; *SarnUzn* B6, C4v, F4v, G5, G7v (8); że ono ozdobne y łubtyłne budowánie/ ielł łprawione wedle myłli Bozey *LeovPrzep* a2, Gv [2 r.], G2v, G3, H3, I2v; ktorzy [niewierni] opułciłwzy łtrách Boży vdáli fie zá łtráchem łwiátá tego. *RejAp* 121v, 76, 131, 168, 169, 197 (8); o pięknołci powiedział/ iákoby miałá być promieniem dobroci Bozey/ á kthemu záwdy dobra *GórnDworz* L14, Ce7v, Gg2, Gg4v, L1v, Mm5; *HistRzym* 127; *RejPos* A6v, 22, 64, 84v, 284v (12); Według tedy łtworzenia/ Szátan Boży ielł: ále według łwego wyłłepku/ łam łwóy ielł. *BialKat* 16, 13v, 56, 88v, 148v, 283v (20); Gdzie ład álbo Ray Boży/ známionuie Krolełtwo Boże y żywot wieczny *GrzegŚm* 41, A3v, A4v, 21, 24, 41 (10); *KuczbKat* 5, 95, 140, 280, 380 (12); Iuż moie látá u dyablá/ Com ná Boży kábat łłuzył *RejZwierc* 233v, 45v, 53, 57v, 79v, 266 (15); *BielSpr* 43 marg; Bo nie łkąd inąd [...] włzczęły fie odłzczępienłtwá/ iedno łtąd/ że Káplána Bożego niełłucháią. *WujJud* 20v, 39v, 123v, 185, 236, 249v (23); *WujJudConf* 8, 46, 59v, 138, 180v (10); y zacni wykłádácze piłmá łwięthego z ołwienienia Bożego/ mogą być názwáni Prorocy. *RejPosRozpr*

c3, c, cv; *RejPosWstaw* [21³]v, [41³] [2 r.], 42; Z przepużczenia Bożego bywa dan mroz *BudBib Job* 37/10, 15/8, 31/2, *Is* 14/13, 35/4, *Sal* 2/13 (17); Czy go wierzyć będąielz/ lynem Bozym z dobrodziejstwa Bożego vczynionym? *BialKaz* G4, C2; Vwierzył Abrahám Bogu/ y poczytano mu ku fprawiedliwości y nazwan ielt przyacielem Bozym. *BudNT Iac* 2/23; Kto wierzy wfyná Bożego/ ma świádectwo Boże w łobie *BudNT 1.Ioann* 5/10, *Luc* 22/69, *Act* 28/28, *2.Tim* 2/19, *Apoc* 19/9, k. Kk3 (25); Weźmi miecz fwięty Boży/ broń nim wiernych iego *StryjWjaz* C2v; żadney inney rzeczy imię Boże Iehowáh/ opócz Bogá fámeo [...] nie fłuży *CzechRozm* 52v; W kłztálcie Bozym być co znáczy wedle Antichriftá/ á co wedle pílmá. *CzechRozm* 56 marg, 3, 57v, 69, 89, 194 (126); Wielkiec to fá dobrodziejstwa Boże/ ktore nam vžyczáne bywáią przez Krztu Swiętego przyięcie *KarnNap* B2; w krotkiem czáście (iefli fię nieupámieťáľz) przekłęctwo Boże vcžuielz *ModrzBaz* 99v, 11v, 55, 64, 86v, 144v (11); *SkarJedn* 62, 77, 109, 327, 340 (20); *KochOdpr* B2v; *Calag* 253a; Nie ćierpiáľ krzywdy božey Phineás cnotliwy/ Ale mieczem złé karaľ *KochPs* 162, 172; ołtarze Boże ludzie [!] Beľtyom podobni rozmiećá. *SkarŽyw* 58; Rozmáite powołánie Boże do pokuty *SkarŽyw* 80 marg; Adámie ty Boży kmiećiu/ ty siedziľz v Bogá w wiecu *SkarŽyw* 357, 58, 79, 208, 492, 583 (77); Což ielt przebog/ duch/ czy mára? Džiwnáć iákaś Boža fťworá *MWilkHist* K4, F2v; zá dziwnym foritowánim Bozym onę pięddziefiáť tyfiáć Wołochow y Turkow/ náľzych fześć tyfiáć/ á práwie garść ludzi pobilaľ *StryjKron* 757, 300; íam Iezus Chriftus tož czyniľ ná Božey modlitwie nocuiáć *CzechEp* 288; Bo to ínfza ielt mowić o przyrodzoney íftności/ á ínfza o przyściu Bozym *CzechEp* 341; Papieź [...] to co ielt Bożego łobie przywáľzcza *CzechEp* [398], 46, 47, 216, 249, 316 (73); Pan y zbáwiciel náľz/ ktory będąć głowá wľzytkich wiernych chwalcow Božych [...] przedię wiele nienawieści/ [...] ná łobie odnošil *NiemObr* 3; To ten wierny fľugá páná Chriftuľow/ żadney rády Božey/ nie táil przed wiernymi vcžniámi fwoimi *NiemObr* 86, 10, 19, 42, 73, 116 (25); Nie rzekľ iáko żyw żaden wietľžey prawdy zwieká/ Iáko kto názwáľ bozym igrzyľkiem człowieká. *KochFr* 128 [2 r.]; *ReszPrz* 25, 53, 69, 108, 112; *ReszList* 152, 157; *KochPieś* 27, 46; Niešľycháne wćielenie SYnaczká Bożego *ArtKanc* B2; Swięte Boże wierne ćiáľo/ co w grobie ležáľo/ trzećiego dnia z martwych wťáľo *ArtKanc* F14v, F15, K19, N9, O14v; *ZawJeft* 13, 31; iako zna Krol Ie^oM [...] ľasķę Božá wtey sprawie, tak przykľadem Bozym, tosz trzeba z ludzmi czynic *ActReg* 116 [2 r.]; Divinus — Szwiety, bozy *Calep* 336v; *GostGospSieb* 2; *Phil* L3; *GrabowSet* C4v, R4v; Człowiek choć wyraz Boży/ nieľpofobny ná to/ Ani náľazľ fortéľu ná fžędziwé láto *KochFrag* 21; *OrzJan* 55, 108; Biegayže z [...] onym miľošnikiem Bozym Heliaľzem [...] po drogách mándatow Pána Bogá *LatHar* 191; O Duľzo moiá/ obrázem Bozym ozdobia [...] miľuyže tego/ ktory ćię ták wielce vmiľowaľ *LatHar* 278, 38, 110, 244, 475, 721 (40); Wiedzćie iż Pogánom poľłane ielt to zbáwienie Boże *WujNT* 393; A ielić [jestešmy] fynámi [božymi]/ tedyć y dziedźicmi: dziedźicmi mowię Božymi *WujNT Rom* 8/17; Poniewáź gľupľtwo Boże/ ielt mędrľze nád ludzi: á mdľość Boža/ ielt mocnieyľza nád ludzi [quia quod stultum est Dei sapientius est hominibus, et quod infirmum est Dei fortius est hominibus]. *WujNT 1.Cor* 1/25; Chriftus w poľťáci Božey ielt rowien Oycu *WujNT* 723, *Luc* 3/6, 23/35, *Act* 23/4, *Rom* 3/26, s. 687 (114); *WysKaz* 14, 21, 22, 34, 47; *SarnStat* [7v], 218, 710, 792, 1292 (13); *PowodPr* 11 marg, 43, 68, 80; źle dobr Božych vžywaćie/ á nie pomnićie ná pokorę y fľromność Chrzešćijáńfká *SkarKaz* 580b; Obieráć miaľ P. IEZVS [...] dwánaście męžow: ktorzyby [...] mogli

[...] dufze rozumne y wolne pod iárzmo Bożé y wiáry świętey podbić. *SkarKaz* 609b, 39a, 83a, 162a, 514a, 637b (25); *VotSzl* A4v, D2v; Cnotá ieft łkarb Boży wielki Ktory widzi człowiek wízelki *CzahTr* Dvb; *GosłCast* 17; rzemieśnikom ná budowanie namiotu Bożego ná pułzczy [...] Duchá Bożego było potrzebá *SkarKazSej* 660b, 684b, 685b, 699a, 699b, 700b (10); *KlonWor* 29, 53.

W połączeniach pochodzenia biblijnego (50): niefamym telko chlebem żywie człowiek/ ale ij flowem ktoré pochodzi z wít bożych [*quod procedit de ore Dei Vulg Matth 4/4*]. *OpecŻyw* 37v; *WróbŻołt* 79/11; to dzieięcioro Boże przikazanie dał był pan Bog Moizelłowy na dwu tabliczach palczem Bożim napyłłane. *SeklKat* G4v; Iuż ich lator[ołł]ki yáko Cedrowye Boży/ Ná wyzłłá wyrołły *LubPs* S3v; *KrowObr* C3v, 23v, 130, 212; Proźbá z wíth vbogiego/ áż do wízu Bożych przydzie [*ad aures eius perveniet*] *Leop Eccli* 21/6, 34/15; łłyłzałem głos ieden ze czterech rogow ołtarzá złotego/ kthory ieft przed oczymá Bożemi [*ante oculos Dei*]. *BibRadz Apoc* 9/13 [*idem WujNT*], *Deut* 9/10, 2.*Par* 35/22, *Apoc* 3/1; *OrzRozm* B4v; *BielKron* 34v [2 r.], 35; Toć kazał powiedzieć Pan kthory ma liedm duchow Bożych/ y liedm gwiazd [*qui habet septem spiritus Dei et septem stellas Vulg Apoc 3/1*] *RejAp* 34, F2v, 48v, 51; *RejPos* 69v; *WujJud* 46; *CzechRozm* 54, 99v, 106; świętych dufze idá do niebá zaráz/ y widzá twarz Bożá *SkarJedn* 274, 281, 343 [2 r.]; w oczách Bożych podłemi zołtawáia/ ktorzy lię v ludzi chćiwością proźney chwały nádymáia. *SkarŻyw* 212, 262; *NiemObr* 98 [2 r.]; *ReszPrz* 69; *ArtKanc* G14; *WujNT Matth* 4/4, *Apoc* 3/1, 4/5, 5/6, 9/13; *WysKaz* 15; *SkarKaz* 119b, 278a, 383a, 384b, 635a (7).

W formułach dyplomatycznych [z łaski bożej (114), z bożej miłości (18), bożá mocą (1), z mocy bożej (8), z bożej pomocy (1), z przejrzenia bożego (8), z rządzenia bożego (1), z zmiłowania bożego (2)] (153): Wedlye Nayałznyeyłżego xyazacza a pana pana sygmuntha zbozey myłoczy krolya Polłkyego *MetrKor* 37/1v; Teraz bogati Czełarł nał yego m. zbozey pomoczy łzwamy przyyaczielłtwo ma. *MetrKor* 46/117v, 34/133, 288, 37/3v, 40/174, 61/222v (14); *MiechGlab* 66; Iam yełł Svltan Svleyman z bozey moczi pan wyelkii nie zwicziezoni *LibLeg* 11/87; BOzam moczá Czełłarł Tvreczky y ynnich wyelye paniłthw *LibLeg* 11/140, 6/77v, 158, 7/67v, 10/55v, 11/82v (21); *ComCrac* 1543/11; *SeklWyzn ktv*; *MurzNT* A2; *GliczKsiąż* A2; *UstPraw* Kv; *BibRadz* I *2; Woldemarus z łálki Bożey/ opiekun Ianá z Brándeburgu/ Márgrabie *BielKron* 370, 298, 412v, 429v [3 r.]; *KochSat ktv*; *SarnUzn* A2; *GórnDworz* A2; *KwiatOpis* B2v, Cv, [C2]v, Dv; *BiałKaz kt*; *StryjWjaz kt*; ia złálki Bożey Cezarł/ przełtawáć chcę ná tym co on połłánowi *SkarJedn* 289, A4; *KochPs* 2; *SkarŻyw* A2, 520; *StryjKron* 747; *ZapKościer* 32v; *WerGośc kt*, 207; Iozeph Werefłczyńłki [...] z przezyrzenia Bożego Opát Siećiechowłki *WerKaz* 275, 279; *WerKazPapr kt*; *KmitaPs kt*; *ActReg* 45, 143; *OrzJan* 65, 92; *WysKaz kt*; My tedy Zbygniew z łmiłowania Bożego świętego Rzymłkiego Kościołá/ Tytułu świętey Pryłzki Kárdynał y Błkup Krákwowlki *SarnStat* 382, 59, 249, 380, 834, 1155 (75); *SiebRozmyśl* A; *KlonKr kt*; *SkarKaz* 2.

W charakterystycznych połączeniach: biskup boży(-a, -e) (9), chwalca (53), cierpliwość (5), dobroć (26), dobrodziejstwo (44), dobrotliwość (5), dziedzic (6), kapłan (42), krzywda (24), kształt (27), mierziączka (4), miłosnik (18), myśl (4), nadzieja (4), naśladownik(-wca) (6), nieprzyjaciel (72), obraz (26), obrona (6), postać (21), przekłęctwo (5), przyjaciel (46), rada (18), rodzaj 'natura' (2), sława (11),

(s)przeciwnik (9), stan (4), strach (5), świadectwo (14), uczynek (11), wiara (42), wierni (41), wybrani (71), wyznawca (6), zbawienie (11), zmiłowanie (5).

Przysłowia: Błogofławieństwo Boże czyni bogatymi. *KołąkSzczęśl A.*

[*bibl.*] Dáycież Cefarzowi tzo ielt cefarzowo/ a tzo ielt bożé⁸⁰ bogu. *OpecŻyw 75; TarDuch B7v; LibLeg 7/69v; Co Cefarfkie to dác iemu A co boże to dác lámemu RejRozpr B2v; MurzNT Mar 12/17; KrowObr B2v; Oddayciefz tedy co ielt Cefárfkiego/ Cefárfzowi: á co ielt Bożego/ Bogu. Leop Matth 22/21 [idem WujNT Luc 20/25]; BielKron 203; RejPos 46v, 249; A Chriřtus zász co Bożego Bogu/ co Cefárfkiego/ Cefárfzowi rofkazal oddáwác CzechEp [384], [394]; LatHar 128; WujNT 93, Mar 12/17, s. 170, Luc 20/25, s. 278 (10) [ogółem 23 r.].*

[*bibl.*] Látwiefz Wielbłádowni przeiřć przez wřfko igielne/ niř bogáthemu wniřć do kroleřtwá Bożego. *Leop Mar 10/25; Látwiefz ielt wielbłádowni [...] przez džiurę igielná przeřć/ niř bogátemu wniřć do kroleřtwá (marg) Bożego. G. (—) niebiełkiego. WujNT Matth 19/24; Luc 18/25; Mar 10/25 [ogółem 4 r.].*

ták piékný by bogiem był [...] yáko by go mátká boża vrodziłá. *Mącz 393d.*

Zwroty: »(nie) brać, wzywác na daremno *itp.* (imienia bożego) imię boże« [*szyk zmienny*] (18): *SeklKat F3, F3v; Nie vydźie karánia káždy/ ktory bierze nádáremno Imię Boże. GroicPorz pp4, y4 [2 r.]; the obłudę pořwiácáiąc/ y imienia Bożego nádáremne wzywáiąc. KrowObr 67, 84, 88, 92v, 148, 228 (7); BielKron 149; Imienia Bożego niebrác ná dárémność. BiałKat 206; Imienia Bożego dáremnie niebierz ModrzBaz 140v; CzechEp 325; Imienia nie bierz Bożego/ ná proźność nieřtátku twego ArtKanc M4; SarnStat 710.*

peryfr. »pařć z nieba bożá rořá« = *darmo przyřć:* Tákże żoná nierządna gdy iey zewřząd niořá/ Mnima by iey to pádło z niebá Bożá rořá *RejWiz 139v.*

»być, siedzieć *itp.* na (po) prawicy bożey« [*szyk zmienny*] = *esse ad dexteram Dei, sedere a dextris virtutis Dei, sedere in dextera Dei Vulg (60):* Pńalm o pořadzeniu pana Ieřufowym na prawicy bożey *WróbŻořł 117; KrowObr 67, 68, 70, 98v, 155 (8); Leop Luc 22/69 Hebr, 10/12; Kryřtus [...] ktory ielt ná práwicy Bożey BibRadz Rom 8/34; RejPos 21v, 22v [2 r.], 231v marg; BiałKat 88v; GrzegřSm 8, 11, 35; KuczbKat 55; RejPosWstaw 110v; BiałKaz Gv; Chriřtus fiedźi ná práwicy Bożey CzechRozm 265v, 45v, 49v, 180v, 227, 268 (14); CzechEp 125, 187, 246, 311, 329 (6); oto widzę niebá otworzone/ á řyná człowieczego/ řtoięcego po práwicy Bożey NiemObr 120, 9, 120; ArtKanc T17v; LatHar 573; WujNT Mar 16/19, s. 399, 420, Act 7/55, 56 (10); SkarKaz 242b, 243a.*

»stworzyć, uczynić *itp.* na wyobrazenie (kształt, obraz, podobieństwo) boże« [*szyk zmienny*] = *ad imaginem Dei creare, ad similitudinem Dei factum esse Vulg (29):* *Leop Gen 1/27, Iac 3/9; BibRadz Gen 1/27; ábowiem człowiek ná křtałt Boży ielt řtworzon BielKron 5v; HistRzym 53v, 106, 111v; GrzegřSm 21 [2 r.]; KuczbKat 1; że iáko pierwfzy człowiek był řtworzony ná wyobrazenie y podobieństwo Boże WujJud 165v; CzechRozm 88v [2 r.]; ModrzBaz 80 [2 r.], 88v, 143; SkarŻyw A4, 271, 532; StryjKron 6; CzechEp 54, 257; KołąkSzczęśl A3; y przezeń przeklinamy ludźi ktory ná podobieństwo Boże řprávieni řá. WujNT Iac 3/9, Yyyyy2; SarnStat 1272; bo ná obraz Boży vczyniony ielt człowiek. SkarKaz 315a, 315b.*

»wzywać imię boże, wzywianie imienia bożego« [szyk zmienny] = *nomen Domini invocare Vulg* (9): Kielich zbawienia będą brał/ á imię boże będą wzywał. *WróbŻołt* 115/13, 115/17; *LubPs* aa4; *BiałKat* 257; y fnich z wzywáním imienia Boże^o y zbłogofławieństwem iego rozgrzelzenie wzięł. *BiałKaz* M4; *ModrzBaz* 53; Enos iáko począł wzywać imienia Bożego. *SkarŻyw* 269; *WujNT* Ccccc 4v; *SarnStat* 184.

Wyrażenia: »(święty) anjoł boży; święty boży anjoł« = *angelus Dei, angelus Domini Vulg* (121 : 1): *PowUrb* +3v, +4; Przeto anioł boży vkazal fie we łpaniu Iozefowi *OpecŻyw* [27], 29v, 48, 58; *PatKaz II* 64v; *WróbŻołt* 34/5, 6, L6, ee2; *RejPs* 136v; *SeklWyzn* 3; *SeklKat* F3v, R3; *HistAl* Cv; *MurzNT Luc* 15/10; *KrowObr* B4v, 5, 21, 134v, 171 (9); Ale thy pánie moy Krolu/ iesteś iáko Anioł Boży *Leop* 2.Reg 19/27, 24/16, 2. *Par* 32 *arg*, 4.*Esdr* 5 *arg*, *Matth* 22/30, *Act* 27/23 (8); *BibRadz Gen* 21/17, *Judic* 6/20, *Act* 27/23, *Gal* 4/14, *Hebr* 1/6; *BielKron* [84²]v, 161; *RejAp* 20v; *HistRzym* 28 [2 r.], 29, 41, 46v, 90; Iáko fie to wielekroć trefowało/ iż Anieli Boży vkázowali sie w ołobach pielgrzymłkich *RejPos* 113, 5v, 42v, 109v, 150, 166 (17); Strózem y wódzem był Anyól Boży Ludowi Izráelłkiemu. *BiałKaz* 78v, 78v [3 r.]; *KuczłKat* 20, 420; *RejZwierc* 37, 128, 132, 141v, 225v (7); *WujJud* 216; *RejPosRozpr* cv; *BudBib Gen* 32/1; *BudNT Matth* 22/30, *Act* 27/23, *Gal* 4/14; *CzechRozm* 8, 41v, 42, 47, 49v (10); duřzá twoiá/ zbáwienia y weřela wielkiego w ráiu niebiełkim z Anioły Bożymi y z wybranymi iego vzywie [!] *KarnNap* Fv; *SkarŻyw* 69, 126, 151, 188, 286 (8); Ach moi mili pánowie Święci Boży Anyołowie. *MWilkHist* H3, C4; *CzechEp* x2v, 100; *ReszPrz* 111; *LatHar* 47, 72, 325; *WujNT Matth* 22/30, *Luc* 12/8, 9, 15/10, s. 259 (10); więdz Anyele Boży/ zem ia vlubiłá/ W czyłtości żyć ná wieki *SiebRozmyśl* F3.

»apostoł (święty) boży« (19): *SeklWyzn* g4; Toć iest ono ohydzenie przed Bogiem/ [...] o którym Dániel fiwenty nápiřál/ y Páweł Apořtoł Boży *KrowObr* 88v, 32, 64v, 195, 198, 209v; *BielKron* 211v; *WujJud* 239v; gdyż Apořtoł Boży vrzędow Kořcielnych wřzyłtkim wobec niewiářtam zákazał. *WujJudConf* 169v, 22v, 111v, 147; *RejPosRozpr* cv; Podáli Apořtołowie S. Boży/ iřz grzech iest po pořtánowionym dziewictwie/ do małżeńłtwá fię obracać. *SkarŻyw* 457; *ReszPrz* 75; o tym Mieřcie piřze ř. *Irenaeus* Apořtołow Bożych dyřcypuł *ReszList* 190, 189; *WujNT* 552. Cf »czartowski a nie boży«.

»archa boża« = *arca Dei Vulg* (29): Filiřtynowie Archę Bożá pořtháwili wedle Bałwáná Dagon *Leop* 1.Reg 5 *arg*, 4/17, 2.Reg 11/11, 15/25, 29, 2.*Par* 1/4 (13); widziřz iż ia mieřzkam w domu z drzewá Cedrowego/ á Arká Boża położoná iest w domu obitym řkorámi *BielKron* 70, 62v, 63, 70v, 76, 77 (15); *BiałKat* 138v.

»arfa boża« = *cithara Dei Vulg* (4): řpiewáię z wielkim weřelem á z árphámi Bożemi [...] pieřń onę Moięřzowę. *RejAp* 129v, 127v; (widziałem) řtoięce ná morzu řklánem/ máięce árfy Boże. *BudNT Apoc* 15/2 [idem] *WujNT Apoc* 15/2.

»arfista boży« = *Dawid* (2): Krol Dawid Prorok y Arfiřtá Boży vpominánie tymi řłowy czyni *BibRadz I* *2v; *SarnUzn* D6v.

»bicz boży; boży bicz« = *kara boża* (16 : 4): *RejRozpr* H, *BielKom* C7v, C8, C8v; *BielKron* 251, 255v; Y ten Boży bicz á ten řrogi pogánin ktory Pon [!] chowa ná niewierniki řwoie. *RejAp* 87, 80v, 82v; Przeto mi plagę Bořká/ řářiádá winřzuie/ Iřz bicz Boży do nas przyřć w rychłym czálie

czuie. *BielSat* G4v; *BielSpr* 76 [2 r.]; Srogi bicz Boży Wźzem prawie groźi. *MycPrz* I B; fłucháciłmię będziefz/ w boiázni y w fłuzbie Bożey dołkonáłym zołtániefz/ y bicz Boży ku domu fię twemu nie przybliży. *SkarŻyw* 35; *BielSen* 8v [2 r.]; Bo kiedy bicz w pokoju Boży odpoczywa/ Naród ten od Bálwánów pomocy vżywa. *ZawJeft* 5.

»bluźnierca, bluźnierz boży« = *blasphemus Vulg* (4): coźkolwiek kto z dáru Bożego vwłacza komu/ [...] ieft bluźnierzem Bożym hániebnym *OrzRozm* P4v; *BudBib* 2.*Mach* 9/28 NAprzód práwu Duchownému należy fład/ rozeznác różnice około Wiáry świętáy Krześciáńkiéy/ o Heretykach/ Scyfmátykach/ bluźniércach bożych/ y Apoftátach. *SarnStat* 221 [*idem*] 213.

»błogosławieństwo boże; boże błogosławieństwo« (21 : 3): *RejPs* 221; iż ktho thego Báránká pożywa/ obfitym błogoflowieńftwem [!] Bożym nápełnion bywa *KrowObr* 99, 223; *BibRadz* I 3 *marg*, 478v; *GrzegRóżn* K3; gdyż mąż niewierny przez niewiáftę wierną otrzymawa błogosławieństwo Bożé. *BialKat* 190v, 186; *WujJud* 170; *CzechRozm* 3, 163, 168; błogosławił ludziom Iozue/ y czytał im zakon/ y obietnice Bożego błogosławieńftwá/ ieśli będą dobrzy *SkarŻyw* 503, 100; Oycowie náłzy [...] W błogosławieńftwie Bożym látá fwe fkończáli *KolakSzczęśl* C2, A, A2v, B3v, B4v; Abowiem błogosławieństwo Boże záwŹze ieft skuteczne. *WujNT* 115, 155, Bbbbb3v; *SkarKaz* Ooooo; *VotSzl* Dv; *SkarKazSej* 695b. *Cf Przysłowia*.

»błogosławiony boży«: Owce błogosławieni Boży. *WujNT* Aaaaa3.

»bojaźń boża; boża bojaźń« = *religio Mqcz; timor Dei, timor Domini Vulg* (266 : 5): *OpecŻyw* [192]v; *PatKaz* III 104v; Ieftliże boiazni Bożey nie będzie, wŹytek fwiat zaginie. *BielŻyw* 170; *WróbŻołt* 13/3, E2, qq6; *RejPs* 166v, 167; *KromRozm* I O; *MurzHist* C3v, Q4; *KromRozm* II x3; *KromRozm* III B; *GliczKsiąż* Ev, Qv; *LubPs* D2, D2v *marg*, R5v, Z5, cc6 (11); *GroicPorz* bv, ev, e4, pp2; *KrowObr* A2v, 2, 62, 130v, 151 (8); *RejWiz* 45v, 48v, 49v, 152, 174v (13); *Leop* *B2, *Prov* 14 *arg*, *Eccli* 28/8, 49/6, *Is* 2/10 (7); *LeszczRzecz* A2v; *RejZwierz* A2v; Then Enoch chodźił w boiázni Bożey *BibRadz* *Gen* 5/24, 6/9, 20/11, *Iob* 28/28, I 381 *marg*, *Rom* 3/19[18] (9); *OrzRozm* E2v; *BielKron* 3v, 84, [84²], 97v, 170v (6); Religione impediri, Dla boyaźniey Bożey nie fmieć. *Mqcz* 294b, 162c, 220b, 339b, 422a, 497b; *OrzQuin* O4, Aa3v; *RejAp* 153; *GórnDworz* Hh6; *HistRzym* 54, 66, 97v, 122, 123 (6); *RejPos* 25v, 55v, 264, 297, 345v (15); *BialKat* 293v; ktorzy fie fprawuią cnotą á boiáźnią Bożą/ iáko v nich káty wŹytki pełne *RejZwierc* 67v, 33v, 42, 54v, 60v (34); *WujJud* 98v, 99, 105; *WujJudConf* 11v, 197, 211v; *RejPosWstaw* [41²] [3 r.]; *MycPrz* I A2 [2 r.], C3; *StryjWjaz* C3v; *CzechRozm* A4, 89, 220v [2 r.], 229; dziatki kthore wam Pan Bog da/ z pilnością w boiázni Bożey [...] winni będziecie wychowác. *KarnNap* G2, F3, G; *ModrzBaz* 113; *SkarŻyw* A2, 118, 178, 182, 263 (29); *CzechEp* 36, 58, 72, 79, 132 (13); *NiemObr* 150, 166; *KochMRot* A2v; *ReszHoz* 119, 131, 134, 139; *ReszList* 182; *WerKaz* 301; *ArtKanc* Q5v; Bo kiedi ieno wzgodzie awboiazni Bozei obieral Pani/ zawzdi dobre miewali y fprawedliwe *PaprUp* D2, D2 [2 r.], D4, Ev, I3; Superftitio — Fałźiwa boiazn boza, niewięte nabozenftwo. *Calep* 1033a; *GostGosp* 2; *Phil* L2; *GrabowSet* A2v; *OrzJan* 102, 121; *LatHar* 1, 34; *KolakCath* B; *KolakSzczęśl* B3, C3; *WujNT* *Rom* 3/18, 2.*Cor* 7/1, Xxxxx3v; *WysKaz* 3, 4 [5 r.], 12; *SarnStat* 190, 605, 795, 806, 898; *SkarKaz* 7a, 42b, 116a, 348a, 421a (8); *CiekPotr* 24; Bo gdy boiaźń Boża ginie/ y wftyd vpada: w fámej tylo kárności wrzędowey nádźieia do pohámowania złości zołtaie. *SkarKazSej* 659a, 661a, 663b, 678b, 686a, b (13); *KlonWor* 12. *Cf* »miłość boża«.

»budowanie, zbudowanie boże« = *aedificatio Vulg* (5): *Leop* 1.*Tim* 1/4; *BibRadz* 1.*Tim* 1/4; Ktore gadki rádfzey podaią/ niż zbudowanie Boże w wierze. *BudNT* 1.*Tim* 1/4; *NiemObr* 35; *WujNT* 1.*Tim* 1/4.

»chleb boży« = *Chrystus; panis Dei Vulg* (3): *GrzegŚm* 5; *BudNT Ioann* 6/33; Abowiem chleb Boży ielt ktory z niebá sftąpił/ y dawa żywot swiátu. *WujNT Ioann* 6/33.

»chwała boża; boża chwala« = *cześć, kult, nabożeństwo; religio Mącz, Calep; pietas Mącz; cultus Dei, pietas in Deos, latria Cn; claritas Dei, gloria Dei, honor Dei Vulg* [w tym: (k) ku chwale bożej; *adorare, in gloriam Dei Vulg* (111), *cześć i chwala boża; gloria et virtus Dei Vulg* (35), *szuźba i chwala boża* (14)] (378 : 33): *OpecŻyw* 53v, 58 [2 r.], 67; *PatKaz I* 1v; wszystko czynczye ku chwale bozey *PatKaz III* 145v, 112v, 145v, 149v; *KlerPow* 3; Boza chwala y modlithwa nacznie nyech bandzie. *MetrKor* 46/46, 117, 175; *WróbŻolt* qq2v, vv4; *RejPs* 140v, 156v, 168, 175, 215 *marg* (7); *SeklWyzn* e3; *SeklKat* Gv; Bom czo kolwiek nafię wloził Bożam chwale wewłsem mnoził *RejKup* bb7, bb6v; *KromRozm I* A4, D3v, F3v, P, Pv (6); *MurzHist* H3v; *MurzNT* 18v, 43v, 58v, 61, 73v (12); *KromRozm III* F2v, F3, I6, P; *DiarDop* 103, 104 [2 r.]; *GliczKsiąż* A3, E7v, F7v, G8v, H3 (8); Teraziuź tych mow fwyh ftarych odstępuycie/ Rádfzey k chwale Bożey vftá fwe zgotuycie. *LubPs* hh2, B5 *marg*, D2v *marg*, T *marg*, T2v, dd3v (18); *GroicPorz* av, o3v; *KrowObr* A, A2, 33, 36, 139 (8); *RejWiz* 52 *marg*, Cc8v; *Leop Ps* 66 *arg*, *Rom* 3/23, 1.*Petri* 4/14; *OrzList* fv, f2v, f3; Nápomina ie lozue ku prawdziwey chwale Bożey obiecuiąc im rátunek *BibRadz Ios* 23 *arg*, *Num* I 91 *marg*, 2.*Par* 28/19, *Ps* 74 *arg*, *Is* 60 *arg*, 2.*Cor* 4/15 (28); s. Waclaw [...] kościoły budował y Bożą chwałę wiodł. *BielKron* 323, 38v, 77, 88v, 206v, 230 (43); *GrzegRóżn* A2v, H, Ov; Propagare religionem, Bożey chwały pomnázác. *Mącz* 325d, 301c, 419d; *OrzQuin* E2; *SarnUzn* B7v; *GórnDworz* H2v; *RejAp* 78, 141v; *HistRzym* 93; *RejPos* 23v, 79, 203 *marg*, 352v; *BielSat* G, G4v, L4v; *KwiatOpis* [C2]; *HistLan* F5v; niegodzi sie [...] żędac oney w Małżeństwo/ ktora ná fluzbę y ná chwałę Bożą ielt poświęcona. *KuczbKat* 350, 115, 280, 295, 300, 390 (10); *WujJud* 47v, 75v, 107v, 126v, 140 (10); *WujJudConf* 12v, 13v, 40, 51v, 214 (9); *RejPosRozpr* c [2 r.]; *RejPosWstaw* [41²]v [2 r.], [41³], 42 [2 r.], [110²]v; *BudBib* Bv, B3 [2 r.], C3v; *BudBibKaw* A3v; *BudNT* a5 [2 r.], dv; Potym mu Sceptrum złote w práwá rękę wlozył/ Iábłko w lewą/ by páńtwo k chwale Bożey mnozył. *StryjWjaz* C3; *CzechRozm* A2v, 1v, 24, 44v, 50 (41); *ModrzBaz* 11v, 23v, 59; *SkarJedn* 366, 402; ziemia wlyzłtkie żywioły w się iakoby zawárlá nie ná despekt żywiołóm inlyzym [...] ále ná chwałę Bożą á wyłlawienié Niebá *Oczko* 4v; *SkarŻyw* 21, 47, 62, 80, 283 (13); *CzechEp* 26, 27, 47, 50, 206 (13); *NiemObr* 4, 5, 6, 23, 66 (6); *ReszHoz* 118, 140; *ReszList* 165; *WerKaz* 296; Cierp do czáfu (ma rádá) gdzie mozełz vlegay Tylko wždy Bożey chwały profzę nieodbiegay. *BielSen* 14v; *ArtKanc* K18v, Lv [2 r.]; Religio – Nabozenstwo, skłounośc [!] do chwały bozei. *Calep* 908a; *OrzJan* 124; *LatHar* +9, 61, 72, 134; *KolakSzczęśl* A2v, C; Stráfnzy řad przeciwo tym/ ktorzy namnieyřzego dobrodzieyřtwá nie vzywáią ku czci y chwale Bożey. *WujNT* 108, 9, 56, 136, 159, 318 (36); *WysKaz* 42; *SarnStat* *3v, 3, 4, 166, 187 (15); *PowodPr* 14, 18, 26, 51, 52 (12); *SkarKaz* 244b, 421b, 453a, 456b, 457a (14); *SkarKazSej* 666b, 682b, 700a; *KlonWor* 47. Cf »miłość boża«, »szuźba boża«.

»chwała boża« = *Bóg w pełni majestatu; claritas Dei, Deus, gloria Dei Vulg* (34): *OpecŻyw* 68; *SeklWyzn* g4v; Ezechiel ktori widział obliczność chwały Bożey *Leop Eccli* 49/10, *Ez* 43 *arg*, *Act*

7/55; *BibRadz* 1.*Mach* 4/24, *Apoc* 21/23; vkazála sie moc y chwałá boża ná domu Bożym przed wšytkimi. *BielKron* 40v, 31, 38, 41 [2 r.], 41v; *GrzegRóżn* M2; *RejPos* 22v, 353v; *KuczbKat* 390 [3 r.]; Niebá wypowiedáią chwałę BOŻą/ to ielt iáki Bog ielt oznaymuią *SkarŻyw* A3, 21 [2 r.], 121; *NiemObr* 120; *LatHar* 667; *KolakSzczęśl* B4v; pátrząc pilnie w niebo/ wyźrzał chwałę Bożą/ y Iefulá ftoiącego po práwicy Bożey. *WujNT Act* 7/15, s. 315, *Ioann* 11/40, *Rom* 5/2 marg, *2.Cor* 4/6, s. 796; *SkarKaz* 576a, 636a.

»Ciało Boże« = *Chrystus* (9): panna maria vyerne czyalo boze pyaftouala w ofobyte dzyeczyątka *PatKaz II* 38v; porodzyła y vydzyala yfte czyalo boze/ nye w ofobyte oplatka ale wrąku boftwo thrzymala *PatKaz II* 44; abouyem czyalo boze fczyftęgo yey czyala pózłó *PatKaz II* 46v, 38 [2 r.], 38v, 42, 44, 49.

»cud(o) boży(-e)« (13): Stalo fie kiedy tam zwielkim náboženftwem czekali tzuda bożęgo *OpecŻyw* 4v; *SkarJedn* 23; pogánie [...] vpámieťáli fie/ á cudo Boże vználi y w Chryftuła vwierzyli. *SkarŻyw* 517, 202, 208, 285, 332, 535 (7); Donátyftowie [...] Krzyźmo ś. w ámpułce sklány wyrzucili: ktora cudem Bożym zoftála nie ftłuczona. *WujNT* 429, 322; *SkarKaz* 417b, 576a. Cf »sprawa boża«.

»boży czas; czas boży« (2 : 1): W Boży czás/ towarzysze moi wyieźdzaycie *KochJez* Bv; Poiedziem nań [*sejm*] ochotnie/ będzieli czás Boży *BielSjem* 5v; *KlonFlis* H4.

»cześć boża; boża cześć« = *honor Dei, honor Domini Vulg* [w tym: *ku czci bożej* (29)] (68 : 3): Będzieli kto vwloczył tzi bożé/ fmiercią złą niecháy vmrze *OpecŻyw* 130, 115, 130 [2 r.]; *KromRozm I P*; *GliczKsiąż* A2v; Cefárfka przyięgá/ nic nienależy ku ćci Bożey. *KrowObr* Rr, A2, 33 marg, 36; Y prośil lud Pána Bogá nawyźlftęgo w modlitwie/ áź fie dokonála cześć Boża *Leop Eccli* 50/21, *1.Petri* 4/14; *BielKron* 13, 29, 31, 49v, 223v (14); *KwiatOpis* [C2]; *HistLan* F2v; *KuczbKat* 280; *WujJud* 58v [2 r.], 212, L17v, 53 źp; *RejPosRozpr* b4, b4v; *RejPosWstaw* [110²]v; *SkarJedn* Av, A2, A7, 199, 380; Lecz v nas á zwálzczá tu w Litwie miedzy Ruśią/ wiára w Bogá ginie: á cześć Bożą oddáią czártom *SkarŻyw* 36, 80, 114, 115, 230, 462 (11); *NiemObr* 121; *ActReg* 168; *LatHar* +9; *WujNT* 26, 108, 233, 248, 566 (9); *SkarKaz* 456a; Kto czći Bożey broní/ Bog go też broní. *SkarKazSej* 682b marg, 682b, 699a marg, 700a.

»(święty, -ci) człowiek, ludzie boży« = *homo Dei, vir Dei Vulg* (22): áby był doftkonály człowyek Boży/ ná káždy vczynek dobry gotow. *KromRozm II* i4v; *KrowObr* 207; *Leop* 4.Reg 7/18; *BibRadz Gen* 5 arg, *2.Petr* 1/21, *BielKron* [84²]v [2 r.], 161, 361v; *HistRzym* 124; vmieyze też nań tákie baczenie mieć iáko ná dar boży á ná człowieká Bożęgo *RejZwierc* 34v; ále od ducha świętego nátnieni mowili święci ludzie Boży *BudNT* 2.*Petri* 1/21, *1.Tim* 6/11; *CzechEp* 111, 120; *NiemObr* 70, 73, 74; Ten znák ábo pieczęć ktora fie ludzie Boży pieczętuía/ ieltci znák krzyża ś. *WujNT* 856, *1. Tim* 6/11, *2.Tim* 3/17, *2.Petri* 1/21.

»dar, darowanie boże (-y); boży dar« = *donum Dei Mącz, Vulg; gratia Dei, munus Dei Vulg* [w tym: *z daru, darowania bożęgo* (23)] (231 : 10): *OpecŻyw* 13v, 49v; *PatKaz I* 17; z ofobliwego darv bożęgo czyftą panną zoftála. *SeklWyzn* F, 2v, f3 [2 r.]; *RejKupSekl* a6v; *MurzHist* B4v, O3v, O4v, Qv; *MurzNT Luc* 21/4; *KromRozm II* p3; *KromRozm III* F3v, F5v, N2v, Hv; Synu miły rozum twoy ielt ofobny dar Boży *BielKom* C4; *GliczKsiąż* A4, P7; *LubPs* R4, Y6v marg, cc6 marg; *GroicPorz* A3v; *KrowObr* 45v, 53, 59v, 139, 148 (12); *Leop* *A3v, *Eph* 2/8; *BibRadz I* *3v, *5, *5v, *Ioann*

4/10; *OrzRozm* A3v, P4v [3 r.]; *BielKron* 79v, 80v, 157; *KwiatKsiąż* F2; *Mącz* 206d, 454c [2 r.]; Dar nád dármi Bożymi thu y ná onym świećie/ Królewfki łtan ieft. *OrzQuin* Q, Fv, F3, G3v, O4; *Prot* Cv; *GórnDworz* B7v, M2v; *RejPos* 23; *BiałKat* 158v, 316, 373v; *KuczbKat* 80; Prorok niechciał nic wziąć/ powiedáiąc iż łą nie przedáyne dary Boże. *RejZwierc* 64v, 75v, 110, 146, 231v (19); *WujJud* 108v, 113v, 114v, 210, 258v (12); *WujJudConf* 98, 108v, 179v; *BudBib Sap* 8/21; *MycPrz* I A2; *BiałKaz* F2v; *BudNT Act* 8/19, [20]; *CzechRozm* 172v, 194, 201, 213, 215v (13); Wfzákże ktorzi wćziwość miłuią [...] to łobie rozmyśláią/ że pokarm y napoy dary Boże łą *ModrzBaz* 52v, 12, 30, [38]v, 139v; *SkarJedn* A5v, A6v, 347; *Oczko* 24; *KochPs* 89; Lálká vprzedzáiąca/ y powołanie do wiary wielki dar ieft Boży. *SkarŻyw* 25 marg, 26, 92, 118, 147, 235 (35); Ale iż nam teraz nie idzie rzecz/ áni o Chriftulá/ áni o náłzey z dárovania Boże^o zacności *CzechEp* 240, 14, 91, 131, 164, 217 (11); *CzechEpPORz* **2; *ReszPrz* 81, 88; Ciefzyćielem cię zowiemy/ żeś Boży dar dobrze wiemy *ArtKanc* H6; *GórnRozm* E2v [2 r.], M4v; *KochFrag* 23; *LatHar* 36, 251, 462, 477, 503 (10); *KolakCath* B2v; *WujNT* 108, 117 marg, 164, 232, *Luc* 21/4 (26); *WysKaz* 4; *SarnStat* 48 [2 r.], 380, 862, 863; *SiebRozmysł* A; *PowodPr* 34; *SkarKaz* 41a marg, 80b, 83b, 204b, 579a (10); *CzahTr* [Dv]; *SkarKazSej* 657a, 666b; *KlonFlis* D3. Cf »święty i boży«.

»dekret boży; boży dekret« (8 : 1): łami w łwe łidłá powpadáią zá nieomylnym dekretem Bożym *LubPs* bb3v marg, *BibRadz I* 163v marg, I 453v marg; *SarnUzn* G5; *RejPos* 14v; ktory [król] iłz się był vrodził/ pod Decret Boży podlieł *BiałKaz* Hv; *CzechEp* 34, 287; wskreszaiąc Dekretem Bozym factią skazaną *ActReg* 142.

»dom boży; boży dom« = *zgromadzenie wiernych; domus Dei, domus Domini Vulg* (35 : 1): *WróbŻółt* 91/14, ff5, 121/3, qq3; *SeklWyzn* g2v; nic ynego niewidzym w domu bożym/ y między ludzmy/ iedno łzatańskie Bałwophalłtwo *SeklKat* E2; *Leop* 1.Petr 4/17; *CzechRozm* 61, 253v, 254 [2 r.]; [apostolowie] wiedzieli że [sakrament chrztu] ieft broną do Bożego domu *KarnNap* B; *SkarJedn* 2, 7, 109, 188, 388 (6); *SkarŻyw* 249, 269; *CzechEp* 199; *NiemObr* 8, 36, 84; *ReszPrz* 8, 13; Papież nie ieft Bilkupem y Rządzcą łámego miálłá Rzymu/ ále wfzytkiego domu Bożego *WujNT* 726, 719, 1.Tim 3/15, s. 726, 756, *Hebr* 10/21 (9); *SkarKaz* 606b.

»dom boży« = *niebo; domus Domini Vulg* (7): Abym miełzkał w domu bożym na wieczną dlugóć dniow. *WróbŻółt* 22/6, 121/1; *OrzRozm* M4v; *BielKron* 14v; ktorego nędzę widząc łyn Boży z łthąpił z niebá/ y odkupił go włalną krwią/ á w wiodł do domu Bożego gdyż piekło złupił. *HistRzym* [89]v, [89]; Bo w domu Bożym wiele ieft miełzkánia/ á inná światłóć ieft słoneczna/ inna gwiazd innych *SkarŻyw* 32.

»dopuszczenie boże; boże dopuszczenie« [w tym: z *dopuszczenia bożego* (27), za *dopuszczeniem bożym* (3)] (36 : 7): Pochodzą łny iedne według łprawy ciała, drugie z Bożego dopuszczenia. *GlabGad* L3v, L4; *LudWieś* A4; *SeklKat* L4; jż zły Duch niema mocy nadwiernem wfłelkem Człowiekiem krom olłobliwego dopułczenia Bożego *RejKupSekl* a8; *KrowObr* 32v, 231; *BibRadz I* 201 marg; *BielKron* 25v, 68, 178, 260v, 323 (8); *RejZwierc* 124v; *WujJud* 4v; ná cię nic nie może [...] przypáć [...] bes Bożego dopułczenia *CzechRozm* 226, 226v, 228, 229v, 232, 245 (12); y kazał mu [papież] być dobrej myłli/ á ono dopułczenie Boże brác zá krzyłz/ y znak miłóći Bołkiej *SkarŻyw* 290, 36

[2 r.], 294; *CzechEp* 143 [2 r.], [411]; *NiemObr* 154, 160; *WujNT* 607, 859; wżyftki dobrá y kupie [...] zá dopuřczeniém Bożym ná Morzu potonęły *SarnStat* 1118; *PowodPr* 29.

»droga boża; boża droga« = *via Dei, via Domini Vulg* (22 : 1) byl wdzięczén iż przez trzy dnij s nimj mieřfkali fluchaiątz drógi bożé. *OpecŻyw* 53, 62v, 74v; *MurzNT Mar* 12/14; *Leop Matth* 22/16; *BielKron* 4v, 32, 78v [2 r.], 93; wiemy żeś iefth prawdziwy/ á drogi Bożey prawdziwie náuczáfz *RejPos* 250; *WujJud* 40; *SkarJedn* 10; nie tylo świeccy oni/ ále y duchowni fynowie Boży/ odřtąpili drog Bożych y bogoboyności przodkow řwoich *SkarŻyw* 269, [236], 352; [zgromadzenie to światem zowq] iż złą požądliwością odwodzi ludzie ćielefne y ziemćkie od drogi Bożey *WujNT* 838, *Matth* 22/16, *Mar* 12/14, *Luc* 20/21, *Act* 18/26, 19/9; *SkarKaz* 40a.

»duch boży; boży duch« = *mysł, natchnienie boskie; spiritus Dei Vulg* (361 : 1): zali możemy naleřtz iemu tak rownego mężá ktory ducha bożego iefť peřen *HistJóz* B2v; *BielŻyw nlb* 9; *MiechGlab* 20; *SeklKat* O4v; Abowim ktorzy duchem bożym bywáją řprawowani/ ći řá fynowy boży. *KromRozm I* F4v, B3; *MurzHist* K4v, R2; Nie zwiedzyefz go w moiey řtroży Bo przebywa w nim duch boży *BielKom* D2; *LubPs* R6; *KrowObr* 54, 65v, 79, 183, 231v (8); *Leop Gen* 41/38, *Ex* 31/3, 1.*Reg* 16/13, 15, *Dan* 6/3, 1.*Cor* 7/40; *LeszczRzecz* A5; A nie zařmucayćie Duchá onego řwiętego Bożego *BibRadz Eph* 4/30, *Gen* 1/2, *Ex* 31/3, 1.*Reg* 11/6, *Rom* 8/9, 1.*Cor* 3/16 (12); *BielKron* 17, 43v, 52, [84²], 203 (7); *GrzegRóżn* B, M2; *SarnUzn* H2; *SienLek* T4, T4v; *GórnDworz* Yv; *RejPos* 67, 129v, 137v, 139, 144v (9); *BialKat* 51, 83v, 156, 366; znaymy że duch Kryřthufow iefť duch Boży pokorny *GrzegŚm* 65, A2, 48, 53, 65, 66 (9); *HistLan* F4; *KuczbKat* 120, 125, 250; *WujJud* 67v, 73 marg, 105v, L14v; *WujJudConf* 31, 66, 67, 191v; *RejPosRozpr* b4v, c2; *RejPosWstaw* [41³], [110³]v; *BudBib Gen* 1/2, *Is* 40/7 [2 r.]; Iesli bywacie řmoceni dla imienia Chriřtufowego/ błodzy(ście)/ gdyż řlawny á Boży duch na was odpoczywa *BudNT 1.Petr* 4/14, *Matth* 12/28, 1.*Cor* 2/14, *Eph* 4/30, Hh4 [4 r.]; *CzechRozm* 27v, 84v, 186, 188v, 246 (74); *ModrzBaz* 23v, 30v, 101, 136v; á gdzie Duch Boży/ tám kořcioł/ y wżytká řáćká *SkarJedn* 10, 9, 10, 11, 21, 135 (16); *SkarŻyw* 30, 82, 86, 134, 213 (36); *CzechEp* 5, 7, 30, 35, 49 (22); *NiemObr* 74, 116, 138, 173, 174 (61); *KochMRot* A3; *GrabowSet* Kv; *LatHar* +7, 7 [2 r.], 665; *KołakSzczęřl* B4v; Niewiećie iżećie kořciołem Bożym/ á Duch Boży mieřzka w was? *WujNT 1.Cor* 3/16, s. 240 marg, *Act* 8/39, s. 580, 628, *Eph* 4/30 (21); *PowodPr* 17, 27, 29, 31, 38 (10); *SkarKaz* 81a, 274a, 457a, 518b, 579b; *SkarKazSej* 660a, 660b [4 r.], 661a, 699b (7).

»dzieci, dziat(ecz)ki boże« = *filiu Dei, nati Dei Vulg* (18): ábychmy dziećmi Bożymi zwáni byli *BudNT 1.Ioann* 3/1, *Ioann* 11/52, *Rom* 9/7, *Philipp* 2/15, 1.*Ioann* 3/2, 10 (7); *CzechRozm* 22v, 61, 173, 173v, 178v (7); *NiemObr* 12, 13, 32; ábyćie byli bez przygány/ y řzcerymi dźiatćkami Bożymi *WujNT Philipp* 2/15.

»dziedzictwo boże« (3): *OrzQuin* Vv; Sam ij [Kořcioł] zbudował nawyřłzy. Y dla tego dziedzictwem Bożym y ludem Bożym ij zowq. *KuczbKat* 80; Piotr teź ř. nápomina one řtárlze/ áby nie pánowáli/ nád dźiedzictwem Bożym. *NiemObr* 18.

»dzień boży« = *dzień Sądu Ostatecznego; dies Domini Vulg* (1): iákimiř wam potrzebá być w řwiętyém obcowaniu y w pobořnościách: oczekiwáiąc y řpieřzác řię ná przyřćie dnia Páńřkiego (marg) Bożego. 1 L.G. (–) *WujNT 2.Petr* 3/12.

»co dzień boży« = *codziennie* (1): W Kántábryiéy trzy źródłá/ ná ośm ftóp od siebie/ vpádáią/ álbo wyfycháią/ co dzień Boży/ rázów dwánaście. *Oczko* 9v.

»dziw boży« = *mirabile Dei Vulg* (8): Slyśfelifmy ié mowiącé násfymi ięzyki/ wielkié dziwy bożé. *OpecŻyw* 176; *PatKaz III* 122; *MiechGlab* 48; á tám fie Moizełzowi dziw wielki Boży vkazał *BielKron* 28v, 352v *marg*; *RejAp* 149v; Y dziw boży nie tylko áby co pámiętác miał ále iz nie pořzáleią. *RejZwierc* 100; *BudBib Iob* 37/14.

»ewanjelija boża, ewanjelijon boże; (święta) boża ewanjelija« = *evangelium Dei Vulg* (31 : 3): *KromRozm I M* [2 r.]; *KromRozm II* a3v, c3, f4; *KromRozm III* B7v, Cv, F3v, F5, Q2v (9); *KrowObr* 127v, 128v, 146, 157v; *Leop* 1.*Thess* 2/2, 1.*Petr* 4/17; gdyż w nocy y we dnie robiąc [...] przepowiedálichmy v was Ewánielią Bożą. *BibRadz* 1.*Thess* 2/9, 2/2, 8; *WujJud* A6, 29; Abym był łługą Iefufa Chrístá między narody/ offiáruiąc Ewánielion Boże *BudNT Rom* 15/16; *WujNT Rom* 15/16, 2.*Cor* 11/7, 1.*Thess* 2/2, 8, 9 (7); Ták mi Boże pomagay/ y te święte Boże Ewánielie. *SarnStat* 1125.

»głos boży; boży głos« = *Dei vox, vox Domini Vulg* (35 : 3): Głos boży ieft łamiący drzewa Cedrowe *WróbŻółt* 28/5, 28/3, 4 [2 r.], 7, 8, 9; *RejKupSekl* a8; *Leop Act* 12/22; iżeś nie vłfuchał głófu Bożego/ gdy odemnie odehydzyełz zábije cię Lew *BielKron* 85v, 32v, 46, 141v; *Prot* D3v; *SarnUzn* G5; *BiałKat* 23v; *WujJudConf* 231; Záiłte głos Boży poštánowił/ áby káždy w pracy á w poćie chlebá pożywał *ModrzBaz* 83, 87; *SkarJedn* 300, 327, 366; *SkarŻyw* 14, 297, 332, 490, 502 (10); *CzechEp* 206; *KołakSzczęśl* A4v; *WujNT Act* 12/22, s. 446 *marg*; Y vczynili iáko Abram Pátýrarchá: ná głos Boży wyřzli z źiemie řwoiey *SkarKaz* 519a, 3v.

»gniew boży; boży gniew« = *ira Dei Mącz, Vulg* (206 : 4): *OpecŻyw* 17v; yřz dla adamouego przeřtápu kozdy ktory by podluk przyrodzenya řnyego řyą narodzył myál bycz řynem gnyeuu bozego *PatKaz I* 17v, 15v; *MiechGlab* 55; *RejPs* 221; *LibLeg* 10/150v; *SeklWyzn* c3v [2 r.]; rodzim fię wřziřczy w gniewie bożym *SeklKat* Q4, R3v [2 r.], T4v, V, Xv (9); *RejKup* r2v; *HistAl* Cv; *KromRozm I H*; *MurzHist* D3, P, Q2v, Q4, Q4v, S2; *KromRozm II* e4, i3v; *KromRozm III* Bv; *GliczKsiqř* P2, P4; *LubPs* F4v *marg*, K3, K3v *marg*, X3, Z3v; *GroicPorz* c4, g4v, z4; żadny tżłowyek niemoże wiedzieć [...] iefli ieft łáki/ álbo gniewu Bożego godzien y winien *KrowObr* 53, 152v, 153v, 185v, 242 (13); *RejWiz* 173; *Leop Iudith* 12/2, QQqq5, *Nah* 1 *arg*; *LeszczRzecz* A4v; *BibRadz I* 183v *marg*, I 273v *arg*, I 281 *marg*, *Ps* 6 *arg*; *OrzRozm* G3 [2 r.]; *BielKron* 41, 152v, 214, 219v, 240v (13); *GrzegRóżn* K3; Deteftari iram Dei, Bac fie gniewu bożego/ wiárowác fie go. *Mącz* 452c, 302b; *OrzQuin* M4v, O, Ov, Sv, Yv (11); *Prot* D2; Idźcie á wyleycie z bań řwoich gniew Boży ná ziemię. *RejAp* 130v, 6, 91, 122, 125v, 138v (23); *HistRzym* 54, 117; *RejPos* 138v; *RejPosWiecz*³ 98 [3 r.], 98v, 99v; *BiałKat* 226, 316; *KuczbKat* 375; A to vważay/ ábyś nie vpadł w gniew Boży *RejZwierc* 34v, 114, 114v, 119v *marg*, 160v, Aaa4; *BielSpr* 44v; *WujJud* 92v, 101v, 102, 105, 242v *marg* (7); *WujJudConf* 63v, 101v, 231, 242v; *RejPosWstaw* [110²]; *BudBib Ps* 105/32; Ciemności fię znowu rozmagáią. y ine znáki gniewu Bożego iáwnie fię okázuią. *BudNT* a4, *Apoc* 15/1; *CzechRozm* 221v *marg*, 239v, 253v, **2; *KarnNap* A4; *ModrzBaz* 109, 143v, 144; *SkarJedn* 3, 5; Co řwym kłámřtwem pořyczełz/ ięzyku wřzeteczny/ Ieno ludzką nienawiřć/ á gniew boży wieczny? *KochPs* 186; *SkarŻyw* 58, 482, 483, 502, 546 (13); *StryjKron* [226]; *CzechEp* 11, 47, 49, 187, 188; *NiemObr* 115; *ReszHoz* 115, 116; *ReszList* 150, 156;

WerGośc 208, 213; *ArtKanc* E10, M5v, N8; twoiéy córy cnotą/ bicz gniewu Bożégo Odwrócon iest 1cześnie od ludu nálezego *ZawJeft* 48; Y on pić będzie z winą gniewu Bożégo *WujNT Apoc* 14/10, s. 27, *Ioann* 3/36, *Rom* 1/18, *Eph* 5/6, *Col* 3/6 (11); *WysKaz* 22, 37; *SarnStat* 906; *PowodPr* 21; *SkarKaz* 278b, 348a, 421a, 488b, 577a (6); *SkarKazSej* 706b.

»boża godzina«: Iedż gdzieś vmyślił/ iedż w Bożą godzinę Cnotliwy ziemku *KlonFlis* D4v.

»(Horeb) gora boża (Chorewa); boża gora Oreb« = *góra Synaj*; *mons Dei Horeb Vulg* (4 : 1): *WróbŻolt* 67/16; MOizełz [...] przyšzedł do Boży gory Oreb *Leop Ex* 3/1; *BibRadz* 3.Reg 19/8; y włtąpił Moizełz ná gorę Bożą *BudBib Ex* 24/13, 3/1.

»boży grob; grob boży« (12 : 10): Kto nám kamién odłóży Za którym iest grób boży. *OpecŻyw* 171v; *KromRozm III* L6; pánowie z Rodis/ ná tym byli fundowáni áby ítrzegli grobu Bożégo od Sárácenow *BielKron* 346, 183v, 302, 325, 326v, 355 (7); *BielSpr* c; Iákobitowie/ Popiani [...] iako y Lácinnicy kłafztory swoie przy Bożym grobie w Ieruzálem máią *SkarJedn* 307, Ax, 253, 254, 255, 258 (8); *SkarŻyw* 353, 396; *MWilKHist* A2; O cudách ktore fię działy [...] v tego grobu Bożégo Hieronym S. ták piłze *WujNT* 385.

»imię boże« = *nomen Dei, nomen Domini Vulg* [w tym: *imieniem bożym* (26)] (209): *OpecŻyw* 114 [2 r.]; Będę chwalił gimię Boże w śpiewaniu *TarDuch* A7v; *WróbŻolt* mm3, 112/2, 3, 121/4, 148/5, 12; *RejPs* 226; Poprośności nieśtátku twego/ Niewśpominay ymienia Bożégo. *SeklKat* B3, E4v, F, F2v, F3, Sv (12); *LubPs* M2, R2v *marg*, S6 *marg*, bbv *marg*; *KrowObr* 72v, 92v [2 r.], 147v, 159v; *Leop Rom* 2/24; *BibRadz* I*2v, I 11v *marg*, *Rom* 2/24; *BielKron* 35v, 464 [3 r.]; Informata et impressa notio Deorum in animis nostris, Wiádomoć ymienia Bożégo w nálze vmysły przirodzenie wpyóło. *Mqcz* 250c; *RejAp* 60v, 61, 134; *RejPos* 79, 185; Gdy ábowiem prośiłz/ áby było poświęcóné w tobie imię Bożé *BialKat* 206, 51 [2 r.], 206; *KuczKat* 285, 365 [2 r.], 385 [2 r.]; *WujJud* 62; *RejPosWstaw* [22³]; *CzechRozm* 49v, 55, 155v, 196v, 247v (20); Chrześciánie ktorzy tám byli [...] dla imienia Bożégo prośili go/ y [...] to ná nim wyplákáli: ífz fię ípráwować ich kościołá podiáł. *SkarŻyw* 528, 22, 103, 125, 457, 483; *CzechEp* 73, 86, 155, 238, 302 (11); *NiemObr* 101, 108; *LatHar* 577; y znoili fię ludzie znoiem wielkim/ y bluźnili imię Boże *WujNT Apoc* 16/9, *Rom* 2/24, s. 731 *marg*; *PowodPr* 48; Błogośłáwieńftwo ludzkie imieniem Bożym/ á błogośłáwieńftwo fámeo Bogá przez ludzie/ rózne fá *SkarKaz* Oooo a; *VotSzl* Bv; *SkarKazSej* 699a. Cf »brać ná daremno imię boże«, »wzywać imię boże«, »w imię boże«, »boży i Chrystusow«.

»w imię, imiono boże« = *in nomine Dei Cn* (79): błogośławiony ktory przyšedł w ijmię bożé. *OpecŻyw* 71v, 71v, 72, 73, 102v, 174; *MetrKor* 38/503; *RejJóz* P6v; *SeklKat* F4v, Q2v, X2; *KromRozm III* K3; *BielKom* A, A2; *GliczKsiqz* K3v, O5v; *KrowObr* 41, 82, 128; Iedźmyśz w imiono Boże ná ty złe páduchy. *RejWiz* 69; *OrzRozm* B2v, F2v, R; *BielKron* 65v, 356, 455v; Recipiebantur milites fine delectu, Ládá kogo przymowano nie brákowano nikim kto w ymię boże okrczón tego piáno. *Mqcz* 187d; Abeat quovis gentium, Niechay idzie w ymię boże gdzie go oczy poniołá *Mqcz* 344d, 263b, 341b, 479a; *OrzQuin* B4v, E, Iv, M4v, N4 (6); *RejPos* 71v; *BialKat* 338v; pułzczayże ié w Imiónio Boże ná Tárlo *Strum* O3v; *CzechRozm* 204v, 224v; *Oczko* 26; Otożem ia złamał/ bierzcie A iuz w imię Boże/ iedźcie. *MWilKHist* K2v; *CzechEp* [397]; *BielSjem* 15v; *ArtKanc* E5v; *SarnStat* 249, 370, 573, 1002, 1085 (31); *KlonFlis* E3.

»is(t)ność boża; boża istność« (18 : 8): Iftność Boża będąc iedną y profta/ nie rozdzielona ieft. *GrzegRóżn* H2, D4, D4v, Hv, H2, H2v (9); [pogani] w białwaniéch fkrucie moc á ifność Bożą być rozumieli *BiałKat* 46, c3v [2 r.], 31; *RejZwierc* A5, 9; *BiałKaz* E4v; *CzechRozm* 12v, 21, 33v, 37; *CzechEp* 145 [2 r.], 253; *NiemObr* 93; Ponieważ cokolwiek ieft w Bogu/ to ieft lámá iftność Boża/ á przetoż y żywot. *WujNT* 306, 687.

»jasność boża« = *claritas Dei Vulg* (5): A miałto niepotrzebuie áni flońcá/ áni kxiężycá/ żeby w nim fwiećili/ bo iálność Boża ofwiećilá ie *Leop Apoc* 21/23; *BibRadz* I 356 *marg*; y okazał mi miałto święte Ieruzálem sftępujące z niebá od Bogá/ máiące iálność Bożą. *WujNT Apoc* 21/11, *Luc* 2/9, *Apoc* 21/23.

»karanie, skaranie boże; boże skaranie« = *plaga Vulg* (15 : 4): Wthen czas karanie boze a gniew Czefnarza Tvreczkie^o na mie przislo *LibLeg* 10/62, 11/57; *RejJóz* L6v; *MurzHist* Q; *GroicPorz* kk3v; *Leop Ex* 30/12; *BibRadz* II 19v *marg*; *RejZwierc* 202; Prawdá/ żeć to Szátan [...] przez was fwe Miniſtry broi; ále z fprawiedliwego dopuſzczenia á fkarániá Bożego *WujJud* 4v; *RejPosWstaw* 44; *CzechRozm* 167, 245; A on im prętkim Bożym nád nimi fkarániem groził. *SkarŻyw* 86, 118; *NiemObr* 84, 121, 134, 154; Pánftwo Rzymfkie [...] dofyć ftáło długo/ poki były te grzechy Rzeczypoſpolitey/ karánia Bożego z niebá nie ōciágnęły. *GórnRozm* M3.

»kaźń, skaźń boża; boża kaźń« (16 : 1): *LibLeg* 10/150v; BYfmy ludzie miſerni á zapamiętali/ przykłady kaźni Bożyi [...] zawfze rozmyſlali i pamieťtali *MurzHist* B; nic daléi iedno ftrafzliwyi fkaźni bożyi na každy dzień czekám. *MurzHist* D4, E, G4v; *RejWiz* 124; Strózem y wódzem był Anyól Boży Ludowi Izráelſkiemu. Czáfú kaźni Bożéy w Egipćie *BiałKat* 78v; *SkarJedn* 171; Otofz wam oznáymię kaźń Bożą ieſli fię nieupamiętaćie *SkarŻyw* 557, 519, 546; *CzechEp* 13; *NiemObr* 38; *WerGoſć* 212; *GórnRozm* C4v; ijuſz kañ froga Boza nadnami wifiala dla onei niezgodnei Elekciyjei *PaprUp* F4v; *LatHar* 420.

»klątwa, klátew boża« (7): Sá tedy w klátwie Bożey wſzyfcy weſpołek zonymi Sodomtzyki y Gomortzyki *KrowObr* 140; ieft iáwne *Anatema*, to ieft klátew Boża nád nim *OrzRozm* Bv, A, Bv, D; Kſiętstwo/ rzecz ieft brzydliwa/ y náturze człowieczéy przeciwna/ itéz klátwy Bożéy pełna. *OrzQuin* Q, E3v.

»kościół boży; boży kościół« = *świątynia; domus Dei, templum Dei Vulg* (68 : 2): *OpecŻyw* 143; *PatKaz* II 63, 64v; Bo tego czáfú gdy koſciół boży zburzon przeſtali byli wſzytkiey ofiari ktore oczyſciały człowieka. *WróbŻolt* ee6v, ee6; *HistAl* C2v, L4; *KrowObr* 219v [2 r.]; Na onże thedy czas Sáffábáfár przyſedł: y záłożył fundámety koſcióla Bożego w Ieruzálem *Leop* 1.*Esdr* 5/16, *A3v, 1.*Esdr* 5/17, 6/5, 7, 2.*Mach* 4/48 (12); *BibRadz* 1.*Esdr* 3/6, I 313v *marg*, 3.*Esdr* 6/19; *BielKron* 62v, 88, 89v, 96v, 138v (18); *Mqcz* 363b; Wftáñ á zmierz Koſciół Boży/ y ołtarz/ y thy ktorzy fie w nim modlą. *RejAp* 89v; *KuczbKat* 300; *WujJudConf* 208; *BudBib* 3.*Esdr* 6/19; *BudNT Apoc* 11/1; *SkarŻyw* 298, 334, 374, [407], 568; *ArtKanc* C9v; *OrzJan* 136; *LatHar* 81, 263, 695, 700; Y wízedł Iefus do koſcióla Bożego/ y wyrzucá wſzytkie ktorzy przedawáli y kupowáli w koſciele *WujNT Matth* 21/12, *Matth* 26/61, 27/40, s. 233, *Apoc* 11/1, 19; ZAchowyemy koſcióły Bożé w wielkiey czći/ iáko domy lámemu Bogu ná mieſzkánie oddane *SkarKaz* 456a; *SkarKazSej* 675b, 686a, 703b [2 r.].

»krew boża; boża krew« (15 : 3): *BierRaj* 20; A fą tego [...] pewne znaki/ bo dawaią ielzcze/ proftym lvdziam/ pić f kielicha/ nie krew bożą/ ale proftą wodę *SeklWyzn* e2, c2v; *GrzegRóżn* C2, C2v, D2v, Lv, L4; Ten powiedział iż możecie wy to bożą krwią álbo bożą ráną zwąć/ áleá mnie przedfię boli iáko człowieká. *RejZwierc* 49v, 49v; A krew też Chriftułowa którą dla nas wylał [...] ielst też krew Bożá. *CzechRozm* 221v; *SkarJedn* A2, A6, 301, 380; płáczę zá grzechy moie/ iżem fwe funnnienie y dufzę tak piękną ze chrztu s. krwią Bożą obmytą fzkárádzie grzezfác/ pomázáá *SkarŻyw* 312, 108, 519.

»(Jan) Krzciciel boży; święty Jan boży krzciciel« (2 : 2): Elzbieta [...] porodziła krzciciela bożeeego *OpecŻyw* 12, 12, 31; O narodzeniu fwiętego Iána bożé⁸⁰ krzciciela *OpecŻywSandR nlb* 2.

»krzyż boży; boży krzyż« = *znak krzyża* (1 : 1): *LibMal* 1544/86; [*Amalechici Luterscy*] Krzyżem Bożym ták wzgárdzili/ że nie tylko ná czeléch fwoich Krzyżá S. nošić/ ále y przy drogách nań pátrzyć nie chcą *OrzQuin* M4v.

»lata, roku bożego« (45): *OpecŻywSandP ktv*; *ForCnR* E3v; Dán w Krákwie fiódmeónáftégo dnia Maia. Lata bożego. 1522. *ForCnRWiet* Av; *BielŻyw* 133; y poczęli miezfkać przy zamku Saray około fiedmi dziefiát lat przed tim rokiem który ielst od roku Bożego 1517. *MiechGlab* 75, 4, 18, 31, 47, 67 (10); *ZapWar* 1537/2494, 1549/2657, 1550/2655, 1558/2686; *MetrKor* 59/77v, 61/224v; *LibLeg* 6/80, 119, 8/26v; *SeklKat* A3, Z4; *RejKupSekl* ee8; *KromRozm I* P3v; *BielKron* 179, 288; *RejZwierc* 274; Ktora Intromiłsia ma fię ftać przez woźnego powiatu tamthego od początku Roku Bożego *ZapKóscier* 13v; Dat. w Czárnolesie dwudzielstego wtorego dnia Grudniá. Roku Bożego/ M.D.LXXVij. *KochOdpr* A2v; wtym przeżywłzy pułtorá látá/ żywotá fwego dokonał [s. *Wilhelm*] roku Bożego. 1156. *SkarŻyw* 168; *SarnStat* 129, 851, 876, 948, 959 (11).

»lud boży (wybrany); boży lud« = *Żydzi*; *populus Dei Vulg* (125 : 2) : *OpecŻyw* [79]v, 117, 174; *RejPs* 155; *MurzNT* 56 [2 r.]; Zydy też zowye kołcyołem bożym [...]. Bo ludem bożym wybranym byli *KromRozm III* B4v, B4, B5 [2 r.]; *LubPs* P, P4, dd5 marg; *KrowObr* 194; *Leop Iudic* 20/2, *Sap* 18/13; [*Ruth*] byłá niewiáftá Moábfka/ y podłego fthanu á cudzoziemká/ nie z ludu Bożego *BibRadz* I 148v, *Ex* 1 arg, I 31 marg, I 121, I 366 marg, *Esth* 10/10 (13); *OrzRozm* H4v; Egipskie krolełtwo [...] z dawná przez Boży lud náznáczony Zydowłki/ ielst wżemu fwiátu pímmem ołlawione *BielKron* 270, 29v, 45v, 47, 91v, 136v (12); *OrzQuin* O4; *RejPos* 50, 138v, 297v; *BialKat* 3v, 13v; *KuczbKat* 140; *RejZwierc* 64v, [203]v marg, 261v, Bbbv; *WujJud* B2v, 195v; *WujJudConf* 39v, 138; *BudBib Iudic* 20/2; *CzechRozm* 23, 81v, 99v, 114, 115 (6); A tákci Abráhám/ óciec ludu Bożego/ dla wyzwolenia brátá/ wojnę przeciwko nieprzyjációłom podniósł. *ModrzBaz* 104v, 23v, 24, 48; *SkarJedn* 14, 30 [2 r.]; Żywot Iozuego fyná Nun/ który lud Boży wprowadził do ziemie obiecáney *SkarŻyw* 500, 162, 180, 478, 480, 481 (25); *CzechEp* 366, 368; *WerKaz* 297; *WujNT* 669, *Hebr* 4/9, 11/25, s. 808, 838; *PowodPr* 4, 13, 14, 21, 27 (14); *SkarKaz* 80a, 578a; *SkarKazSej* 678a, b, 683a, 684b, 689b (7).

»(wierny) lud boży (krześcijański)« = *chrześcijanie*; *gens Domini, populus Dei Vulg* (71): *WróbŻołt* cc6; ZDa mi fie iż wam to przyftogi ktorzyfście fą przełózeni ná fwiecie rozeznowác miedzy ludem bożem ábyfście prawdę mowili *RejPs* 85, 204v; *KromRozm III* Nv; *LubPs* A4, D2, N5v, R2v, S5v; *KrowObr* 2v, 7v, 77v, 83, 118v (8); *Leop Ier* 23 arg; Zeš thež wáfzá Krolewłka zacnošć nas wierne poddáne fwoie/ nas lud Boży fobie od Bogá [...] zwierzony [...] ták w cále záftác raczył *LeszczRzecz*

A2; *BibRadz* I*2, *2v, *3v; *OrzRozm* C; *BielKron* 202v, 247v, 298, 323; *GrzegRóżn* Iv; *OrzQuin* V2 [3 r.], X3, Aa3v; Wy fię być ludem Bożym wżycy ozywacie/ Staniłfawá świętego zá Pátroná maćie. *Prot* A2v; *GórnDworz* li4v; *RejPos* 10v, 86, 253; *HistLan* F2v; *KuczbKat* 80; *RejZwierc* 255v; Pan Bog by tho od nich [*przedniejszych panów*] wdzięcznie przyjmował/ áby fię wypráwili [...] przeciw temu zagubcy Krześcijáńskiey Wiáry [...] y wyzwolili Lud Boży Krześcijáńki z niewoley od niego. *BielSpr* 57v, 61; *WujJud* 156v, 170, 215v; *RejPosRozpr* [c2], [c4]; *BudBib* 3.Esdr 8/67, [68]; *BudNT* 1.Petr 2/10; *SkarJedn* 359; Kościołem (lud Boży) Apołtoł zowie/ powiáda/ pokázuiąc iłz fię w iedność fkupić ma. *SkarŻyw* 92, 86, 173, 373, 472, 517 (8); Lutherus i Kálwinus vczą [...] iż lud Boży zawżie iest grzechámi zefzpecony *ReszPrz* 88; *BielSen* 8; *LatHar* 480; *WujNT* 298, 1.Petr 2/10; *PowodPr* 40, 83; *SkarKaz* 120a, 580a; *SkarKazSej* 657b, 679a, 691b.

»łaska boża; boża łaska« = *gratia Dei Vulg* [w tym: z łaski bożej; *diis gratia, Deum virtute, divina gratia Cn* (327), za łaską bożą (61)] (963 : 30): *OpecŻyw* 2v, 43v, 45v, 48v, 160v (8); *PatKaz I* 2v, 5v, 6, 15, 15v (7); *PatKaz II* 28, 35, 37v, 69, 79 (9); Tą regulą marya chouala gdyfch łama była łasky bozey pełna *PatKaz III* 146, 95v, 112v, 125v, 137v, 141v (16); *KlerPow* [6]v; *GlabGad* A2v, A3v; *MiechGlab* 43, 51; *LibLeg* 8/133v, 10/95, 11/44v, 88v, 142; Matuchna iego tez grzechu nie miała ale nie z przyrodzenia łwego telko z łaski bozey *WróbŻółt* Ev, H4, T8v, V8v, Xv, kk5 (9); *WróbŻółtGlab* A3v; *RejPs* 62, 137v, 190, 194v [2 r.], 218v; *LudWieś* A3, A3v; *SeklWyzn* b3v, b4 [2 r.], b4v, d3v [2 r.], f4v; *SeklKat* A2, S2, S4, V3, V3v (16); *RejKup* i5v, 18v, m6, f7 (7); *RejKupSekl* a2, a7v; *KromRozm I* Ev; *MurzHist* D3v, H3, H4v, I3, P2v (11); *MurzNT* 76, 103v; *MurzNTSekl* A2 [2 r.]; *KromRozm II* ev, e3v, k3, m2v, n2 (6); *KromRozm III* A7v, A8, Dv, E3, I3v (19); *Diar* 76; *DiarDop* 110; Ktore przyczyny yáko łá nyedobre y owłfem niczemne á fáłfýwe/ my według thego co będzyem zá łáfką Bożą mogli/ okażem. *GliczKsiqż* I7, Fv, H3, M6 [2 r.]; *LubPs* P2v marg, Z5, aa5 marg, ee4v, gg (11); *GroicPorz* B4v; *KrowObr* A2, C, 59, 72v, 224 (37); *RejWiz* A4v, 3 marg, 83, 104, 132v marg (7); *Leop Sap* 4/15, *Eccli* 34/13, *Rom* 3 arg, 1.*Cor* 15/10, *Eph* 3/7 (12); *RejZwierz* 47, 138v; *BibRadz Act* 15/40, 1.*Cor* 3/10, 15/10, *Hebr* 2/9, II 130v marg (11); *OrzRozm* F2v; *BielKron* 30v, 41, 112, 158, 299v (16); *GrzegRóżn* F4v, Iv; Miei fię dobrze my zá łaską bożą mamy fię bárzo dobrze. *Mącz* 432a, 91c [2 r.], 205c, 333c; iáko Królowie z Bożéy łáłki króluia/ ták téz y ludzie z Bożéy łáłki fye rodzą *OrzQuin* Sv, F, G3v, I2, M3, N2 (18); *Prot* Av, B4; *SarnUzn* Cv; *LeovPrzep* D2; *RejAp* 92v; *GórnDworz* Bb7v; *HistRzym* 4, 47v, 54, 65, 69v (8); *RejPos* 28v, 32, 38v, 42v, 132 (6); *RejPosWiecz*³ 97v, 98v; *BialKat* 28v, 226, 231, 253v, 283v (15); *BielSat* L3; *KwiatOpis* A2; *GrzegŚm* 51; Abowiem żadnemu ku łáłce Bożey nie łá drzwi záwárte/ ktoryby z chuciá iey žádał. *KuczbKat* 360, 85 marg, 205, 390, 395, 405 (21); *RejZwierc* A3, 13v, 34v, 94, 267v (14); *BielSpr* c2; Sákrámentá wżytkie nietylko łá vpominkiem/ ále tez naczyniem y fátákámi łáłki Bożey *WujJud* 219, 15v, 68, 76, 109v, 111 (48); *WujJudConf* 81v, 98, 100, 114, 219 (10); *RejPosWstaw* 21, 21v, 22, 22v, [41³] (9); *BudBib I* A3; *WierKróc* Av; *BialKaz* F4, L4; *BudNT* a3, *Act* 15/40, *Rom* 4/5, 1.*Cor* 1/4, *Eph* 3/2 (9); *StryjWjaz* C2v; *CzechRozm* 59, 111v, 155v, 211v, 212 (63); *PaprPan* Ee3v; gdyżes obzáłował grzechy fwoie [...] y iestés rozgrzelzon od Káplaná [...] tedy małz ná łáfkę Bożą y ná miłóšierdzie iego belpięcznie fię puścić. *KarnNap* D2v, A3, Bv, B4, Cv, C3v (15); *ModrzBaz* 23v, 70, 109; *SkarJedn* A2, 70, 274, 294, 399 (8); *Oczko* 1v, 3; *KochPs* 193; iam z wielkim płáczem błogóšláwieńtwo twoie

przyełá/ y tenem owoc łáiki Bożey powiá. *SkarŻyw* 31, 26, 92, 142, 164, 338 (30); wízákże náłzy zá łáiká Bożá onych wízyftkich Tátarow potym y ich zagony pogromili *StryjKron* 752, A, A3v, 380; *ZapKóscier* 27v; *CzechEp* 8, 11, 55, 192, 208 (37); *CzechEpPORz* *2, **4, xx4v; *NiemObr* 20, 37, 38, 67, 91 (41); Temi fwemi dobreimi obyczáyimi [...] oni [Czesi] ítráчили Wolność íwoieł/ á náłzá z łáiki Bożey cáá. *ReszPrz* 24, 25, 35, 49, 97 (7); *ReszList* 148, 153, 158, 164, 173 (7); *WerGość* 262; *WerKaz* 275, 301; *BielSjem* 25, 41, *PudłFr* 8; *ArtKanc* A5, E3v, H15v, K2, M10v (9); *GórnRozm* F4v, D2 [2 r.]; *ActReg* 69 [2 r.], 77, 96, 116, 164; *GostGosp* 142; *GostGospSieb* x4v; *GrabowSet* Q3; *OrzJan* 14 [2 r.], 67; PRzeżegnánia Stołu/ ábo ráczey tych rzeczy/ ktorých z łáiki Bożey pożywamy ná ítole/ iedni íe wítydzá [...] drudzy íe onym brzydzą *LatHar* 56, 47, 132, 244, 320, 506 (26); *KołakSzczęśl* C4; *WujNT Act* 15/40, *Rom* 5/15, 1.*Cor* 15/10, 2.*Cor* 6/2, *Col* 1/6 (91); *WysKaz* X3, 15, 16, 23, 29 (9); *JanNKar* D2v; *SarnStat* 8, 19, 93, 306, 882 (9); *SiebRozmyśl* A; *PowodPr* 60, 62, 64, 76; íeft boiaźń ktora w łáice Bożey nie wátpi *SkarKaz* 7a, 121a, 206b, 349b, 515b (39); *VotSzl* B3, B4v, C; *CiekPotr* 24, 25, 87, 90; *CzahTr* Fv; *GostCast* 25; Konie/ Bydło/ y Owce/ zdrowe z Bożey łáiki *PaxLiz* B2v, Cv; *SkarKazSej* 665b, 692b, 693a, 694a; *KlonFlis* D4v; *SkorWinsz* A2v; *ZbylPrzyg* B2. *Cf W formułach dyplomatycznych*; »gniew boży«, »miłosierdzie boże«, »pomoc boża«, »boży i ludzki«.

»majestat boży; boży majestat« = *maiestas Dei Vulg* (51 : 3): y młci íe írogo [*Pan Bóg*] nad takowemi ludzmy [...] ktorzi niepotrzebnie [...] prziięgaiá na imię iego/ bo takowimy prziięgamy bywa obrazon maieftat Bozy. *SeklKat* F3v, R2; *MurzNT* L6; *LubPs* ddv *marg*; *GroicPorz* z3; *BibRadz* I 120v *marg*, 281 *marg*, *Ps* 49 *arg*, II 88 *marg*; *OrzQuin* N2v; *SarnUzn* B8, C, F4, F4v; oto łłuchay íż Anyeli y duchowie fwięci wołáią dawáiąc cześć á chwałę íiedzącemu ná máyeftacie Bożym y Báránkowi. *RejAp* 68v, 67v, 69, 90v, 117, Ff3v (14); *HistRzym* 94v; *BiałKat* 161, 301; *WujJud* 62; *WujJudConf* 94, 214; żadne cíáło nie mogło być z vczyńkow wípráwiedliwione przed máieftatem Bożym *CzechRozm* 216v, 178, 195; *SkarŻyw* 112; *CzechEp* 78, 132, 166, 178, 256 (7); Skoro Luther kościoł przeciw kościołowi [...] budowác począł [...] porzucili [...] Kłięża Rewerendy [...] / po Niemieckiey ziemi bluźnierftwá ná Máieftat Boży [...] rozniefli. *ReszPrz* 73, 24; *ReszList* 143; *LatHar* 204, 407, 667, 671; Y nápełnił íe kościoł dymu od máieftatu Bożego/ y od mocy iego *WujNT Apoc* 15/8; *WysKaz* 44. *Cf* »boży i Barankow«.

»mądrość boża; boża mądrość« = *sapientia Dei Vulg* (54 : 2): *OpecŻyw* 2v; [*Chrystus*] yeft [...] uyobrazenye dobroczy y mądrofczy bozey *PatKaz I* 4v; *PatKaz III* 116v; *MiechGlab* 70; *KromRozm I* M; *MurzNT* 103v [2 r.], 116; *KromRozm II* t2; Bilo tham drzewo mądrofczi, bozy skthorego pan bog yemv poziwacz zakazal *LibMal* 1554/190v; *Leop* 3.*Reg* 3/28, *Eph* 3/10; *BibRadz* I 93 *marg*, 123v *marg*, 336 *marg* [3 r.], *Prov* 9 *arg*, II 133 *marg*; *GrzegRóżn* D3, K3; *OrzQuin* X4v [2 r.]; *LeovPrzep* b3, F3v; *GórnDworz* Gg4v; A nie dla żadney inłzey rzeczy mądrość Boża to vczynić raczyłá/ iedno áby nas vpomionęłá/ íż czyftym y pokornym íercem Páńki Zakon przyjmowác mamy *KuczbKat* 265, 395; mułic íe świat gorłzyć z Bożey mądrości/ ktora on íobie ma zá głupftwo. *CzechRozm* 60, 227v; *ModrzBaz* 13; *SkarJedn* 43; Co to zá táiemnice? day nam zrozumieć íkrzynio zakonu/ y ítolico mądrości Bożey *SkarŻyw* 112, 79, 118, 124, 188; *NiemObr* 67; Dla tegoż teź mądrość Boża rzekłá: Pośle do nich Proroki y Apoftoły *WujNT Luc* 11/49, s. 175, 533, *Rom* 11/33, s. 577, 1.*Cor* 1/24 (10); *SkarKaz* 277b, 484a, 485a, b; *SkarKazSej* 657b *marg*, 660b, 661a, b.

»(święty) mąż boży« = *homo Dei, vir Dei Vulg* (74): *GliczKsiąż* D8v, H2; *LubPs* T6, gg2v, gg3v; Y modlił się mąż Boży obliczu Bożemu/ á vzdrowioná ieft zálieg ręká Krolewska *Leop* 3.Reg 13/6, 3.Reg 13/4, 12, 14, 21, 2.*Esdr* 12/24 (18); *BibRadz Ios* 14/6, 4.Reg 7/2, 1.*Par* 23/14, 1.*Esdr* 3/2, *Ps* 89/1; *BielKron* 84v, 85, [85²], 95; *SarnUzn* B6v; Szukaycie mężá Bożego imieniem Grzegorzá/ á tego weźmiecie Papieżem. *HistRzym* 38, 45v, 124v; *RejZwierc* 202v; *WujJud* 13; *BudBib* 3.Reg 17/18, 4.Reg 1/10, 23/17, 2.*Par* 25/7, 1. *Esdr* 3/2 (21); *HistHel* B2v; *CzechRozm* 103, 124, 198v; zálością zięty mąż Boży prosił Páná Bogá/ áby onego okrubniká [!] Dyrthádá ręká fwoiá iáko Nábuchodonozorá dothknał *SkarJedn* 303; *SkarŻyw* 212, 249, 250, 497, 498 (8); *CzechEp* 38; Lecz to iefzczę wiefłza/ że wżyfcy Doktorá Lutrá zálecáią mężem Bożym/ Piątym Ewángeliftá [...] y pełnym Duchá s. zowiąc. *WysKaz* 38.

»męczennik boży; (święty) boży męczennik« (8 : 1): *MurzNT Matth* 15 arg; *RejPos* 21; A iefli chcemy obcowánié z męczenniki y z kápłany Bożymi mieć/ náfláduymy ich cnot. *BiałKat* 148v; *WujJud* Nn4; *RejPosRozpr* c3; *SkarJedn* 136; Bárzo śmiercią iego Krol rozniewány/ porwał się y mścić się krwie męczeniá Bożego chciał *SkarŻyw* 576, 357, 374; Wielebny męczenniku Boży/ Wacławie/ przyczynię [!] o grzechow nálznych odpufzczenie *LatHar* 421.

»mędrzec boży« (2): Z tąđ Mędrzec Boży mowi/ niemálfz nic lepfzego W świecie/ iák się wefelic z vczynku dobrego. *KořakCath* C3v, C5v.

»męka, umęczenie boże (-a); boże umęczenie« (9 : 1): iję gdy na wás przyđá przeciwnoći ij cieřłkocfi/ wezmiecie przed się boże vmęczenijé *OpecŻyw* 99v; Mękićiem boże nábożné rozmyflanié/ przywodzi człowieka ku fkruřle wierné *OpecŻyw* 160, 160 [4 r.]; *OpecŻywSandR* nlb 5v; *PatKaz III* 136v; Oto tu prorocztwo o żydziech, iż ich niemaiá zabijác a to dla tego, aby krzeřciani miedzy łobá niezapamięćali męki bożey ktorá podiáł od tego ludu *WróbŻořł* S6v; *RejPs* 100.

»boża (-e) męka, umęczenie; męka boża« = *krzyř, figura* (14 : 1): *LibMal* 1547/124; *OpecŻyw kt*; *RejKup* t8; Chłopi co Bożá mękę kupowáli. *RejFig* A7v, Aa6, Bb6 [2 r.], Dd6v; *RejZwierc* 107; rzadko tho trefić fye miáło [...] áby godzin męki Pánłkiey przed Bożá męką ktorá ftáłá pořrodku wśi/ klęczác płáčliwie nieobchodził *OrzRozm* M4, M4; rořpaczáli bárzo wzdycháiąc ku Pánu Bogu/ Boże vmęczenia po mieřćie nořzác miáłto chorągwi *BielKron* 251; *RejPos* 100 marg; *RejZwierc* 31; Bez pozwolenia ftářznych/ po świecie się krážá: Boże męki ná polách powrořłami wiážá *KlonWor* 48, 19.

»(Jeruzalem) miasto boże« = *civitas Dei, civitas Domini Vulg* (15): Abych rozprořzył z miáfta bożego wżyćki grzechy popełniające. *WróbŻořł* 100/8; *LubPs* T3; Jeruzálem miáłto Boże/ karał cie Pan dla vczynku rąk twoich. *Leop Tob* 13/11, *Ps* 86/3; *RejAp* 181v [2 r.]; *RejPos Wiecz*² 91 marg [2 r.], 95v marg [2 r.]; *KuczbKat* 95; *BudBib Ps* 45/5, 86/3; *WujNT* 838, 877.

»miłosierdzie boże; boże miłosierdzie« = *miser cordia Dei, misericordia Domini Vulg* [w tym: z *miłosierdzia bożego* (19), za *miłosierdziem bożym* (3)] (149 : 5): *PowUrb* I [2 r.]; *PatKaz II* 33v, 64; [Maryja] moczą fwey láfky przyczygá kłoby zathwardzyale a zelazne grzeřzne ku bożemu myłofyerdzyu *PatKaz III* 113v; *WróbŻořł* K6v, S6v, aa4, 88/2, eev; *RejPs* 223v, 225; *SeklWyzn* Dv, d2, C, c3v, c4v (14); *SeklKat* E4v, S4, T3, Xv [2 r.], X3v; *KromRozm I* H3; Piotr się pana zaprzáł/ a wždy vfaiąc miłošierđziu Bożemu/ płakáł/ ieft mu grzech przepufzczon *MurzHist* F4, D3v, G4, O4v, S3, Q (18); *KromRozm II* m3v; *LubPs* K3, L3v, N3v, T2v, T4 (9); *KrowObr* 56v, 138; *Leop*

Eccli 35/26, *Zach* 1 arg, 2. *Mach* 8/27, 1. *Tim* 1/13, *YY4v* (7); *BibRadz* I 103v marg, I 173v marg, *Ps* 89 arg, *Is* 1 arg, *Os* 4/1 (6); *BielKron* 158; *GrzegRóżn* F3v [2 r.]; *Fides Christiana est fiducia misericordiae, non notitia historiae, qualem et diaboli habent*, Krześcińska wyará yeft vprzeimie dufać á nic nie wåtpić w miłofierdziu bożym. *Mqcz* 126a; *OrzQuin* G4, Z; *HistRzym* 57; *RejPos Wiecz*³ 98, 98v, 99v; *BiałKat* 41, 378v; *KuczbKat* 195 [2 r.], 355, 415; *WujJud* 80v, 113, 178v, 226v, 233v (9); *BudBib* 2. *Reg* 9/3; *CzechRozm* 94, 211v, 212; A to włyftko dzieie fie [...] zá ľáfką y miłofierdzim Bożym/ przez Iezu Chrifá Pána y Zbáwićielá náłzego. *KarnNap* Bv, Dv, E3v; *ModrzBaz* 109; Ia zá to com zgrzełzył pláczę y záłuię y do miłofierdzia Bożego wćiekam *SkarJedn* 142, 293, 294; *Oczko* 15v; *SkarŻyw* 82, 125, 141, 166, 168 (15); *StryjKron* 350; *CzechEp* 283; *NiemObr* 99; *ReszPrz* 36; *ReszHoz* 116, 130; *ReszList* 153, 157; A dułze wiernych Bożych niech z miłofierdzia BOżego w pokoiu odpoczywáią. *LatHar* 59, +++2v, 4, 184; Prolzę was tedy brácia przez miłofierdzie Boże/ ábyście wydawali ciáła wálze ofiárą żywiącą/ fwięta/ przyięmną Bogu *WujNT Rom* 12/1, s. 252, 257, 556, 564, 1. *Tim* 1/13 (10); *WysKaz* 21; *SkarKaz* 314b, 349b, 486b.

»miłość boża; boża miłość« = *miłość ludzi ku Bogu; caritas Dei, dilectio Dei, pietas Vulg* (113 : 5): *OpecŻyw* 2v, 9v, 24v, 95v, 168v, [192]v; Rozmyłłanim ciem iego fwiętego żywota/ dułła tako fie w miłofci boże twiędzi ij rozpála/ ijż rzeczy czeńne wzgárdzá á za nitz niemá. *OpecŻywPrzedm* C3; *PatKaz II* 27v, 53, 53v, 77v, 80; *PatKaz III* 127; *TarDuch* B7v; *WróbŻółt* H4, Sv, hh7v, nn4v; *SeklWyzn* d4; Gdy wierzym w ducha fwiętego/ tedy miłofc Boża bywa rołłana w łerczach náłzych przes ducha fwiętego *SeklKat* P4, L4v, Yv; *MurzNT* 21; *KromRozm II* e4v; *GliczKsiqz* P4; *LubPs* A5; *KrowObr* 63v; *Leop Eccli* 49/4, *Ioann* 5/42, 1. *Ioann* 3/16, 17, AAA4v; Abowiem táć ieft miłofc Boża ábyfmy przykazánia iego chowali/ á przykazánia iego nie ľá ciężkie. *BibRadz* 1. *Ioann* 5/3 [*idem* *BudNT*]; *BielKron* 261; A mali krześciánin ábo przełozony náłładowác Kryłthá/ thedy ma łwe rodzice zábić/ to ieft opułcić dla miłofci Bożey *HistRzym* 116v; *RejPos Wiecz*³ 99 [2 r.], 99v; *BiałKat* 51; *KuczbKat* 5, 20, 280 [3 r.], *RejPos Wstaw* 143c; *MycPrz* I A2v; *BudNT* 1. *Ioann* 5/3; [*biskup*] Skończywłzy Modlitwę/ vpomina Krolá pilno o wierze/ o miłofci Bożey/ y o inłnych Cnothach Krolewłkich *StryjWjaz* D; [*Zakon Mojżeszowy doczesny i zakon boski wieczny*] To łpolnego máią iż fie o chwałę/ łłuzbę/ boiaźń/ y miłofc Bożą/ łpolnie łtaráią/ tákże teź y o miłofc bliźniego. *CzechRozm* 89, 91, 91v, 243v; *SkarJedn* 185, 186, 230, 272, 352 (6); *SkarŻyw* 15, 31, 100, 102, 115 (17); *CzechEp* 47, 368; *ReszPrz* 25, 95; *ReszHoz* 136; *LatHar* 10, 35, 190, 248, 662 (14); Miłofc rodzicow ma vłtępowác miłofci Bożey. *WujNT* 35 marg [*idem* 44 marg, Aaaaa], 44 marg, *Ioann* 5/42, *Rom* 5/5, 2. *Thess* 3/5, Aaaaa (19); *WysKaz* 15; *SkarKaz* 313a, b, 486b.

»miłość boża; boża miłość« = *miłość Boga ku ludziom; caritas Dei Vulg* (58 : 7): *PatKaz II* 70v; A on rzekł/ Toć węzeł/ iże ia niemogę ani wám wierzyc/ ani miłofci bożyi vřac *MurzHist* K3, H4v, Mv; *KromRozm III* D4, E7v; *GroicPorz* aa2; *KrowObr* 238v; *RejZwierz* 87v; W tym łię okazála miłofc Boża w nas/ iż Syná łwego iednorodzonego zełłal Bog na świat/ ábychmy żyli przezeń. *BibRadz* 1. *Ioann* 4/9 [*idem* *CzechEp* 189, *WujNT*]; *GrzegRóżn* M2; O mizerny Kácerzu iákoź to złą odpłátą ták wielką miłofc Bożą nágradzałz *SarnUzn* F5; *HistRzym* 108v, 123; *KuczbKat* 325, 375 [3 r.]; *RejZwierc* 11v; *WujJud* 50, 101, 106v marg, Mm6v; *CzechRozm* 52, 103v, 173, 214v, 259; *CzechEp* 32, 189; bądźże ná wieki w rádości/ miedzy námi bez przełłania/ á to z Bożey miłofci. *ArtKanc*

G13, O4v; *LatHar* 263, 264; *WujNT* 540 [3 r.], 2.*Cor* 11/2, 13/13, 1.*Ioann* 3/16, 4/9 (13). Cf *W formułach dyplomatycznych*.

peryfr. »miotła boża« = *kometa*: *cometa*, *myotla boza BartBydg* 204b.

»moc boża; boża moc« = *numen Murm, Mymer*¹, *BartBydg; Dei potestas, Deus BartBydg, Vulg; divinitas, maiestas BartBydg; magnitudo Dei, virtus Dei Vulg* [w tym: *mocą bożą* (38), z *mocy bożej* (18)] (189 : 17): *OpecŻyw* 7; *PatKaz I* 18; *PatKaz II* 72; *PatKaz III* 116v, 126v; *Murm* 1; *Mymer*¹ 3; *BartBydg* 99; *GlabGad* L8v; *WróbŻółt* Q3v, T8; Niebo/ ziemiá/ flońce/ miefiąc/ wfiytko mocą bożą ieft ftworzono. *RejPs* 224, 23v, 207v *marg*; *LibMal* 1544/84, 84v [3 r.], 89, 89v; *SeklWyzn C; SeklKat* S3v, T2v, Vv; *RejKup* c4v, 6; *MurzHist* T2v; *KromRozm I* M4v; Záli niedlátego błádzicie że niewiécie píma ani mocy bożyi. *MurzNT Mar* 12/24; *KromRozm II* f3; *KromRozm III* H5v; *LubPs* M4v, Z2 *marg*; *GroicPorz* i4; A tá moc Boża/ nic inźzego nieieft/ iedno Pan Iefus Kryftus Syn Boży *KrowObr* 43v, 43, 43v, 47, 96v, 121 (12); *RejWiz* 49v, Dd2v; A on będąc pełen Duchá fwiętego/ pilno pátrząc w niebo/ widział chwałę Bożą/ y Iezufá ftoiącego ná práwicy mocy Bożey. *Leop Act* 7/55, *Matth* 22/29, *Act* 7/55, 2.*Cor* 6/7, 1.*Petr* 4/14; *BibRadz I* 1 *marg*, *Mar* 14/62, 1.*Petr* 1/5; *BielKron* 40v, 47, 466v; *OrzRozm* Q3; *GrzegRóżn* K3; *LeovPrzep* F3v; *HistRzym* 48; *BiałKat* 26, 33v, 46 [2 r.], 156, 241; *GrzegŚm* 9, 27, 48 [2 r.] 49, 60; *KuczKat* 85, 110, 410; *RejZwierc* 87v; *WujJud* 60v; *RejPosRozpr* b3, c4; *RejPosWstaw* [21³]v; bo w mocy Bożey/ ieft/ rátowác y dác vpásć. *BudBib* 2.*Par* 25/8, 2.*Mach* 9/17; *HistHel* C2v; *BiałKaz* D4; *BudNT Matth* 22/29, 2.*Cor* 13/4 [2 r.], *k.* II [2 r.]; Ale Bráterfka zgodá v nas w ten czás fłniáá/ Y w Senatorfkich fercach moc Boża władáá. *StryjWjaz* A3v, C2, C2v; *CzechRozm* 55v, 94v, 155v, 158v, 161 (16); *KarnNap* C4v; *SkarJedn* 50, 150, 161; *Oczko* 2v; *SkarŻyw* 20, 90, 91, 153, 165 (10); *StryjKron* 772; *CzechEp* 35, 69, 196, 265, 291; *NiemObr* 9, 96, 98, 105, 107 (9); *ReszPrz* 34; My wierzymy w Iezu Kryftulá/ Bogá iedynego Syná/ iż [...] ná krzyżu ieftci vmárł/ á mocą BOŻą thrzećiego dnia zásię z martwych wftał. *ArtKanc* M12v, A3v, C; Tobie ieft wfiyftko z mocy Bożey dano/ To co może być w człeku požądano *ZawJeft* 25; *GostGospSieb* x3v; *GrabowSet* Q3v; *LatHar* 400, 672, 709; *KołakCath* B3v [5 r.]; Abowiem mowá o krzyżu/ tym ktorzy giná ieftci głupftwem: lecz tym ktorzy zbáwienia doftępuiá to ieft nam/ ieft mocą Bożą. *WujNT* 1.*Cor* 1/18, *Matth* 22/29, *Mar* 12/24, s. 240 *marg*, *Luc* 22/69, 1.*Cor* 1/5 (32); *SkarKaz* 40b [2 r.], 118b, 418b, 485a, 611a, b; *SkarKazSej* 665a, 698a. Cf *W formułach dyplomatycznych*; »chwała boża«, »opatrzność boża«.

»mowa boża; boża mowa« = *Pismo Święte; sermo Dei Vulg* (14 : 1): á ieft fád potwirdzenya dla tego iżby fie mowá boża rychley wypefniá *HistJóz* B2; *MurzNT Ioann* 10/35; *Leop* 1.*Par* 25/5; *BudNT Ioann* 10/35; *CzechRozm* 8v, 40v; *SkarŻyw* 285; Gdzie zgoá czyniác porównánie między mowá Bożą/ przez Anioły y Moizefzá w ftárym Teftámenie powiedziána/ á między mowá Bożą przez Iezufá Chriftulá w nowym przymierzu wczyniona: nie tylko nowy nád ftáry wyftáwia. *CzechEp* 281, 5, 25, 114, 283; *WujNT Hebr* 5/12, *Ioann* 10/35.

»Mowa Boża« = *Chrystus; Verbum Dei Vulg* (5): A obleczony był wízatę farbowaná krwią: A rzekáią imię iego (*marg*) Al: słowo Boże (–) mowá Boża. *BudNT Apoc* 19/13; *CzechRozm* 42, 48v, 55; *CzechEp* 276.

»możność, wielmożność boża« = *maiestas Domini, virtus Vulg* (6): A wielmożność Boża weflła do kościoła brona kthora patrzała na Włchod flońcá. *Leop Ez* 43/4, 42 *arg*; Nie łkónczona á nieogárniona iefth wielmożność Boża/ y godność Máieftatu iego *BiałKat* 168v; *ModrzBaz* 75v; od tego czáfu wyżrzyćie Syná człowieczego siedzącego po prawicy możności BOżey/ y przychodzącego w obłokách niebiełkich [*bibl Matth* 26/64] *LatHar* 695; *SzarzRyt* B3v.

»namiestnik boży« (5): *KromRozm III* Hv; *KrowObr* 28v; Boć krol álbo pan káždy liedzi ná mieyfcu Bożym. A iefli iefth namiestnikiem Bożym/ miałciby też wždy co Pánłkiego mieć w łobie. *RejZwierc* 45v; Iáko tám ony Hierárchie Aniełłkie/ do iednego fię Pána Bogá ściągáią: ták y to kroleftwo tegołz Pána Bogá widomé ná ziemi/ do iednego fię namiestniká Bożego ściągáć ma. *SkarJedn* 60; *KołakCath* B3v.

»boże narodzenie; narodzenie boże« [*w tym: lata (roku) (od) narodzenia bożego* (32)] (43 : 30): [*list*] yefth pyszan a dan wkrakowye [...] Lyatha od Narodzenya bozego Thyłłzyącz pyączłłzeth dzyewyathnaltheo *MetrKor* 34/135v, 133; *March*¹ *Wiet* 3; gdy fie przybliżał czas ij godzina bożego narodzenia/ powłtala panna z wielkie radołcij *OpecŻyw* 15, 15v, 16v [3 r.], 17, 21 [2 r.], [194]; *OpecŻywSandR nlb* 2; *PatKaz I* 10v, 13; *PatKaz III* 153; *FalZiołSpicz* V 120; *GlabGad* P8v; *MiechGlab nlb* 5, 2, 58; *KłosAlg* D3v [2 r.]; *LibLeg* 8/133v, 11/156; *WróbŻołtGlab* A5v; *ComCrac* 14; *KromRozm III* N8v, Ov, P6v; *Diar* 19; iefzcze przed Bożym národzeniem walczyli Roxolani z krolém Pontłkim *BielKron* 336v, 122, 132, 192v, 297v, 335 (31); *OrzQuin* L3; *LeovPrzep* a4 [2 r.], C4 [2 r.], I3, I4; A vmárl iefth święty Alełłzy Látá Národzenia Bożego. 329. *HistRzym* 126v; Wnet páłterzom zwiáftowano/ od Aniołow powiedziano/ wżem z Bożego národzenia/ wielkie ludzkie poćiefzenia/ przyłżłego zbáwienia. *ArtKanc* C; *SarnStat* 1057, 1186.

»narod boży; boży narod« = *chrześcijanie; genus Dei Vulg* (3 : 1): *Leop Act* 17/29; Theotocos [...] Boży národ álbo z bogá národzony. *Mącz* 456d; *BiałKat* 46; Będąc tedy narodem Bożym: nie mamy rozumieć/ áby złotu ábo łrebru [...] ábo wymyłłowi człowieczemu bołtwo miało być podobne. *WujNT Act* 17/29.

»narod boży« = *Żydzi* (4): *BudNT* a5; *ModrzBaz* 105; Dręczenie narodu Bożego w Egipćie. *SkarŻyw* 477 *marg*, 268.

»natchnienie boże; boże natchnienie« [*w tym: z natchnienia bożego* (11)] (13 : 2): że mu się niezdá aby on tak dobrze i tak Chrześcianłkie mógl o bołkich rzeczach krom natchnienia Bożego mowic. *MurzHist* R2v; *KromRozm* i4; *BibRadz I* 4 *marg*, I 98 *marg*; *GrzegŚm* 56; *KuczłKat* 395; Chriřtus męką y łmierćią łwą/ vprořłł nam duchá łwiętego/ ktery nie co iefth innego/ iedno náđchnienie Boże *CzechRozm* 14v, 127; A gdy on Mnich z Bożego náđchnienia widział/ iłz miał łwiát ten pożegnać/ przyznawłzy oney niewiáłty/ kazał iey z łobá dziećiątko ono wziąć *SkarŻyw* 100; *CzechEp* 133; *NiemObr* 7; *WujNT* 152, 312 *marg*, 314, 398.

»nauka boża; boża nauka« (21 : 3): *WróbŻołt* V8; *SeklWyzn* Ev, F3v; *SeklKat* Hv; *KromRozm III* C2, F3; *LubPs* bb *marg*; To prawdá/ iż Aaron [*w takim odzieniu*] chodzil/ ále [...] to tzynil z rołkazaniá/ y náuki Bożey. *KrowObr* 106v, B4 [2 r.]; *BibRadz I* 351 *marg*, II 90v *marg*; *SarnUzn* B6v; A Ewánielium iefth náuká Bożá zbáwienná. *CzechRozm* 186v, 191v; *SkarJedn* 15, 235, 290, 301, 357 (6); *SkarŻyw* 86, 165; *SkarKaz* 42b.

»nawiedzenie [= *dopust*] boże«: A tak zawždy będącz myfli wolney á rozwiązaney: oczekaway nawiedzenia Bożego *FalZioł* V 66.

»boża noc« (2): Ze to żadna Boża noc nigdy nie minęła/ Abych kiedy okrutnych rózów nie podięła Od tych łprofnych pijanic *KochPieś* 28, 30.

»obiecanie, obietnica boża (-e); boże (-a) obiecanie, obietnica« = *fatum Mącz; promissio, repromissio Dei Vulg* (91 : 13): *WróbŻołt* eev; kiedy dořtatecznie wierzymy/ zupełną nadzieię mamy/ w nieprzemiennych obietnicach bozych *SeklWyzn* b3, c3v, g4v; *SeklKat* Q, S, T2v, V3, Xv (8); *MurzHist* F, P3v; *KromRozm II* m4; *KromRozm III* B4, B5, D8, F3v [2 r.]; *KrowObr* 55v, 87, 112v, 157v, 215 (7); *LeszczRzecz* A5v; *BibRadz I* *2v, I 306 *marg*, *Is* 41 *arg*, 48 *arg*; *BielKron* 30v; *Fata isthec me premunt* Boże obiecánie mie ktemu cisnie. *Mącz* 320c, 118c; *OrzQuin* K3; *BiałKat* 176; *RejZwierc* A6v, 67, 67v, 10, 5v; *WujJud* 104v, 118; *BudNT 2.Cor* 1/20; *JEzus ieřt Mefyafzem/* w ktorym obietnice BOże koniec wzięły *CzechRozm* 145, 40v, 92v, 164v, 168, 178v (30); *SkarJedn* 204; *SkarŻyw* 26 [2 r.], 285, 346 [2 r.], 347, 357; *MWilkHist* F2v; *CzechEp* 149, 210, 219, 221, 247 (13); *NiemObr* 73; W obietnicy teź Bożey z niewiary nie wąpił: ále fię vmocnił wiára/ oddawfzy chwałę Bogu *WujNT Rom* 4/20, s. 540, *2.Cor* 1/20, *Gal* 3/21, s. 669 (6); *SkarKaz* 457a.

»objawienie boże; boże objawienie« [*w tym: z objawienia bożego* (8)] (14 : 1): *Abowim nikt/ bez ořobliwego obyáwyenya bożego/ wybránya czyyego/ áni řwego włáfnego pewyen nye yeřt* *KromRozm III* Dv, G6; *SarnUzn* E8v; *BiałKat* 71; *WujJud* 60v, 68 *marg*, 105, Nn2; *CzechRozm* 71, 180; *Ták prorockim Duchem/ wiele zákrytych rzeczy y drugdy myfli ludzkie z obiáwieniá Bożego wiedział.* *SkarŻyw* 252, 454; *Zali pewnieyfza powieřć ludzka moźe być náđ obiáwienie Boże?* *CzechEp* 176, 123; *SkarKaz* 636a.

»oblicze, obliczność boża (-e); boże (-a) oblicze, obliczność« = *conspectus, facies Domini Vulg* [*w tym: przed obliczność, oblicznością bożą, obliczem bożym; in conspectu Deu in conspectu Domini, coram Deo, ante vultum Dei Vulg* (49)] (67 : 2): *OpecŻyw* 2, 180v; *PatKaz II* 64; *iako wosk od ognia płynie/ tak niechay zginá grzeřznici od oblicza bożego.* *WróbŻołt* 67/3, B2 [2 r.], 67/4, 115/14; *RejPs* 158; *GliczKsiąź* 13; *LubPs* D3 *marg*, E2 *marg*, P4, V5 *marg*, Z *marg* (6); *KrowObr* 213v, 229; *Leop 3.Reg* 13/6, *Tob* 3/25, *Eccli* 35/6; *BibRadz I**3v, 2v *marg*, 3 *marg*, 141 *marg*; *BielKron* 3, 87v, 186, 387, 466v (6); *RejAp* 35v, 81, 101; *W wiedź tu człowieká Bożego/ ktory dořtoynny ieřt kroleřtwá niebiełkiego [...]* *bo modlitwá iego wřthępuie w niebo/ iákoby dym przed obliczność Bożą.* *HistRzym* 124, 57; *GrzegŚm* 14, 16; *KuczkbKat* 260; *Y řkáziłá fię ziemiá przed obliczem Bożym/ y nápełniłá fię ziemiá nieřprawiedliwořci.* *BudBib Gen* 6/11; *á Iezus Chriřtus wzbudzony raz będąc mocá Bożą [...]* *żywie/ áby fię zá námi przed BOżą oblicznością iáko Ofiárownik nářz prawdziwy okázował/ y przyczyniał.* *CzechRozm* 194, 35v, 56v, 57, 95, 106v (11); *CzechEp* 329; *ReszList* 147, 160, 165 [2 r.], 178, 180; *LatHar* 647; [*Aniołowie*] *Záwřze widzá oblicze Boże.* *WujNT Xxxxx* 1v, *2.Cor* 2/17, 12/19, *Hebr* 9/24, *1.Petr* 3/4, *Apoc* 11/16 (7); *To mieyfce zwáło fię oblicznością Bożą/ iź tam řwym obyczáiem Pan BOg mieřzkał* *SkarKaz* 39a, 39a *marg*, Oooov b.

»dzień obrzazania bożego«: *Takźe obraź dziećeci z nienagła tafiał áź w dzien obrzazania Bożego wřzytek rořtopniał,* *MiechGlab nlb* 8.

»ofiara boża«. Nyepodobáłoć fye też Saulowi krolowi iż Samuel omyęfzkawał fluzby y ofyáry Bożey *KromRozm I N4*.

»opatrność boża; boża opatrność« = *providentia Mącz, Calag (27 : 3)*: Czo zá niedbáłość ieft w nyewyernych o opátrności Bożey *LubPs aa marg, Q3v marg; BibRadz Iob arg, Ps 107 arg; Mącz 216b; Spráwiedliwi ludzie: fą w ręku Bożych/ tho ieft w opátrności Bożey GrzegŚm 22, 60; WujJud B4v, 62v, Mm8; Abowiem gdybyś ty ná to baczenie iákie miał/ á cálebyś fie ná Bożą opátrność fpuřczał: tedybyś nigdy tákowych figowych liřtkow Adámowi y Ewie zwyczáynych nie vżywał CzechRozm 231v, 231v, 232, 237, 245; SkarJedn A6v; chcę/ ábyś widział iáka moc á opátrność Boża/ że to co raz vczyńił [...] w téyże dořkonáłości fye náyduie. *Oczko 2v, 1v [2 r.]; Calag 550a; GórnRozm M4v; Dźiedzicu morzá y tutečných włości/ Zlecám cię lámey Bożey opátrności. GrochKal 7, 4; WujNT 27, 124, 139, 293, 403 (6); SzarRyt B3*.*

»opieka, boża piecza« (7): Táki kořdy ieft beřpieczen kthory ieft w opiece bożey *RejPs 221, 38v marg, 192 marg, 221v; RejKup q7v; W czym fye ofobliwa pyecza boża o nas krzeřciyányech y nářfym zbáwyenyu yářnye okázuie KromRozm II y2; RejPos 146v marg*.

»osoba, persona boża; boża persona« = *vultus Dei Vulg [w tym: w osobie (personie) bożej (4)] (5 : 2)*: Tu mowi [Bóg] w ofobie Bożey/ opowiedáiąc iáko on ma wřzytko wpráwić w řluzny porzádek czářu náznáczonego. *BibRadz I 311 marg; Bo nie do ręką vczynionych řwiętych (pářacow) wřzedł Chriřtus [...] ále do řamego niebá/ teraz iáwić fię ofobie Bożey zá nas. BudNT Hebr 9/22[24]; Bo iż Anioł mowił iáko Bog/ tedy to dla tego/ iż ofobę Bożą ná řobie nořił. CzechEp 263, 214, 262; Zydowie tymi řłowy Elohim y Adonai killká Bożych perfon zářaz wyrażáią. LatHar 375; WujNT 424*.

»palec boży« = *moc boża; digitus Dei Vulg (13)*: Były tedy wřfy ták w ludziach iáko y w bydle. Y rzekli oni czárownicy do Fáraóná: Páleć [!] Boży tho ieft. *Leop Ex 8/19; BielKron 29v, 254v; SarnUzn H2; Ale iefli ia mocą páłczá Bożego wymiátię dyabelřtwo/ thedy pewnie iuř przyřřło do was kroleřthwo Boże. RejPos 77; NiemObr 110; ArtKanc H6; LatHar 36; [Mędrcy] ludziom ná řiemi to známionowáli/ Iř řwiát ná páłcu Bożym záwiřł *KołakCath C4v; Ale grzeřzyli y bluznili przeciř Duchowi ř. (ktorego tu zowie páłcem Bożym/ kthory cudá czynił) WujNT 51, Luc 11/20, s. 629; SkarKaz 119b*.*

»piątno, pieczęć, znamię boże« = *signum Dei Vulg (4)*: *BibRadz Apoc 9/4*; Piątno álbo Pieczęć Boża tá ieft/ że [...] ktokolwiek Duchá ř. dořtáie/ bywa od niego nápiątnowan y náznáczon *WujJud 165v; A czynić to miał Antichriřt [...] ále nád tymi tylko/ kthory známienia Bożego ná czołách řwych nie máią CzechRozm 188v; WujNT Apoc 9/4*.

»(řwięte) pismo boże; boże pismo« = *scriptura Dei Vulg (81 : 1)*: *SeklWyzn a3, c2, Dv; KromRozm I B3, L2; MurzNT 33v, Mar 12/24; KromRozm II b4; KromRozm III F5v, M7v; KrowObr B2; Tářc ná kthorybyřmy wřzyřtki řřřzały czářtowřkie ogniřte bráli/ [...] ieftci wiářá/ kthorey też z řluchániá piřmá Bożego dořřawamy Leop *A3v, Matth 22/29; GórnDworz F5; Modlitwá [...] w Piřmie Bożym wdźięczney woniey ieft przyřownaná. KuczbKat 355, a2, 365, 416, 420, 425 (8); Luter piřmo boże řzácuie y odrzuca. WujJud 31 marg, 10v, 66, 106v, 195v, 235 (30); WujJudConf 10, 28, 32v, 33v; A przetoż ták Piřmá Boże iáko y inne [...] piřáne řą [...] áby nam ku pożyřtku á przeřřrodze były *MycPrz II A2, I C3, II B2v [2 r.]; BudNT b8; SkarJedn 15, 46; czterdzieřci dni pořcił Moizęř/ y**

wziął piśmo Boże *SkarŻyw* 173; *CzechEp* 123; Nie zaráz tedy zá fłowo Boże mieycie/ choć od kogo piśmo Boże wlyfzycie/ ále fię wnet kościoła poradźcie *ReszPrz* 12; *ReszHoz* 140; *LatHar* 3, 112, 187, 246, 323, (8); *WujNT* 193, 379, 629, Yyyyy4; *WysKaz* 24, 33; *SkarKaz* 381b. Cf »moc boża«.

»plaga boża« (5): *RejKupSekl* a5v; *KrowObr* 201; IOel Prorok [...] Piśał kfięgi [...] vpominaiąc narody Izraelfkie/ áby nie odstępowáli fłowá Bożego/ grożąc plagá Bożá *BielKron* 92v, 77v; [heretycy] záfwiże máią fwary y niezgody miedzy fobá/ iáko plagę Bożá: przeto iż fię fámami od kościoła oderwáli. *WujNT* 136.

peryfr. »podnożek nog bożych« = *Ziemia* (5): íam Pan Chrifus toż też z nimi zgodnie twierdzi/ o niebie/ iż íełt ftołicá Bożá/ á o íziemi/ iż íełt podnożkiem nog [*scabellum pedum Vulg Matth* 5/34] Bożych á nie żadnym człowieczeńftwem íego. *CzechEp* 171, 169 [2 r.], 170, 173.

»pokoy boży« = *pax Dei Vulg* (8): Abowiem pokoy Boży íełt nad obliczem ziemie. *FalZioł* +2v; *Leop Philipp* 4/7; *BibRadz Philipp* 4/7; Pokoy + Boży + niech + będzie záfwiždy z námi. Amen. *LatHar* 102; *WujNT* 690, *Philipp* 4/7, s. 701 *marg*, Bbbbbbb.

»pomazaniec boży; boży pomazaniec« (27 : 1): *PatKaz II* 61v; *WróbŻołt* ee3v; Atholi Chrifus yełth pomazanyecz bozi. *LibMal* 1554/189; *BielKron* 66v, 67 [2 r.], 67v, 69, 72v, 140v; *GórnDworz* Hhv; *RejPos* 36v; ízáthánowi/ áni grzechu niewolnicy nie bądzmy/ gdyzechmy fye ítali Bożymi pomázáncy. *BiałKat* 243v, 141 [2 r.], 243v; *RejZwierc* 41v; *BiałKaz* M2; *CzechRozm* 116v, 178; *KarnNap* Cv; *ReszPrz* 107; OTo w zacnym vbierze/ y w złotéy koronie/ Siadł pomázániec boży ná fwym páńłkim throne *KochProp* 5; *ActReg* 33, 78; *WujNT* 429; Iż po dziś dzień pátrzycie ná pány y krole fwoie/ pomázáńce Boże/ y z ich fię ozdoby y możności wwfelacie *SkarKazSej* 666a, 695b.

»pomoc boża; boża pomoc« = *adiutorium Dei Vulg* [w tym: *bożą pomocą* (3); z *bożą pomocą*; *Diis iuvantibus Mącz* (12); za *bożą pomocą*; *auxilio Dei, per Domini voluntatem Vulg* (94); z *pomocy bożej* (4)] (91 : 42): Iedny zwalcil wielkym nakłade^m y motzá/ Drugé też rozumem za Bożá pomotzá. *KlerPow* 4; *MetrKor* 46/46v, 175; thy wfzifthky zyemye náfzy przothkowsye bożą pomoczá y my thefz pothym szamy náfá ognysthá schabla y glodem pobraly *LibLeg* 7/40v; 11/44v; *SeklWyzn* f2v, g4; *HistAl* C2v; *MurzHist* B2, H4, H4v; *MurzNT* 14v; *KromRozm III* N8; *Leop* 1.Par 18 *arg*, 2.*Mach* 8/23, 12/11; *OrzList* d4v, e3; *BibRadz* 2.*Mach* 12/16; *BielKron* 178, 243v, 254v, 255v, 454 (13); *KwiatKsiąż* G2; Dijs bene iuantibus, S Bożá pomocá. *Mącz* 24b; *SarnUzn* A2v; *KwiatOpis* C, D, D2; *GrzegŚm* 17; *KuczbKat* 130, 335, 395; *BielSpr* 71; *WujJud* 27; *BudBib* 2.*Mach* 12/16; *BudBibKaw* A3; *MycPrz* II D; *BudNT* a5v, bv; *CzechRozm* 51v, 121v, 135v, 223v, 233v (7); *KarnNap* B4; *ModrzBaz* 75v, 129; *SkarJedn* 189, 217, 326; Ludzki narod [...] íwym fię íielełnym żądzom y namiętnościá [!]/ wzywaiąc pomocy Bożey/ niefprzećiwił *SkarŻyw* 268, 135, 201, 211, 243, 263 (13); *StryjKron* 300, 772; *CzechEp* 7, 16, 36, 216, 228 (7); *CzechEpPORz* xx2; *NiemObr* 7, 22, 31, 96, 151; Abowiem nieíełt to podobna rzecz/ áby kto mógł dobrze rzędzić/ ábo íełbie/ ábo kogo drugiego bez Bożey pomocy. *GórnRozm* Hh6v; *ActReg* 147; *LatHar* +3v, ++7; Wolność ludzka ná dobre potrzebuie łaski y pomocy Bożey. *WujNT* 556 *marg*, 314, 536, 600, Ccccc4; *WysKaz* 3, 14, 16, 17, 27; *SarnStat* 9, 19, 349, 889, 908; *SkarKaz* 1a, 121a, 155b, 310a, b, 352a (11); *VotSzl* C3v, C4; *CzahTr* E3v; Gdyż íey władza z pomocy Bożey íełt ípráwioná *PaxLiz* A2v, B3, Cv; Oboiey niebeśpieczności

zábiegáć mądry z pomocą Bożą vmieią *SkarKazSej* 664a, 664b, 683a, 689a, 700a; *SzarzRyt* C3v. Cf *W formułach dyplomatycznych*.

»pomsta boża; boża pomsta« (42 : 3): *MurzHist* H2, Lv, O3, Q2v; *BielKom* F3; *LubPs* S5, ee3v *marg*; *KrowObr* 64v, 201; Iáko żadny w bogáctwách nie ma dufáć/ ále fie Bożey pomfity bać *Leop Eccli* 5 *arg*; *BibRadz* I 10v *marg*; *OrzRozm* C3v, D *marg*, G2; Piątego tedy dnia sítálá fie nád nim pomftá Boża iáwna/ iż robacy żywot iego bez przestánia gryźli áż do śmierci. *BielKron* 142, 87v, 88v, 332v, 354v, 368 (10); *BiałKat* 58; *KuczbKat* 375; *RejZwierc* 59v; *SkarŻyw* 58, 87, 194, 566, 576 (7); *StryjKron* 447; *CzechEp* [403]; *WerGośc* 212; haniebne grzechy ilekroć nie odnośzą kaźni/ tylekroć kłádą ciężar pomfity Bożey ná wżyftkę Koronę *GórnRozm* D, Dv, D2, G4; Obáčz iáko pomftá Boża wnet zá grzechem idzie. *WujNT* 120; *SarnStat* 906; *CzahTr* I4v; *SkarKazSej* 700a.

»poseł, posłaniec boży; boży poseł, posłaniec« = *nuntius Dei Vulg* (37 : 4): *OpecŻyw* 9; *RejRozpr* A4; Iuż niech y on pośel Bożi Przidzie ktory Ludzie trfożj *RejKup* T, e5, f7v, h5, k7, v2v; *MurzHist* I3; *GroicPorz* g4; ábyście obatzyli kiedy/ iáko w pierwfzym fwiętym kościele krześcijánkim/ Apoštołowie/ y inni wierni pásterze y polłowie Boży/ krzcili ludzi *KrowObr* 83v; *Leop 2.Par* 36/16; *BielKron* 456v; *KuczbKat* 235; *RejPosWstaw* [21³]; *BudBib 2.Par* 36/16; wyznał wżyftki grzechi [...] ktorych się przed tymże Káplánem iáko poślánцем Bożym y namiáftkiem Apoštołkim fpowiádał *BiałKaz* M4; Gdyż to dobrze z piśmá ś. widzę/ iż infzy iest Anioł Poślániec Boży: á infzy też záś człowiek Jezus Chrifus fyn Boży namileyfzy. *CzechRozm* 46v, 28v, 33v, 45v; Dwie tedy fą w piśmie opiáne y zwyczáyne pośłow Bożych pieczęci/ Cudá/ á rodzay ábo fukcefyá. *SkarJedn* 47, 48, 50, 53, d8v [2 r.]; *SkarŻyw* 213; *CzechEp* 58, 155; *ReszPrz* 103; Imię mu Gábryel/ wielki BOŻy pośel/ z Niebieskiego Zboru/ Anielkiego koru *ArtKanc* A7v; *LatHar* 40; *WujNT* 835, Xxxxx v; *PowodPr* 30; Pośláncy BOŻy wielką moc máią do odpufzczenia grzechow *SkarKaz* Oooo2a; *SkarKazSej* 706a [2 r.].

»postanowienie boże; boże postanowienie« = *Dei ordinatio, propositum Dei Vulg* (17 : 9): kto fie fprzećiwi mocy/ pośthánowieniu fie Bożemu fprzećiwi *KrowObr* B3, 205; *Leop Rom* 9/11; *WujJud* 83v; *BudNT Rom* 13/2; fyn iego miał być [...] zá páná chwały przyięty: afzby fie przezeń wprzod Boże pośthánowienie wykonało. *CzechRozm* 159, 29, 37v, 73v, 237, 246 (9); *ModrzBaz* 63 [2 r.]; *StryjKron* 6; *CzechEp* 269, 300; *NiemObr* 70, 72, 117; *WujNT* 267, *Rom* 8/29, 9/11, 13/2.

»prawda boża« = *veritas Dei Vulg* (99): Abowim możnoć kościelna/ iest poddana prawdzie bożej *SeklWyzn* c2v, 2v, C; *SeklKat* P3v, Q2; *KromRozm III* O4v; *LubPs* M, bb *marg*; bb4v *marg*, bb5v *marg*, ee4v; *KrowObr* C2, 146, 157, 193, 241 (16); *Leop Eccli* 41/24, *Rom* 3/7; iestechmy rozni od pogánow/ gdyż tákie święte náuki mamy ktore fą pewne/ y ná wżem nieomylną prawdą Bożą podpárte *BibRadz* I *3v, 353v, II 85v *marg*, *Rom* 3/8 [7], 133 *marg*, 141 *marg* [2 r.]; S. Stániśław Krákówki Biłkup zábity o prawdę Bożą *BielKron* 362v, 193, 195v, 196v, 211v; *GrzegRóżn* Fv [2 r.], K3v [2 r.]; daná nam iest od Bogá moc/ ábyfmy was ftáręgo wężá plemię [...] nogámi fwymi/ to iest/ prawdą Bożą [...] deptáli/ nifzczyli/ itęż martwili. *OrzQuin* L4v; *RejAp* 133, 149v; *RejPos* 54v *marg*; *GrzegŚm* 28 [3 r.]; *KuczbKat* a2; *WujJud* A6; *WujJudConf* 4, 12, 15, 104, 112 (11); *BiałKaz* H; *BudNT* a5, *Rom* 15/8; *CzechRozm* 57, 112v, 199v, 239v; Bo prawdá Boża y obietnicá ie⁸⁰/ nigdy fie niezmieni/ á mocnieyfza iest káłká iego/ niż wżyftkiego swiátá naicieżłze grzechy. *KarnNap* E3; *ModrzBaz* 28; *SkarJedn* 39, 144, 239, 276, 297 (8); *SkarŻyw* 59 [3 r.], 278, 368; *CzechEp* 8, 297;

NiemObr 99, 130; *ArtKanc* I19; O światło niańńieyfe/ wieczney prawdy Boży Oświeć moy śmyśl *GrabowSet* P2v; *WujNT Rom* 1/18, 25, 3/7, 15/8; *SkarKaz* 43b, 275b. Cf »sprawiedliwość boża«.

»prawica boża« = *dextera Dei Vulg* (15): a to przemienienie fie śtaďła: śtało fie przez prawicę bożą, to iefth przez łyna Bożego pana Iefuła *WróbŻołt* aa4; *Leop Act* 2/33; *LeszczRzecz* A2; *BibRadz* I *2v; *BielKron* 465v; Nie rozumieyże też/ áby práwicá Boża miałá fie rościęć iáko ręká człowiecza *RejPos* 78, 78; A przeto żadnym łpofobem wzywánim Chriřtuřá Páná práwicá Bożą wywyřłzone⁸⁰/ á iuź zówždy żywięcego/ wzywánie świętych pomárłych/ nie moźe być wprowadzone áni vtwierdzone. *CzechRozm* 194, A2, A2v, 36, 59v, 193v; tyś iefť łam moc práwice Boźey/ tyś náďzieiá wřzyřłkich wiernych *ArtKanc* H7; *WujNT Act* 2/33.

»prawo boże; boże prawo« = *canon BartBydg, iustitia Dei, lex (Dei) Vulg* (87 : 10); *PatKaz* III 146v; *BartBydg* 22; *SeklWyzn* 3 [3 r.]; *SeklKat* I4v; *MurzNT* 88v; *Diar* 46, 47; Boźe práwo iefth/ kthore pan Bog łam pořtanowić raczył/ kthore łye zámýka w Stárym y w Nowym Teřtámenćie. *GroicPorz* av, k4, k4v, 14, kk, nn3 (12); *Leop Deut* 17/18; *LeszczRzecz* A4; *BibRadz Ex* 18/16; *BielKron* 195, 198v, 213v, 236; *BiałKat* 58v; *KwiatOpis* B; *KuczbKat* 310, 345; řtaray fie też wđy ábyś y práwo łwe w ktorým fiedziřł/ y práwo Boźe ktořeś powinien wđy theź po kęfu rozumiał *RejZwierc* 112; *WujJudConf* 211v; *RejPosWstaw* [41³]v; *StryjWjaz* C3; *PapřPan* Cc3v; Napřzod wedle Praw Boźych/ y wřzyřłkich niemal narodow/ okrom nas/ męźoboyce gárdłem bywáią karáni *ModřBaz* 27v, 78, 79v, 85v, 140v, 144v (16); *SkarJedn* A8, 101, 126, 163, 314 (6); *SkarŻyw* 492, 501; Fáryzeuřzowie byli luďcie chyřzy/ obłudni/ práwá Boźe gwałćący *CzechEp* 164; *WujNT* 428, *Rom* 1/32; *WysKaz* 18; *SarnStat* 48, 154, 218, 260, 261 (10); *PowodPr* 23, 41, 62, 68, 79; *SkarKaz* 39a, 311b, 313b, 315b, 352a (8); Ták grzeřzy śmiertelnie/ ten co práwo Boźe przeřtápił/ oycá y mátki nieczczáć: iáko ten kto kořćiołá nie włřuchał *SkarKazSej* 698a, 678b, 691b, 692a, 697b, 698a (9). Cf »boży, przyřzodzony«.

»prorok boży« [w tym: w połączeniu z imieniem (24)] (47): *WróbŻołt* L6; *SeklWyzn* 3, f4; Cięřko karał pan bog zydy Mieczem [...] gdy chwalili krolewnę niebieřká [...] wřgardziwřzi vpominanie Hieremiařza proroka boźego. *SeklKat* Ev, N; *GliczKsiąź* G6v; Powieďá Papięřz iź Zołtarz leřřzy Pánný Máryey ániřli Dawidá Proroká Bozego. *KrowObr* 156v *marg*, B2, 95, 156v, 194, 222 (11); *BibRadz* I *2v, *Ios arg, 2.Mach* 15/14; *BielKron* 92, 92v; *LeovPrzep* I3v, I4; *RejAp* 82; *RejPos Rozpr* cv; iáko Moyřeřł práwá/ wřřawy [...] podał łynom Izraęłřkim [...] takźe czynić miał/ iákořł y czynił/ Iezus Chriřtus/ Prorok Boży prawdziwy. *CzechRozm* 106v, 115, 123v, 165v, 168v, 192 (8); Biáďá źiemi/ iáko Prorok Boży powieďa/ ktořey Krol dziećię. *ModřBaz* 75v, 18v, 105v; *SkarŻyw* 103 [2 r.], 270; *CzechEp* 49; *WerGořc* 213, 269; *WerKaz* 293; *PowodPr* 57; Prawďziwi Prorocy Boży/ wieďzieli z czym kto do nich řzedł pierwey niźli łpyřáli. *SkarKaz* 518b, 454b.

»przeřrzenie boźe; boźe przeřrzenie« = *praescientia Dei Vulg* [w tym: z przeřřrzenia boźego (20), za przeřrzeniem boźym (2)] (40 : 3) : káďdy wráď á káďdy řtan przełóżeńřtwá/ iefť z Boźego przeřřrzenia wyřřawiony *LubPs* S5, *GroicPorz* mmv; *BibRadz* I *2; Przykłáď że przeřřrzeniu Boźemu řáďny fie przećwić niemoźe. *HistRzym* 133, 134v, 135v; *RejZwierc* 30v; Gdyřłz iefť iářzmo Pogáńřkie z Mořkwý iuź znieřłone/ A zá przeřrzenim Boźym od nich oddáłone. *MycPrz* I C3v; *WujJud* B5, 67v, řp 68; *CzechRozm* 28, 28v, 30v, 37v; S przeřřrzenia Boźego. Et Z řřáďzenia Boźego. *Consilio Deorum immortalium fato*. *Calag* 51b; *SkarŻyw* 31, 337, 463; *StryjKron* 56; *ZawJeřť* 27; *Phil* P; Iáko řię to

odmienić ma przyzrenie Boże? *KoлакCath* C, B2v; tego [*Chrystusa*] nąznączoną ráđą y przyzřenim Bożym wydánego/ przez ręce niezbożnikow przybiwfy do krzyża zątrąciłifcie. *WujNT Act* 2/23, s. 403, 810, Bbbbbbb3; *SarnStat* 10, 495, 782, 931; *SkarKaz* Oooo2b; *CzahTr* G4v; *PaxLiz* E3. Cf *W formułach dyplomatycznych*.

»przybytek boży« = *miejsce święte; habitaculum Dei, tabernaculum Dei Vulg* (23): *PatKaz I* 15v; *RejPs* 81 v; *LubPs* dd2v marg; Podárza á Offiáry Kxiążąt Ifráelkich według pokolenia ich/ ná poświęćanie Przybythku Bożego y Ołtárzá. *Leop Num* 7 arg, *A3v, *Num* 11/26, *Eph* 2/22, AAA2; to miáło [*Jeruzalem*] miáło być przybytek Boży. *RejAp* 175v, 174v, 175v [2 r.], Ee4v; gdy przydzie przeden człowiek oczyszciony z grzechu [...] [*Jezus Chrystus*] wychodzi przeciwko niemu s przybythku Bożego/ tho iefth/ z niebá wyfokiego á z Máyełtatu Bołtwá fwoiego *RejPos* 47, 47, 102v, 103v; [*Bazan*] síłę wfytkę fwoię nie w woysku onym wielkim/ ále w Pánu Bogu y w fłufzbie oney około fkrzyniey s. y przybytku Boże^o poczytał. *SkarŻyw* 484, 491; *Lucus* — Cziemni las, dlia przibitkow bozich poświęćoni. *Calep* 615b; *LatHar* 595; *WujNT Apoc* 21/3; *SkarKazSej* 703a.

»przykazanie boże; boże przykazanie« = *mandatum Dei, praeceptum Dei Vulg* (216 : 58): *SWyatlofcy nyewimowna boze raczi my dac ferce fkruffone ktorebi [...] powolne bilo [...] brzemyenyu przikazanya bozego. BierRaj* 19; *OpecŻyw* 1v, 32, 178v; *PatKaz I* 5v; *PatKaz III* 104v, 146; *FalZiol* V 66; Otho kto chce miec rozum ofwieczony pełnifz przykazanie boże. *WróbŻolt* oo8v, H3, 106/11, nn5, oo7v, pp (7); *SeklWyzn* a2, b4v, d2, d4, f3 (12); fwięty Paweł fam offobie mowy ze by był nie wiedział żeby ządza była/ grzech/ bych był zprzikazania bożego niewiedział *SeklKat* Q4, H, H3, I3, N, S4 (84); *KromRozm I* F4v, Hv, H2v, N4, O2 (8); *MurzNT* 28v, 76, 81, 143v; *KromRozm II* b3v, k3v [2 r.], 1, m2 [2 r.]; *KromRozm III* B; *LubPs* S4; *GroicPorz* k, y4; *KrowObr* 8, 9, 47v, 115, 235v (7); *Leop* *A3v; *Deut* 30 arg, *Eccli* 35/2, 7, *Apoc* 12/17; *BibRadz I* *2; *OrzRozm* E4; *BielKron* 33, 77v, 128v, 200, 457 (8); *OrzQuin* Nv; *SarnUzn* H; Okręt ktorj Ionátę wiozł do oyczyzny/ iefť przykazanie Boże *HistRzym* 66, 40v, 47, 75v, [89], [89]v (16); *BiałKat* 1, 23v, 43v marg, 366v; *KwiatOpis* B; *KuczbKat* 265 marg, 290, 305, 330, 375 (16); A ták kto Páná chce przyiąć/ áby miełkał w nim: ma chowác przykazanie Boże *WujJud* 99v, 43, 76v, 101v, 109v, 178 (10); *WujJudConf* 93v, 102v, 145; *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* [21²], [41⁴]; *BudNT Mar* 7/9; *CzechRozm* 83, 100, 144; *ModrzBaz* 23v [2 r.]; *SkarJedn* 36; On Achan fam przełtąpił przykazanie Boże/ á ná wfytkich fie gniew iego obálił. *SkarŻyw* 504, 235 [2 r.]; fyn Boży piłał przykazanie Boże ná tablicách kámiennych mocą y rámieniem ábo ręką bogá oycá/ to iefť duchem s. *CzechEp* 320, 65, 96, 158, 279, 280 (12); *ReszHoz* 131; *ArtKanc* K, M3v, M5, N7v; *LatHar* 47, 112, 119, 490; Adam poki pilnował przykazania Bożego w Ráyfkich rołkofzách miełkał *KoлакSzczeńł* C2v, Bv, C3; *WujNT* 31, 81, *Mar* 7/8, 9, s. 160 (17); *WysKaz* 24; *SarnStat* 517, 643, 708, 714, 1267; Przeciw piątemu przykazaniu Bożemu wyłtępk. *PowodPr* 67 marg, 28 [2 r.], 80; *SkarKaz* 43b, 311b, 349a.

»przymierze boże; boże przymierze« – *foedus Dei Vulg* (20 : 1): [*Salomon*] iáchał ze wlfem mnołtwem Ifráelkim/ ná wyfokość Gábaon/ gdzie ftał Przybythek przymierza Bożego *Leop 2.Par* 1/3, *2.Reg* 15/24; *BibRadz Gen* 9 arg, II 24v marg, 85v marg; *RejPos* 213v; *BudBib Ps* 77/10; Lecż po Abráhámie/ ktoby z potomkow ie^{eo} obrzełką pogárdził: ten z przymierza Bożego wypádał/ y

ku zbawieniu nie przychodził. *CzechRozm* 172v, 8, 53, 74, 75v, 165 (11); nie tylko Anioły ale też Ołtarz y Skrzynię przymierza Bożego [...] piśmo ś. Bogami nazywa. *CzechEp* 212, 170, 368.

»przysięga boża; boża przysięga« = *iuramentum Dei Vulg* (5 : 2): *KrowObr* 53v; Pod Bożą przysięgą y mnieć żadna rzecz była Ewanielikiem nieuczyniła/ iedno haniebny á łprofný żywot Księżey. *OrzRozm* H2v; *OrzQuin* S4; Moia rzecz rofkazania krolewskiego przyłtrzegąc/ także y przyłięgi Bożey. *BudBib Eccle* 8/2, 8/2; [Chrystus] łie łtał wedle przyłięgi Bożey Ofiárownikiem *CzechRozm* 35; *KlonWor* 3.

»psalmy boże«: A gdy śpiewał on śpiewak (pśalmy Boże) łtała łie nád nim ręká Boża *Leop* 4.Reg 3/15.

»ramię boże« = *moc Boża*: A możeli w tym záhámować rámię Boże? *CzechEp* 59.

»ręka boża; boża ręka« = *manus Dei Vulg* [w tym: w ręce bożej, w ręku bożych; in manu Dei Vulg (18)] (45 : 3): Wezmą fwięci krolewłtwo tudności/ ij klenot okráły z ręku bożych. *OpecŻyw* 188v; *MurzHist* N3v; *LubPs* cc2 marg; błogółławione otzy ktore widzą [...] Nieprzyiacielá ręki Bożey *KrowObr* 242v, 62, 115v; *RejWiz* 116, 194; *Leop* 4.Reg 3/15, *Prov* 21 arg, *Sap* 3/1, 1.Petr 5/6; *BibRadz Gen* 2/5, I 423v marg, *Sap* 3 arg, 3/1; *BielKron* 40, 79v, 81, 96, 96v; *RejPos* 34, 46, 47v, 295, 296; Iáko też ono Dułże łpráwiedliwych w ręku Bożych łá/ to łełt łpráwiedliwi łá w mocy y opátrznóści Bożey. *GrzegŚm* 60, 22, 45, 46; *BudBib Sal* 3/1; *CzechRozm* 211; Y owłzem y to rofkazano [...] ábyś łię vniżał pod możną ręká Bożą/ ktory łkłada mocarze złtolic/ á niłkie wywýłża. *ModrzBaz* 58; *SkarJedn* 333, 393, 402; *SkarŻyw* 32, 153, 167, 508; odpoczywáią w prochu źiemie y w ręku BOżych/ máiąc też żywot łwoy z Chriłtułem/ ktorzy w wierze práwey pomárli *CzechEp* 82; *WujNT* 1.Petr 5/6, s. 837, Bbbbbb; *SkarKaz* 42a, 241b, 242a, Oooob.

»rodzica boża; boża rodzica« (3 : 2): bołka rada chczyła aby czyłta panna boza rodzycza była *PatKaz II* 45v, 36, 46, 67, 70.

»(święta) boża rodzicielka, porodzielka; rodzicielka, porodzielka boża« (33 : 6): *OpecŻyw* 164, 172, 183; Poczáczye twoye rodzyczelko boza przynyłlo y obyauylo uefele włzemu łzwyathu *PatKaz II* 20, 69; *PatKaz III* 115; Deipara virgo [...] Boże [!] porodzyłyelká panná. *Murm* 1; Zbaw nas włzechmogący Boże/ dla przyczyny Błogółławionej Bożey rodziłielki dziewice Máryey ze włzyłtkimi fwiętymi, *KrowObr* 161v, 42, 160v, 163, 170, 215v (9); *BiałKat* 223v; *WujJud* 52v; Bądź pozdrowioná ma mátko Święta Boża rodziłielko. *MWilkHist* G2v; OFiáry náłze/ Pánie Boże/ niechay twey łáłkáwości záleci modlitwá Bożey rodziłielki *LatHar* 411, 40, 48, 87, 102, 476 (20).

»rozkaz, rozkazanie boże (-y); boże rozkazanie« = *mandatum Dei, praeceptum Dei Vulg* [w tym: z rozkazania bożego (18); według, podług itp. rozkazania bożego (19); na rozkazanie boże; ex mandato Dei Vulg (5); za rozkazaniem bożym (1)] (131 : 6): Ten bliźni/ ktoregom obrazil/ iefli go prołzę/ a chcę mv dołić vczyńić [...] ma mi wedłvg rozkazania bożego odpvłcił *SeklWyzn* c4v, 2v, 3, b4 [2 r.], c4v, d2v; *SeklKat* D3, I, K2, L4, T2v (10); *MurzNT Luc* 3/2; *KromRozm II* h; *GliczKsiqż* B6v; Iáko łie wierni w káżdey namnieyłzey rzeczy od woley á od rofkazania Bożego odłtrzelác nie máią. *LubPs* cc marg, Z5, Y3v marg, bb marg, bb2 marg, bb4 marg; *GroicPorz* C3, pp; *KrowObr* 85, 112v, 187, 202, 225v (15); Láfy theż y drzewá podáwáiące wdzięczną wonnołć/ ná rofkazanie Boże zálłonią łieniem łwym Izráelá. *BibRadz Bar* 5/8, I 1 marg, 13 marg, *Ex* 18/23, 1.Mach 10/14, II 88

marg (12); *BielKron* 35v, 37v, 39v [2 r.], 41v, 84v; *OrzQuin* N; *LeovPrzep* I4v; *RejAp* 103v; nauka o Sakramenciech [...] która y z rozkazania Bożego potrzebna/ y pożytkow iest pełna/ potrzebuie godności Plebańskiej y dowcipu oobliwego *KuczKat* 105; *WujJud* 47, 197, 235v; *WujJudConf* 15v, 152; *RejPosWstaw* [41³], [143²]v; *BudNT Mar* 7/8; *CzechRozm* 64v, 67v, 191v, 231v, 245v (22); w itarym Zakonie Krole y Kápłany z rozkazania Bożego pomázywano *KarnNap* C; *ModrzBaz* 23v, 28, 48, 115v, 143v; [*Cesarze Carogrodzcy*] Dla świeckiego pánowania/ odftapili Bożego rozkazania y duchownego rządu. *SkarJedn* 207, 113, 120; czáfu onegołz głodu/ [w]dowa] niemáiąc iedno garść mąki/ ná rozkazanie Boże/ dáła zniey iálmuznę Heliałzowi. *SkarŻyw* 103, 36, 100, 140, 162, 165 (7); W niwecz obroćiliście rozkazanie Boże/ dla wítawy wálzey *CzechEp* 117, 5, 114, 117, 165, 198 (12); *NiemObr* 70, 115, 121; *WerGośc* 204; prawne fłowá máią byđz rozumiane zá rozkałz Boży *GórnRozm* K3; *KołakSzczęśl* C3 [3 r.]; *WujNT Matth* 15/3, 6, s. 393, 754; *WysKaz* 9; *SkarKaz* 551a; *VotSzl* A4v. Cf »nauka boża«.

»rząd, urząd boży« (11): *OrzRozm* E3v; *Mącz* 216b; Skąd oto bączyc możelz że tu z ániolá onego nie czyni/ áni Bogá lámego áni fłowá Bogá fyná Bożego: ále tylko ániolá do czáfu vrząd/ imię/ y rząd Boży ná łobie nołzającego. *CzechRozm* 50, 50v [2 r.]; *SkarŻyw* 213 *marg*, 243; *WujNT* 267; Dla tego też P. Iezus Iudałzá obrał/ áby káždy wiedział iż złość ludzka vrzędu Bożego y mocy nie płuie. *SkarKaz* 611a; *SkarKazSej* 659a; O rządzie Bożym ná świecie. *SzarzRyt* B3v.

»rzecz boża; boża rzecz« = *ministerium Dei Vulg* (7 : 1): *KrowObr* 214; á (ták) poftawił ie Dawid [...] nád połowicá pokolenia Menáłzowego/ dla wízelákiej rzeczy Bożey/ y dla rzeczy krolewłkiej. *BudBib* 1.Par 26/32; Bo gdziebyfmy z ducha Bożego odrodzeni nie byli/ tedybyfmy [...] áni wftapic do Krolewstwa Bożego mogli: áni byfmy rzeczy Bożych duchownych rozumieli *CzechRozm* 27v, 49v; *ModrzBaz* 55v, 140; *NiemObr* 83; A iefli rozumielz/ iż w mocy woylká wygranie iest woyny: vczyni P. Bog/ iż poráżony będziefz: bo Boża rzecz iest y pomoc dáć/ y do wćiekánia obroćic. *SkarKazSej* 685b.

»rzecz boża« = *sermo Dei Vulg* (3): flyffelifmy ie mowiac náffemi ięzyki/ wielkie rzeczy Boże. *Leop* ZZ3v; *BielKron* 42v; *BudBib* 1.Par 17/3.

»rzeka [= *obfitość łask*] boża« = *flumen Dei Vulg* (3): Rzeka boża napełniona iest wodami *WróbŻółt* 64/10; *LeopPs* 64/10; Kryłtus ożywiáiąc fwoie wierne/ ktorzy fą iáko brzegi v rzeki Bożey. *BibRadz* II 143v *marg*.

»sakrament boży« (3): *BiałKat* c3v; Nie śmiechu ále oplákánia godne fą te fkárgi [...] y to pohánbienie przenaświétfzey ofiáry y Sakramentu Bożego *WujJud* 242v, 30v *marg*; mądry fpowiednik gdy fwego poddánego ná fpowiedzi fpráwy wie [...] rządu go [...] wedle rozumu y wiadomości fwoiey ludzkiej. Boby lákráment Boży y pieczęć krolá niebiełkie⁸⁰ zgwałcił. *SkarKaz* 611a.

»sąd boży; boży sąd« = *iudicium Dei Murm, Mymer*¹, *Vulg*; *Iudicium divinum Cn* (172 : 5): *OpecŻyw* 190v, [192]v; Sąd boży fprawiedliwy a ftraffliwy. *OpecŻywSandR* nlb 6; *Murm* [207]; *Mymer*¹ 43; *TarDuch* B8; *WróbŻółt* N8, ff5; *RejPs* 74 [2 r.], 222; A fnadz miła bracia iuż ty znaki nadchodzą/ przyłzłego dnia frogiego fądu Boże⁸⁰ *LudWieś* A4; *SeklKat* Xv; *RejKup kt*, C; *RejKup Sekl* a7v; *KromRozm I* [H3]; *MurzHist* D3v, K4, O4, Q4v, R3 (7); *KromRozm III* B3, C7v, L4; *LubPs* K3, A3v, L3v, L4 *marg*, T3, Z2 *marg* (11); *GroicPorz* i4, hh2v, pp2, pp2v; Wfpomni łobie ná to/ iż

małz vmrzeć leda kiedy/ y łtánąć przed łądem Bożym. *KrowObr* 40, B3, 49v, 125v, 210v, 240v (12); *RejWiz* 131 marg, Cc6; *Leop Sap* 12 arg, *Soph arg*; *RejFig* Cc3; *BibRadz Ps* 7 arg, *Is* 26 arg, *Sap* 16/18, II 79v marg, *Rom* 3/20[19] (14); *OrzRozm* C3v; *BielKron* 32, 32v, 93, 155v, 467v (6); *OrzQuin* E4, T4v, X4, Y2v, Y3; *RejAp* 122v; *GórnDworz* P4v; Podemną ielst doł piekielny: nádemną ielst miecz ostry/ to ielst boży łąd/ gotowy oddzielić dułżę od ćiałá *HistRzym* 94v, 28, 88v [2 r.], 134v; *RejPos* 7v; *GrzegŚm* 41, 60 [2 r.]; *KuczbKat* 60 [2 r.]; *RejZwierc* 175v [2 r.], 229v, Aaa3; *RejPosWstaw* [41⁴]; *BudBib Deut* 1/17, 2.Mach 9/18; *BudNT Rom* 2/5, 2.Thess 1/5; *CzechRozm* 66, 102, 112, 184; *KarnNap* Cv; *ModrzBaz* 49v, 62, 70v, 144v; *SkarJedn* 225, 295, 393; *KochOdpr* C; *SkarŻyw* 4, 79, 98, 99, 172 (15); *StryjKron* 350; *CzechEp* 7, 50, 97, 165; Wczym ták częłta omyłká/ że ten to łąd Boży/ Nieiednému łumnienié/ y łerce zátrowoży. *KochFr* 132; *ReszList* 164; Kto weń wierzy [...] Choćia wielkim grzechem obćiążony/ bęđzie zá práwego policżony/ przed łądem Bożym/ Kryłtus ná fię iego winy włóży. *ArtKanc* F10v, S11; Sądy Boże pęđzą was/ iáko wiátry ná morżu okręt *GórnRozm* M2v; *GórnTroas* 15, 54; *WyprPl* C; *KołakCath* B3; po krzćie Chriřtułowym náłtěpuie ogień vtrapienia/ y ogień łądu Bożego *WujNT* 13, 12, 57, 496, *Rom* 2/3, s. 582 (11); *SarnStat* 792; *PowodPr* 53; *SkarKaz* 2b, 3a, 4a, 350a, 457b (14); Grzechy go prześláduiá/ łumnienie go trwoży: przed oczymá mu łtoi łtráźliwy łąd Boży. *KlonWor* 37, 12.

»sądny dzień boży«: Królowie wřzyłcy/ przed Sądnym dnim Bożym poginá/ á Kápláńłtwo do Sądného dnia nie zginie *OrzQuin* K3v.

»skrzynia Boża« = *arca Dei Vulg* (15): Acz łye ku onemu myeyłcu y łkrzyni bożey nigdy yuż przywroćić nyemáýá [...] to znák/ iż yuż konyecznye kápláńłtwo ono y ofyáry vłtáły *KromRozm II* 1, 14v; *BielKron* 63 [2 r.]; *KuczbKat* 435; *RejPosWstaw* [41³]v; Ale łkrzynię Bożá przywioźł był Dawid z Kiriáthiehárymá *BudBib 2.Par* 1/4, Ib2; Skrzyniá Bożá/ y Izráelczycy/ y Zydowie wnamiećiech miełżkáią *ModrzBaz* 113v, 55; Hierycho procesyámy z łkrzyniá Bożá dobyte. *SkarŻyw* 502 marg, 484, 502; *PowodPr* 53; *SkarKaz* 455b.

»słowo boże; boże słowo« = *verbum Dei Mącz, Vulg; responsum Mącz; eloquium Dei, sermo Dei, sermo Domini, verbum Domini Vulg*; [w tym: *według, wedle itp. słowa bożego* (62); *ewangelija i słowo boże* (17); *słowo boże i nauka* (9); *pismo a słowo boże* (14)] (1774 : 16): Starłłý pálcie łlowem bożym trzodę tę/ ktorá miedzy wami ielst *OpecŻyw* 187v, 60; *PatKaz I* 2v; *TarDuch* B5; *WróbŻółt* E, S6 [2 r.], kk5; *WróbŻółtGlab* A3v; *RejPs* 164v marg; *SeklWyzn* b2, Cv, C2v, c4v, f2 (33); Niewłziłtkim dozwolono ielst kazac łlowo boże *SeklKat* Vv, Hv, Q, Tv, V3v, Z3v (55); Rychley naydzie wkarczmię puky Myáłto bozych łlow nauky. *RejKup* m4v, b2v, k7, m4v, p7v; *RejKupSekl* a2 [2 r.], a7v; *KromRozm I* C2, D3v, G3, M, O4v (55); *MurzHist* Cv, G, R4v; *MurzNT* 33v, 66, 81, 93v, *Luc* 11/28 (21); *KromRozm II* cv, g2, i2v, t4, x4 (58); *KromRozm III* A2, G2, H6v, O4v, P2v (46); *LibMal* 1544/188v; *Diar* 30, 50, 53, 69, 86 (10); *DiarDop* 102 [2 r.]; *BielKom* G4; *GliczKsiąż* L [2 r.], P6v; *LubPs* A4, bb4 marg, ee, ff4v marg, P4v (52); *GroicPorz* a2v; wiará prawdziwa w Kryłtułá vkrzyżowánego/ nie łpátrzenia pochodzi ále s łluchánia łlowá Bożego *KrowObr* 113v, 4, 24v, 91, 101v, 108v (71); odpowiedzial Iezus: Nápiłfano ielstł iż nie łámym chlebem żywie człowiek/ ále w káżdym łlowie Bożym. *Leop Luc* 4/4, *A3v, *Gen* 41/32, 3.Reg 13/32, *Luc* 8/11, *Hebr* 11/3 (24); *OrzList* d4v, e4v [2 r.]; NÁłwięćże zálię Owłá/ o łwiętyłm łłzcępanie/ [...] Bychmy Koniki łłowem Bożym náłkarmili

RejZwierz 107v; *BibRadz I* 136 marg, *Act* 8/25, *Rom* 3/2, 1.*Thess* 2 arg, 2.*Tim* 2/9 (30); *BibRadzBaz ktv*; *OrzRozm* B4v [3 r.]; *BielKron* 213v, 45, 141v, 144, 195v (45); *GrzegRóżn* Bv, Fv, F4, G, K marg (15); *Theologia* [...] Nauką zwłafzczá y vmieyętność Bożego słowa. *Mqcz* 454c, 222b, 276d, 363c, 410c, 454c; *SarnUzn* B2, C2, C2v, Ev, G6v (10); *LeovPrzep* B4, C4v [2 r.]; *RejAp* 157v, D6, 60v, 145v, 167 (11); *HistRzym* 50v, 83v; *RejPos* 31v, 84, 89v, 130, 176v (39); *RejPosWiecz*² 95; *RejPosWiecz*³ 96v, 97v [5 r.], 98v; Słowem Bożym niebá vmocnioné fą *BialKat* 76, 38v, 216, 238v, 241, 366 (23); *GrzegŚm* 17, 29, 60, 66, 67 (11); *KuczbKat* a2, 120, 260, 325, 415; *WujJud* 20v, 29, 43v, 76, 163 (65); *WujJudConf* 30, 147, 157v, 163, 207v (28); *RejPosRozpr* b3, b3v, cv, c4, c4v (47); *RejPosWstaw* [21²]v, [41²]v, 42, [143²]v, [143³]v (9); *BudBibKaw* Av [2 r.], A2v [2 r.]; *BialKaz* D4v; *BudNT* a5, *Mar* 7/13, *Act* 4/31, 6/2, 18/11 (11); A czemużby teraz potrzebá miáło być podpierác tego/ iż [...] Ewánielia ktorey on [Chrystus] náuczál/ y náuczác rofkazál/ ieft fłowem Bożym? *CzechRozm* 186v, 7v, 12, 51, 84v, 186 (180); *KarnNap* Bv, B4v, C3v, D2v, F3 (6); ociągamy fię wierzyć słowam Bożem/ ktore nigdy niezginą *ModrzBaz* 144, 17, 52v, 53, 86v, 131v; Abowiem z Syoná wynidzie zakon y fłowo Boże z Hieruzálem. *SkarJedn* 9, 7, 8, 9, 10, 14 (38); *SkarŻyw* 261, 364, 498, 520, 536 (26); Wízytko ieft w słowie Bożym dostátecznie opiáno co potrzebá wiedzić ku zbáwieniu *CzechEp* 118 marg, 117 marg, 123, 137, 160, 343 (385); *CzechEpPORz* *3, *3v, *4, *4v, **2 (10); Páweł ś. oprocž Logiki fłowo Boże przepowiedál *NiemObr* 26, 19, 34, 54, 61, 143 (97); *KochMRot* A2v; Szátan Bożym fłowem przeciw BOgu walczy. *ReszPrz* 10 marg, 13, 44, 51, 64, 101 (18); *ReszList* 153; *WerKaz* 289; *ArtKanc* H15v, K7, K11, K20, M4 (8); Chćiwość ieft theż rzecz fprofna y fzkodliwa/ á wedle fłowá Bożego/ korzeń wřzech złości *Phil* R, P marg; *LatHar* 120, 128, 381; *KolákSzczęśl* B2v; Wierni fą liftem Chriřtuřowym/ y máią fłowo Boże ná fercách nápiřáne/ nie czernidłem ále Duchem Bożym. *WujNT* 628, 288, 460, 631 marg, 728, 799 (137); fłowo Boże ieft pokarmem duřz nářzych *WysKaz* 14, 27; *SarnStat* 638; *KlonKr* C; *SkarKaz* 43a, 81a, 83b, 160a, 485b (31); *SkarKazSej* 698a; *KlonFlis* B. Cf »boży i człowieczy«.

»Słowo Boże« = *Chrystus*; *Verbum Dei Vulg* (33); [Maryja] dořtoyna byla począc otrzymawřzy czefzcz panyenką flouo boze *PatKaz III* 97; *BibRadz II* 141 marg; Iefzczé Kálwin vczy że wieczné słowo Boże względem Iftnořci y Bořtwá ieft Synem Bożym *GrzegRóżn* I2, C2v, C4, K3, L, L4 [2 r.]; *RejAp* 5, 61, 160v, 162, 169 (6); *BialKat* 106; *GrzegŚm* 50 [2 r.]; Bo kiedy nátureř Słowá Bożego opiřál [řw. Jan] onymi fłowy: Ná pocžátku było Słowo/ á Słowo było v Bogá/ á Bog był Słowo: tedy náořtátek ták zámknął: A Słowo sřtáło řie Ciáłem/ y w nas mieřzkáło. *KuczbKat* 30; *BudBib* 2.Reg 16/23; *BudNT Apoc* 19/13; *CzechRozm* 47v; *CzechEp* 144, 222 [2 r.]; *LatHar* 193; Pan Iefus Chriřtus przyředel w ćiele: To ieft/ iż fłowo Boże przyięło prawdziwie ćiáło w iednořć fwey perřony *WujNT* 825, 305 [2 r.], 816, 880, *Apoc* 19/13, Bbbbbbb4.

»řluga, řluzębnik boży; boży řluga« = *famulus Dei*; *minister Dei*, *puer Dei*, *servus Dei*, *servus Domini Vulg* (219 : 8); *BierEz* 113; iedno tego buog wyřlucháwá/ ien ieft řluga boży/ a czyni iego wołá. *OpecŻyw* 64, 4v, 5, 5v, 29v, 45 (8); *WróbŻořt* K6v, pp7, rr5; *RejPs* 226; *RejKup* Vv; *HistAl* K4v; *KromRozm I* Pv; *MurzNT Matth* 10 arg; *KromRozm II* Hv, H3, mv; Swyát zuchwáłál/ y lud przeciw řlugam Bożym powřthał. *GliczKřięż* O6v, Ev, O7, O7v; *GroicPorz* h; *KrowObr* B4, 3v, 18, 87, 118v (27); *Leop* 1.Par 6/49, 2.Par 1/3, *Sap* 12/7, *Dan* 14/36, 2.*Cor* 6 arg, 6/4; *OrzList* d3v;

BibRadz Ex arg, I 83v *marg*, 2.*Par* 24/9, *Es* 66 *arg*, *Sap* 10/16 (7); *BielKron* 7v, 110; *SarnUzn* F6v; *RejAp* 65v, 67v, 68, 129, Ffv (10); posłowie [...] rzekli kniemu: O Grzegorzu słuگو Boży/ wynidź knam ku chwale Bogá wżechmogącego/ bo iest wola Boża że byś był Papieżem. *HistRzym* 38v, 38v, 124v [2 r.]; *RejPos* 56; *BiałKat* 56; *RejZwierz* 69v; *WujJud* 5v, 17, 53, 142, 262 (13); *WujJudConf* 7, 13; *HistHel* B3; (widziałem) ftoiące ná morzu fklánem/ máiące árfy Boże. Y śpiewáią pieśń Moizéfzáfługi Bożego/ y pieśń báránkowę *BudNT Apoc* 15/3, *Iac* 1/1; *CzechRozm* 57v, 103, 173, 212v, 225v (8); *KarnNap* F3; *ModrzBaz* 114; *SkarJedn* 228, 300; Páni mátko/ chcę ia być dobrym fługą Bożym. *SkarŻyw* 470, 14, 35, 76, 103, 185 (44); Abowiem wżytkie fpofooby fprawiedliwości/ ktore máią fłudzy Boży w prawdzie/ mogą też mieć y fłudzy diabelscy w podobieńftwie. *CzechEp* 38, 38, 48, 200, 242, 290 (8); *NiemObr* 70, 170, 173; *ReszPrz* 24; *ReszHoz* 116; Znaiąc tu być niktzemny żywot fwoy ná świecie/ pokużenia pełny tak Zimie iák Lećie/ iákoż tego fkuśił IOB służebnik Boży/ y wyznąć to mußił. *ArtKanc* Kv, R19v; Daywá pokoy: Bożych fług nie tykaywá fłowy. *BielRozm* 34; *LatHar* 2, 35, 46 *marg*, 133, 284 (12); *WujNT* 43, 44, 133, 566, 585 (27); *WysKaz* 8, 41; *SarnStat* 1272; *PowodPr* 25, 81; *SkarKaz* 119b, 579a, [2 r.], 580b, 611b [2 r.]; *SkarKazSej* 671a. Cf »sługa boża«, »boży i Chrystusow«.

»sługa sług bożych, nad sługami bożymi« = *papież* (22): Izali to nieieft wielka obłudá y zdrádá/ názywáf fie flugą nád flugámi Bożymi/ á przedfię wżyfłtkim mocá rofkázowáf? *KrowObr* 6v, 6v [2 r.], 234v; *BielKron* 13, 164; Grzegorz wielki [...] piáfć fię począł Gregorius feruus feruorum Dei: fluga flug Bożych. *SkarJedn* 192, 269, 312; *CzechEp* 326, 328, 333, 334, 335 (11); *NiemObr* 152 [2 r.].

»sługa, służebnic(zk)a boża« (9): Nábożná flużebniczko boża/ wzbierz fie z matuchną bożą/ pomoży iey nofitz onego fyná rofkófnégo. *OpecŻyw* 25v; *KrowObr* 87; woláfábych fię byłá w vbogim domie vrodzić/ ábych pokornieyfzáf flugą Bożą być mogłá. *SkarŻyw* 160, 211, 226, 459, 559; modl fię zá wżelákiami ftany wiernych Bożych/ zá wżytkiemi flugámi y flużebnicámi Bożymi *LatHar* 38, 287.

»służba boża; boża służba« = *kult, nabożeństwo; msza; cultus (Dei) Calag, Cn, Vulg, PolAnt; religio Mącz, Calag; latria Calep, Cn; res divina Mącz; ritus Calag; pietas in Deos Cn; cultura, officium Vulg* (242 : 20): *OpecŻyw* 1v, [34]v, [57], 58, 168v; *Acedia*. Lyeniłtwo ku bożey flużbye y dobrym vczynkom. *Murm* [207]; *KromRozm I* I4v, N4, O2v; *KromRozm II* h4v, i3v, k4; *KromRozm III* K8, Q3; *GliczKsiąż* C3, G6v, O5; *LubPs* dd3v; *GroicPorz* gg2; *OrzList* e3v, fv, f2v; *BibRadz I* 31, I 218v, *Hebr* 9/1, 6; *BibRadzBaz* ktv; Potym drugiego dnia odpráwiwłzy flużby Boże/ wroćili fie do domu do Sary fzczęfłiwie miefzkáiąc/ iż co chcieli v Bogá otrzymáli. *BielKron* 13, 36, 76v, 88v, 131v, 323 (33); *Religio* [...] Boża służbá/ Bogoboyność/ Nábożeńftwo/ Chwałá boska. *Mącz* 351b; *astringi sacris*, Ná służbę bożą być poślubión oddan. *Mącz* 421b, 9c, 113d, 162c, 363c, 415a (16); *OrzQuin* G2, K4v; *SienLek* 10; *RejAp* 119; *HistRzym* 113v; *RejPos* 71; wżákże ofobliwym obyczáiem więcey náleży tym/ ktorzy sie ná Bożą służbę poświęcili. *KuczbKat* 240, 240, 270, 350; *WujJud* 132v, 209v [2 r.]; Moyżefz práwá/ vftáwy/ zakon etc: podáf fynom Izráelłkim/ vczáf ich chwały y flużby Bożey *CzechRozm* 106v, 72, 83, 83v, 88, 97v (15); *PaprpPan* Dd4; *KarnNap* Dv, F4v; *ModrzBaz* 135; *SkarJedn* 15, 216, 221, 371, 388 (8); *Gottesdienst*. Boża służbá. Boży obchod. *Ritus, cultus, religio. Calag* 253a; *SkarŻyw* 58, 252, 454, 482, 501 (84); *CzechEp* 199, 361, 367, [405]; *ReszPrz* 29, 72;

ReszHoz 136; *ReszList* 148, 186; *Sacro* — Poświęczam, oddaie na bożą służbę. *Calep* 935b, 585a; *LatHar* 129, 493, 509, 511, 598 (6); *Krolom y Pánom docześnym* ták fłużyć mamy/ iákobyfmy fłuży Bożey nie nieomiefzkáli. *WujNT* 278, 52, 64, 233, *Act* 13/2 *marg*, *Rom* 9/4 (16); *SarnStat* 112, 185, 225 [3 r.], 700; Szkoły y Akadémie dla náuki napierwey fię buduią: ále kościoły dla nabożeńftwá y fłuży Bożey *SkarKaz* 455a, 3v, 312b, 386b, 453a, b (9); *SkarKazSej* 666a, 678a, b, 679a *marg*, 688b (10); Pfczołki kmietce kmiotowny gdy fię komu mnożą: Miod niofá nam ná żywność/ wołk ná fłużbę Bożą. *KlonWor* 11, 49; *ZbylPrzyg ktv*. Cf »chwała boża«, »miłość boża«.

»sprawa boża; boża sprawa« = *opus Dei Vulg* (76 : 6): Tu prorok rozwodzi człowieká/ áby ráno to iefł zmłodołci bogá chwalił/ ták włfczefciu iáko y wniełfczefciu/ przypomináiac mu dziwne fpráwy boże *RejPs* 137, 56, 93, 159 *marg*; a kto fię ym [*przełożonym świeckim*] fprzećiwia/ bożey fię fprawie przeciwia *SeklKat* H2; *KromRozm I* F3v, H2; *MurzHist* T2v; *KromRozm II* f, i4v; *LubPs* R2 *marg*, R5; To iefł fprawá Boża/ ábyście wierzyli weń ktorego on połłał *KrowObr* 55v; *RejWiz* Cc5; *Leop Ps* 65/5, *Ioann* 9/3; *BibRadz I* 1v *marg*, *Iob* 28 *arg*, *Eccle* 7/14, 4. *Esdr* 4 *arg*, *Rom* 14/20 (7); *BielKron* I4v, 39v, 82, 209; Abowiem wftyki fpráwy Boże kthore dla nas vczynil/ ku tym dwiema końcam fię zbiegáią/ ktore oboie vczynil przez Syná. *GrzegRóżn* C, B, H2v; *BialKat* 46, 71, 231; *KuczbKat* 315; *RejZwierc* 125v; *WujJud* 64v, 90; *RejPosRozpr* b4, b4v [2 r.]; *BudBib Ps* 76/12, 77/7, *Eccle* 7/13[14]; *BialKaz* 74 [2 r.]; Gdyby fpráwy Boże były/ iáko fá fpráwy ludzkie/ tedyćby coś było podobnego powieści twey. *CzechRozm* 184, 144v, 155, 162, 162v, 210v; *ModrzBaz* 116, 136v; *SkarJedn* 327; *Oczko* 5v; *SkarŻyw* 118, 178, 243, 357, 527 (6); *CzechEp* 176, 272 *marg*; *NiemObr* 16, 35; *GrochKal* 21; *OrzJan* 130; Dáleko tedy więcey vznáwác y vyznáwác mamy podobne cudá y fpráwy Boże przy ofierze Mfzey S. *WujNT* 322, 51, 139, 147 *marg*, *Ioann* 9/3, s. 403 (11); *SiebRozmysł* F3v, Gv; *SkarKaz* 4a, 349a. Cf »boży i ludzki«.

»sprawiedliwość boża; boża sprawiedliwość« = *iustitia Dei Vulg* (63 : 5): ftego ukazuie fyá boża fprauyedlyuołcz gdy zathwardzyale wzłofzcy karze *PatKaz III* 88v; *MiechGlab* 20 [2 r.]; *WróbŻołt* 52 [2 r.]; *SeklKat* Y4; *MurzHist* I4, Q2v; *MurzNT* 116; *GliczKsiqz* D; A dla tego grzełzny tu prośi/ áby był wyłuchan dla prawdy á fprawiedliwości Bożey. *LubPs* ee4v, bb2 *marg*, bb5 *marg*, ee6v *marg*; Bo tego kthory nie znał grzechu/ zá nas grzechem vdziálał/ ábyfmy fie my ftháli fprawiedliwością Bożą w nim. *Leop* 2. *Cor* 5/21, *Rom* 3/21, 22, 10/3 [2 r.]; *BibRadz Rom* 3/6 [5], 21 [20], 23 [22]; *OrzRozm* C3v, E3, G2; *OrzQuin* V4, X3 [2 r.]; *HistRzym* 87v, 135; *BialKat* 113v; *KuczbKat* 60; *WujJud* 98v, 100v; *RejPosWstaw* [110³]v; A Ewánielium Chriftufove iefł tákief/ w ktorým fie fprawiedliwość Boża pokázuie *CzechRozm* 94v, 90, 91v, 207v, 208, 219v (10); *ModrzBaz* 63; Wfzákze gdy ich od fprawiedliwości Bożey y docześnego karánia wyprośic niemogł/ wołał ie fám karác. *SkarŻyw* 482; *NiemObr* 17; Lecz iefliż niesprawiedliwość náłzá Bożą fprawiedliwość záleca/ coż rzeczemy? *WujNT Rom* 3/5, s. 526, 533, *Rom* 10/3, s. 688, *Iac* 1/20 (16); *WysKaz* 23, 27; IZ zá fprawiedliwością Bożą ieftełmy powinni káždému fprawiedliwości y fzkody przełtrzegác *SarnStat* 644; *SkarKaz* 549a. Cf »boży i ludzki«.

»statut boży« (3): *WerGośc* 266; *WisznTr* 14; Apofłoł świadczy: Státut Boży iefł áby káždy raz vmárł/ á potym fąd. *SkarKaz* 3b. Cf »boży i pański«.

»stolec boży, stolica boża« = *sedes Dei, thronus Dei Vulg* (33): *HistAl* L2; kto przysięgá na niebo/ przysięgáć na ftolec boży i na tego ktory na nięm siedzi. *MurzNT Matth* 23/22; *WOyt* [...] to ma naprzod bączyc/ á pilnie rozmyśláć/ íze na Stolcu Bożym fyedzi *GroicPorz* cv; á Więc tho íeft wierzyć/ íz s ftołice Bożey y ze krwie báránkowej płynie więznie odkupienie? *KrowObr* 67v, 66v, 152v, 172v, 217, 229v; *Leop Apoc* 22/1, 3; *BibRadz Apoc* 22/1, 3; *BielKron* 298; [naznaczeni] ftoią przed Máyeftatem Páńłkim obleczeni w ftoły białe [...] dawáiąc cześc á chwałę fiedzącemu ná ftołcu Bożym y Báránkowi. *RejAp* 58; Ci fą ktorzy ízli przez wielkie vćifki y obmyli ízáty fwoie we krwi báránkowej/ przetofz fą przed ftołicą Bożą/ y służą mu wednie y wnocy w kościele íego *SkarŻyw* 22; íam Pan Chrífus [...] twierdzi/ o niebie/ íz íeft ftołicą Bożą *CzechEp* 171, 171, 280 [2 r.]; *LatHar* 380; *WujNT Matth* 5/35, 23/22, s. 841, 853, 856 (12). Cf »boży i Barankow«.

»stoł boży; boży stoł« (10 : 1): Ten íacrament [...] zowiem fwiętołcją ołtarza/ wieczerą pańłką/ ftołem bożym/ y ynymy ymiony *SeklKat* X4; patrzmi czo by Czynić yefcze wieczey ktemu Niż przydzies kítólu bozemu. *RejKup* Mv, M5; *BielKron* 161; *BiałKat* 288v; w niedośtátku winá gdzie ludzi wiele do ftołu Boże⁸⁰ idzie [kapłani] wodę miefzáią po poświęceniu kielichá *SkarJedn* 346, 233; *SkarŻyw* 36; *ReszHoz* 13; *WysKaz* 25; *WujNT* Yyyyy2.

»stworzenie boże; boże stworzenie« = *creatura Dei Vulg* (27 : 10): *PatKaz II* 29v, 36; Nalepfi wżech bytnofci íeft fwiat bo íeft Boże fтворzenie. *BielŻyw* 3; *LibLeg* 11/14; *SeklKat* Q2v; *RejKupSekl* a7v; dla wielkich bogactw kthorem miał/ nie Boże fтворzenie ále towarzyszem Bożym mnimałem fie być *HistAl* Gv; *KromRozm III* B; *LubPs* A4v; *GroicPorz* hv; Wízelkie fтворzenie Boże dobre íeft/ ktorego vżywamy tzníjąc dzięki Pánu. *KrowObr* 81, 93, 99v, 116v, 192v, 214v, *Leop* * A3v; *BielKron* 344v; *RejAp* 41v, 42 [2 r.], 42v; *BiałKat* 31; *GrzegŚm* 54; *RejZwierc* 61v; *BudBib Sap* 14/11; *BudNT 1.Tim* 4/4; *CzechRozm* 38v; *CzechEp* 64, 202; *WujNT* 470, *1.Tim* 4/4, s. 728, 730, *Apoc* 3/14; Rácz fie zá mną przyczynić do fynaczká twégo/ Zá mną namnieyfzą cząłtką fтворzenia Bożégo *SiebRozmyśl* Lv; Gdyż fład práwie przygáná Bożemu fтворzeniu/ Co ípráwił z láłki świętey/ ludzkíemu plemieniu. *PaxLiz* D3.

»syn(owie) boży; boży syn« = *filii Dei Vulg* (187 : 1): Blogoślawienij pokoynij/ bo fyny bożymi nazwánij będą. [bibl. *Matth* 5/9] *OpecŻyw* 42; *PatKaz III* 136v; *HistJóz* B4; *WróbŻolt* 28/1, 16v, 88/7; *SeklWyzn* g4v; *SeklKat* O2v; *KromRozm I* F4v [2 r.]; *MurzHist* B2, H3v, P; *MurzNT* 33v; *KromRozm II* b2v, r3v; *KromRozm III* D2 [2 r.], M4; *GliczKsiąż* Dv, D3v; *LubPs* T5v; wierzę w Páná mego Iezu Kryfthufá/ ktory dał tę moc/ áby fie wízelki ftał Synem Bożym/ kto wierzy w imię íego. *KrowObr* 206v, B4, 47, 54, 206v, 210v (12); *Leop Iob* 38/7, *Matth* 5/9, *Rom* 9/26, *1.Ioann* 3/1, 2 (7); *BibRadz Gen* 6/2, I 108v marg, *Ez* 15 arg, *Rom* 8/21, *1.Ioann* 5/2 (13); *BielKron* 4; *RejPos* 20, 29v, 57, 267, 300 (22); *GrzegŚm* 11, 38; *KuczbKat* 70, 100, 130, 140, 380; *RejZwierc* 141, 195v; *WujJud* 76, 93v, 111v, 138v; gdy pilnie záchowuiemy [słowo boże]/ bywamy odnowieni w fyny Boże. *RejPosRozpr* c4; *RejPosWstaw* [143⁴]; *BudBib 1.Gen* 6/2, 4, *Iob* 38/7; *BudNT Luc* 20/36; obietnice wízem fynom y corkam Bożym służące vczynione/ y cześto ponowiáne bywáły. *CzechRozm* 172v, 33, 46, 69v, 97, 224v (22); fyn Adámow ma być przez krzeft święty przyiet w Chrześciáńłkie półpółtwo y obcowanie/ żeby fie iuz sftał fyne^m Bożym *KarnNap* A3v, A4v, Bv, Cv, C2v, Dv; *SkarJedn* 29; *SkarŻyw* A5v, 2, 3, 26, 268 (13); nie cí fą fynmi Bożymi w Chrífusie/ ábo Chrífyány práwymi/ ktorzy ínfzych

prześląduią y morduią *CzechEp* 20, 195, 259, 303; *NiemObr* 12, 82, 97 [2 r.]; *LatHar* 106, 346, 581, 599, 687 (6); *KołakSzczęśl* B2; *WujNT Matth* 5/9, *Luc* 20/36, *Ioann* 1/12, 11/52, *Rom* 5/2 (21); *PowodPr* 16; *SkarKaz* 84b, 117a, 276a, 484b, 637b (13).

»szafarz boży; boży szafarz« = *dispensator Dei Vulg* (6 : 1): fludzy kościelni y szafarze Boży [...] fwych włafnych żon niemaią mieć *KrowObr* 226; *OrzList* d3v; *RejZwierc* 97 *marg.* Bb, Mm3; *BudNT Tit* 1/7; Biłkup ma być bez przygány/ iako szafarz Boży *WujNT Tit* 1/7.

»światłość boża« (10): Toć yeft ono śwýete myáfto nowe złtępuyące z nyebá od bogá/ máyące śwýátłóć bożą *KromRozm II* t; *KrowObr* 43v; *Leop* *A3v; *Lucerna accensa* ieft Kápłan/ Duchem S. [...] oświecony: przeto/ áby [...] świecił człowiekowi Swieckiemu [...] śwýátłóć nié fwą/ ále Bożą *OrzQuin* G3v; *KuczbKat* 10; *SkarJedn* 3, 8; nieboy fię ftarcze á zámkni oczy miły oycze/ wnetze śwýátłóć Bożą oglądáfz. *SkarŻyw* 305, 80; Śwýátłóć Boża wżędy świeci *ArtKanc* O4.

»śwýety boży« = *sanctus Dei Vulg* (90): panv bogv ieft wdzięcznieifze ftworzenie iego nad infze fwýete boże *SeklWyzn* F; *LubPs* ee; *KrowObr* 52v, 214v; *Leop Luc* 4/34; *BiałKat* 158; *WujJud* 183v; Znam cię kto iefteš/ śwýety Boży. *BudNT Luc* 4/34; *SkarJedn* 84, 348, 357, 366; Chwalenie Swýetych Bożych ieft śwýadectwo náfzey dobrej woley. *SkarŻyw* 206 *marg.* A2, 125, 208, 358, 581 (26); *CzechEp* 78, 205, [380]; *NiemObr* 161, 170; *ReszHoz* 132; *OrzJan* 14, 103; Krolowa wżytkich Swýetych Bożych/ modl fię zá námi. *LatHar* 505, 41, 43, 79, 175, 202 (32); *WujNT Mar* 1/24, *Luc* 4/34, s. 599, *Col* 3/12; *PowodPr* 34, 50; *SkarKaz* 579a, 634b, 636b, 638a [2 r.], 639a.

»tajemnica, tajemność boża; boża tajemnica« = *mysterium Dei, sacramentum Dei Vulg* (56 : 4): O niewymowné taiemnice Bożé zrzádenijé/ oto fgrzefłyl niešprawiedliwy a za to fkárán šprawiedliwy *OpecŻyw* 134, 33v; *PatKaz III* 99; Nułz co kołztuie piwnicá Toć więc boża taiemnicá *RejRozpr* G3; *KromRozm III* H2, H3; *KrowObr* 1, 54v, 130, 231v, 236v (12); *BibRadz Sap* 2/22, 1. *Cor* 4/1; Bog dał inny zakon Zydom flowny/ ktorego fie nie godźilo piáfć áni obiáwiáfć káždemu dla tháiemności Bożey *BielKron* 462v, 132; *GrzegRóżn* N4; *RejAp* 84; *BiałKat* 11, 83v, 366 [2 r.]; *KuczbKat* 5; *WujJudConf* 66v, 148v, 150v; *RejPosRozpr* c2v, c3; *BudBib Sap* 2/22; *CzechRozm* 111, 191v, 259v; Bo iedną zapłátą wżytcy wełpołek y z pány kupieni fą: iednychże Bożych taiemnic wczęstnikámi fą. *ModrzBaz* 89, 133v; między [...] szafarzmi taiemnic Bożych ieden muš być náwyžłzy Piotr/ iako głowá wżytkich *SkarJedn* 157; *SkarŻyw* A2, A5, 153, 243 [2 r.], 408; Wfpinamy fye do niebá/ Bożé taiemnice Vpátrując *KochTr* 11; *NiemObr* 83, 88, 89, 96; we dni głofu ániolá šiodmego/ kiedy pocznie trąbić/ dokona fię taiemnicá Boża *WujNT Apoc* 10/7, 1. *Cor* 4/1, s. 835, 861, Bbbbbbb3; Taiemnicé Bożé zákryte wiáry náfzey/ káždy z nas lepiej wiárą zrozumieć [...] niźli flowy wcząć może. *SkarKaz* 277b, 80b, 205a.

peryfr. »tajemnice boże« = *Apokalipsa św. Jana* (2): tys poczeńnoftz ludu nášfego/ ktorą rzecz potwirdzaiątz fwýety Ián w taiemnitzach bożych piłfe w czwárté kapi: ijż widziáfł/ ono fwýeci kladli korony fwé przed ftolcem *OpecŻyw* 189v, 188.

»testament boży« = *testamentum Dei Vulg* (15): Toć iafnie Teftament boży okazvie/ yž [...] wżyfłtkim wiernym chrzełcijanom/ pan Chriřtus rozkazał pożywać ciałá/ y krwi swoiei *SeklWyzn* c2, d4v, E [4 r.], e2, e3 [3 r.]; *Leop Eccli* 41/24; Iako czy cieřko zgrzeřzily ktorzi zlamaly teftament

bożi *SeklKat* Y2; *ModrzBaz* 140v; Y możeż kto z ludzi teŧtamentowi Bożemu przygánić/ y iáki niedoŧtátek przyŧędzić? *NiemObr* 73; *SkarKaz* 517a.

»ustawa, uchwała boża; boża ustawa« = *praeceptum Dei Vulg* (34 : 5): *PatKaz I* 17; Bo zachouanye od grzechu pyeruorodnego yeŧt bycz nyepoddanym uŧtauye albo ŧtatutouy bozey uŧtauy *PatKaz III* 93; *SeklKat* V7; *KromRozm I* Iv; vŧtáwy Boże/ á vŧtáwy ludzkie/ ták fá dálekie/ y rozne od ŧiebie/ iá[k]o iefth niebo od ziemie? *KrowObr* 227, 227, 227v, 228, 229v *marg*, 230 (12); *BibRadz Ex* 18/16, I 251 *marg*, II 62 *marg*, 128 *marg*; *HistRzym* 115; *GrzegŚm* 7; *WujJud* 161v; *CzechRozm* 73, 256v; vchwały niezbożne w wiéŧŧzey fá wadze niź vchwały Boże y práwá Chriŧtuŧowe. *CzechEp* 80, 5, 113; *NiemObr* 170 [2 r.]; [owa sproŧnoŧć] ná ŧpráwiedliwoŧć ŧturmuie: y oney nie da ŧię rofkurczyć: Boże vŧtáwy depce. *GórnRozm E3v*; *WujNT* 393; *SarnStat* 600, 601; *SkarKaz* 514b; *SkarKazSej* 698a. Cf »boży albo apostolski«, »boży i ludzki«.

»wcielenie boże; boże wcielenie« = *incarnatio Dei Cn* (12 : 1): *OpecŻyw* 13v, 183v, 184v; doŧtateczna chwála w nyebye bycz nyemogła przeŧz wczyelena bozego *PatKaz III* 99, 98v, 99, 106, 143; iako rano [prorok] wŧtawał na modlitwy rozmyŧláiácz taiemnice wcielenia bozego *WróbŻoŧt* aa2v, aa3, aa3v; *RejPs* 27; *NiemObr* 137.

»wieczera boża« = *cena Dei Vulg*: [anioł] záwołał głoŧem wielkim mowiácz [...] Chodźcie y zgromadźcie ŧię ná wieczeraŧá wielká Bożą *WujNT Apoc* 19/17.

»wojny boże« (3): ŧtárożytny Zbor [...] woyny ŧwoie/ woynámi Bożemi zwał. *ModrzBaz* 114; *SkarJedn* 389; Tyŧ nie brukowy żołnierz/ pogránicznego nieprzyiáciela bijeŧz/ y woyny Boże odpráwuieŧz *SkarKaz* 313b.

»wola boża; boża wola« = *nutus Dei Mącz, fatum Calag, voluntas Dei Vulg* [w tym: wedle, wedlug itp. wolej bożej; *secundum voluntatem Dei Vulg* (28); z woli bożej (47); (z) za wolą bożą; *in voluntate Dei, per voluntatem Dei, Deo volente Vulg* (16); przez wolę bożą; *per voluntatem Dei Vulg* (7); bożą wolą (1)] (382 : 27): ŧtáñ ŧie wolá bozá *OpecŻyw* 99v, 8v, 54, 193; *PatKaz II* 77v; *PatKaz III* 99v, 114, 138v; *LibLeg* 6/191v, 11/166; nye waŧzácz ŧie to chcywoŧciá ŧtało ale bożą wolą izem tu poŧlañ *HistJóz* D4v, E4v; *GlabGad* L7v [2 r.]; *RejPs* 53 *marg*, 196 *marg*, 205v, 206 *marg*, 221v; *SeklWyzn* b3v, C, d2v, e4; *RejJóz* N7; *SeklKat* A6, S2v [2 r.], X3v, Z3v; *RejKupSekl* a3; *MurzHist* D2, E2, O; *MurzNT* A4, 21, 76, 78v, 126 [3 r.]; *KromRozm II* k3 [2 r.], k3v; *KromRozm III* E8, K2v, O6v; Ale táka Boża wola bylá/ By ty ŧemná w ŧpoŧecznoŧci żylá. *BielKom* G6, G6v; *GliczKŧiaź* B6v, H; gdy ŧie z wolą Bożą zgádźáć będziemy/ wŧytki ŧpráwy náŧze beŧpyeczne będá. *LubPs* aa2 *marg*, A4; K2v *marg*, R6, Xv *marg*, Z5 (18); *GroicPorz* c4v, ppv; *KrowObr* 53v, 64, 187; *RejWiz* 49v, 57v, 110v *marg*, Cc4; *Leop Hebr* 10/36, 1.Petr 4/19; *LeszczRzecz* A2v; *BibRadz I*2, Gen* 1/3, I2 *marg*, *Gen*, 18/19, *Act* 16 *arg* (15); *OrzRozm* A3v; *BielKron* 36v, 42v, 49, 98v, 342v (25); *Omnia Dei nutu ducunt[ur]*, wŧiŧŧko ŧie dzieye wedle Bożej woley *Mącz* 95d; *SarnUzn* H5v; *LeovPrzep* E4v; *RejAp* 104v, 106; *HistRzym* 38v, 77, 121, 121v [2 r.]; *RejPos* 34 *marg*, 39 *marg*, 147v *marg*, 167, 172v (9); *BiałKat* 33v, 176, 190v, 208v, 366v (8); *KuczbKat* 320, 395 [3 r.], 400 [3 r.], 416; *RejZwierc* A3, 73v, 87, 154, 244; *WujJud* B3, 43, 107 [2 r.], 214v; Dźiwnym á niewymownym kŧtátem/ nie dzieie ŧie nic ná ŧwiećie mimo wolą Bożą *WujJudConf* 65, 66v, 67v, 214; *RejPosRozpr* b3; *RejPosWstaw* [21²], [21³]v; *BudBib* I 154v *marg*, *MycPrz* A4v; Bo ktoby czynił wolą Bożą/ ten brát moy/ y ŧioŧtrá moiá/ y mátká iefť.

BudNT Mar 3/35, c2, 1.Cor 1/1, 1.Thess 4/3, 1.Petr 2/15; Iák Krolá z wolą Bożą dla Cnoty obráli/ Y iák go do Kráková fwierno przyimowáli. StryjWjaz A3, C2; CzechRozm 6, 59v, 80v, 92, 198v (47); PaprPan Ff; KarnNap Ev [2 r.]; ModrzBaz 18v, 108v; SkarJedn 44, 203; Calag 253a; SkarŻyw 2, 13, 15, 31, 131 (44); StryjKron 717; Chriřtuřowe wybićie kupcow z kořciolá/ było wedle woley Bożey CzechEp 49, kt, 27, 58, 80, 250 (14); NiemObr 5, 6, 11, 13, 70 (13); KochMRot C2v; ReszPrz 10, 11, 23, 24, 44 [2 r.]; on Báľwan Wittemberfki Luther řwoim zwolennikom pićkná á práwie z wolą Bożą [...] zgodná łáćinę dawał ReszList 154, 154, 169, 187; WerGořc 204, 209; WerKaz 298, 301; WisznTr 9; ArtKanc K20, N3v; PaprUp E2; ActReg 29, 30, 31, 32, 106 (6); Kogoż morřki řzum y gwałtowne řiły/ Náď wolą Bożą kiedy zátopiły? GrochKal 12; Phil M; GrabowSet V4; OrzJan 49; LatHar 579; A co řię z wolą Bożą zgadza nie ieřt zła rzecz KoľakCath C; KoľakSzczęřł C3 [3 r.]; WujNT 19, Act 18/21, s. 508, Rom 1/10, 1.Petr 4/19 (41); WysKaz 1 [2 r.], 34; Ale podľug mieyřcá y czáfu [...] ziechác řie do grómády koronnéy/ y [...] ten Akt Electionis podľug woley bożéy do řkutku řľufznęgo przywićć SarnStat 117, 63, 134, 406, 882, 892 (8); SiebRozmyřł Av, F3; KmitaSpit C2; PowodPr 21, 75; SkarKaz 119b, 240a, 310a, 422b, 489a (6); VotSzl A4; Niech řię dzieie Boża wola. KlonWor 77; SzarzRyt C3v. Cf »rozkazanie boże«.

»boże (w niebo) wřtápienie« (8): *OpecŻyw 173; Boże w niebo wřtápienie [currus Dei] z dzieiác tyřieci rozmaite/ tyřiaczmi tych bęďcie ktorzy řie bęď radować WróbŻoľt 67/18; KromRozm I H3; Yáko kyedy řye był wřłczáľ řpor w Hyeruzáľem/ rychľo po bożym wřtápyenyu/ myęďdy żydy á pogány KromRozm II g2, c2, e, x3; ReszPrz 18.*

»wszechmocnořc boża« (7): *SeklWyzn g; KrowObr 97; LeovPrzep G4v; kthore tho dobrá więřtře řwiáďectwo dáię mąďrořci/ á wřzechmocnořci Bożey/ niź řłoneczna řwiátľoř GórnDworz Gg4v; A wřzyřcy im nagľębiey rozumy řwoie okazać chcieli/ tym nabrzyďliwiew (bez wiadomořci o wřzechmocnořci Bożey [...]) błáďzili. StryjKron 1; WujNT 171, 787.*

»wymowy boże« = *sermones Dei Vulg (12); zářię potrzebuiećie žeby was vcżono/ ktore řá porzáďki poczátku wymow Bożych BudNT Hebr 5/12; CzechEp 107, 140, 142, 150, 183 (8); Y z ktoregoż piřmá ř. ty wymyřły wřięte/ y řáli to wymowy Boże? NiemObr 144, 98 [2 r.].*

»wyrok boży; boży wyrok« (19 : 3): *Tákowe řľugi kořciolá řwiętego/ tzał'em Duch řwięty zowie [...] obľokámi rořę y wyroki Boże wipulřtzáięcymi KrowObr 5, 20; BibRadz I 16 marg [2 r.]; RejPosWřtaw 42; Pytał ich/ ieřli tu ieřt/ iáki Páńřki Prorok/ Ktoryby nam dał Boży/ dořtátecźny wyrok. HistHel D2; Miecznik w pochwach zás oddaľ [miecz] Arcybiřkupowi. Ktory on ták przypaľał Krolowi do boku/ Winřzuiác mu zwycięřtwá/ z Bożego wyroku. StryjWjaz C3; Bo to napewnieyřza ná wyrokách Bożych wiernym przeřtawác CzechRozm 96v, 54, 96v, 193, 229, 230v (7); CzechEp 43, 46, 115, 123, 325; NiemObr 4, 82, 180.*

»zakon boży; boży zakon« = *prawo boskie zawarte w Piřmie řwięty; lex Dei, lex Domini Vulg (226 : 3); OpecŻyw 3, 76, 112, 121v, [123] [2 r.]; PatKaz I 5; BielŻyw 96; Oto vczy prorok iź pychy nikt nie řľłumi iedno zakon boży peľniác. WróbŻoľt oo2v, Bv, 1/2, nn4v, 118/1, k. nn7 (7); RejPs 225; Práwie wedľug zakonu bożego Patrźmy řwego/ nic nam do cudzego RejRozpr K3; SeklKat E2, N3v; RejKup x4v; KromRozm I D3v, N4; MurzHist C; MurzNT 91 [2 r.]; KromRozm II n2; KromRozm III F5, K4; DiarDop 103; MrowPieř 7/123; LubPs R5v; GroicPorz y4; KrowObr 40, 44, 50v, 226, 227v*

(16); *Leop* 4.Reg 17 arg, 2.Par 14/4, *Eccli* 27/13, 2.*Mach* 8/21, 3.*Mach* 7 (9); *BibRadz* I*2, 103v żp, 2.*Esdr* 10/28, 1.*Mach* 10/14, *Rom* 8/7; *BibRadzBaz* ktv; *OrzRozm* F; Y nápiłaf to Iozue onego dnia w kfięgi wieczne zakonu Bożego *BielKron* 48v, 87, 90v, 96v, 463v (9); *GrzegRóżn* A2v; *Mącz* 148a; *OrzQuin* L3, N, T4, V2v; *SarnUzn* B2; *LeovPrzep* Hv; *RejPos* 98; iáko duch ożywia ciáto/ ták Krytús ożywia y oświeca w nas Zakon Boży/ ábychmy go rozumieli *GrzegŚm* 55; *KuczKat* 245; *RejZwierc* 33v, 35v, 42, 43v; Grzech nic nie iest inżzego/ iedno przełtápienie Zakonu Bożego *WujJud* 63v, 74, 74v, 80v, Nn6v (14); *WujJudConf* 39v, 43, 76v, 188, 211v (8); *RejPosWstaw* [21²], [41⁴]; oni 70 tłumacze [...] zákon Boży zięzyka Hywreykiego na Grecki przełozyli *BudBib* I b4v, *Ios* 24/26; *BudNT Rom* 7/22, 25; choć zakon Moyżefzow vftál/ wżákże zakon Boży wieczny iest *CzechRozm* 87v, 67, 68v, 82v, 83v, 85v (29); Gdy vsiędzie Krol ná Stolicy Krolełtwá fwego/ niech Zakon Boży od Offiárnikow weźmie/ á niech go czyta *ModrzBaz* 17, 9 [3 r.], [16]v, 75; *SkarJedn* 234, 235; *SkarŻyw* 41, 48, 262, 372, 501 (17); *CzechEp* 108, 167, 369, [380]; *NiemObr* 71 [4 r.], 170; *WerGośc* 208; *ArtKanc* M3, N12; *LatHar* + + +2, 316, 394, 518; *KołakSzczęśl* B4v; Abowiem kocham fię w zakonie Bożym według wnątrznego człowieká. *WujNT Rom* 7/22, s. 64, *Rom* 7/25, 8/7, s. 557, 1.*Cor* 9/21 (10); *WysKaz* 6; *GrabPospR* N3; *PowodPr* 27, 29, 39, 41, 47 (14); *SkarKaz* 39b, 40a, 119b, 121b, 278b (9); *SkarKazSej* 668b [2 r.], 678a, 678b, 679b, 705b; Pomni ná zakon Boży/ y ná boiażń iego: Strzeż fwego vboftwiczká/ nie pragni ludzkiego. *KlonWor* 41. Cf »słowo boże«, »boży i kościelny«, »boży, przyrodzony«.

»zbor, zebranie, zgromadzenie boże (-y)« = *ecclesia Dei*, *foedus Dei Vulg* (27); *KromRozm III* B2v; *RejPos* 124, 137, 227v; A dla tego tedy poczęły fię ziąwiác rozliczne y rozmaíte záburzenia/ między Kościóły á zebrániem Bożym *WujJudConf* 5, 191, 211v [2 r.]; [w *Giwehonie*] był namiot zgromádzenia Bożego/ ktory był vdziátał Moiżefz slugá Iehowin *BudBib* 2.Par 1/3, b, 2.*Esdr* 13/1; *BudNT* a6, 1.*Cor* 1/2, 11/16; *CzechRozm* 155v, 196, 241; á iáko będzie Zbor Boży rządzić: Kto włafnego domu fwego rządzić nieumie? *ModrzBaz* 23, 33, 129, 132; *CzechEp* 25, 85; wy brácia/ ftáliście fię násládowncámi zborow Bożych *NiemObr* 9, 33, 179, 180. Cf »boży i Chrystusow«.

»zmartwywstanie boże; boże z martwych wstanie« (1 : 1): Pieśń o Zmartwywftaniu Bożym. *SeklPieś* 15; *ArtKanc* F2v.

»zrządzenie, (roz)zrządzenie boże; boże zrządzenie, boży zrzáde« = *fatum Mącz*, *Calag* (23 : 6): a to fię ftáło bożym zrzádenijm *OpecŻyw* 120, 118v; *PatKaz III* 138v; *FalZiolUng* V 119; *KromRozm I* I3; *GroicPorz* mm v, pp4; *LeovPrzep* a2 [2 r.]; *Mącz* 118c; Y ftáło fię z zrzádenia Bożego/ że lew dziecię porzucił krom obrázenia. *HistRzym* 129, 124, 134v; *BiałKat* 33v; Bo kto fię zwierzchności álbo wrzędowi fprzećiwia/ BOżemu zrzádeniu fię fprzećiwia *WujJud* 107; wżytko torem fwym wedle rozrzádenia Boże⁶⁰ [się] fpełniło *CzechRozm* 91, 164; *ModrzBaz* 49v; Gottes wille. Boża wolá. Boży zrzáde. *Calag* 253a, 51a; *SkarŻyw* 15, 243; *NiemObr* 70, 72; Skarb drogi miłości Bołkiey/ Spuścił fię w żywot pánieńki/ Zrzádeniem Bożym wćielony *ArtKanc* C3v; *WujNT* 116, 403; *SarnStat* 155. Cf *W formułach dyplomatycznych*.

»żywot boży« = *vita Dei Vulg* (2); *BibRadz Eph* 4/18; ábyście fię więcey nie fpráwowáli iáko [...] Pogánie [...] będac oddaleni od żywotá Bożego dla niewmieiętności która w nich iest *WujNT Eph* 4/18.

Zestawienia: »Baran(ek) Boży« = *symboliczna nazwa Chrystusa; agnus Dei Vulg [w tym: Baran Boży (1)] (57):* Oto baranek boży/ oto który ludzkie grzechy gładzi. *OpecŻyw* 38v, 38v; Iezu prawdziwy baranku Boży ienżes od Iana krzciciela vказan być raczył. *TarDuch* Bv; *RejKup* dd2v; *MurzNT Ioann* 1/29, 36; *KrowObr* 68v, 69v, 81v, 182; *Leop* *2v, *Ioann* 1/29, 36, VVv; s they [panny] fie vrodzi báránek Boży niepomázány zbawiaiać wśzytki *BielKron* 19; *RejAp* 12v; *HistRzym* 83v; *RejPos* 12, 16v, 81, 176, 180 (10); *BialKat* 288v; *RejPosWstaw* 22; Báránek Boży zá cię fię ofiáruie *SkarŻyw* 91, 113, 119; czym śmierdzi Kátoliká Rzymfka przed máiefátém páná zaftępow/ y przed Báránem Bożym. *CzechEp* 27; *ArtKanc* I5v; Báránku Boży który zgładzałz grzechy świątá wśzyftkiego Zmiłuy fię. *LatHar* 178, 86, 102, 132, 178, 221 (15); *WujNT* 301, *Ioann* 1/29, 36, s. Xxxxx4v; *WysKaz* 26; *SkarKaz* 158b, 515b [2 r.].

»Bicz Boży; Boży Bicz« = *Attyla (6 : 1): MiechGlab* 55; *Attilá* [...] bicz Boży/ łtrách świątá. *BielKron* 298, 298; *SkarJedn* 191; *Attylá* biczem Bożym zwány/ iáko ieft od Leoná zwyciężony. *SkarŻyw* 317 *marg*, 317; *StryjKron* 61.

»Ciało Boże; Boże Ciało« = *eucharistia Murm, Mymer¹ [w tym: Ciało i Krew boża (8)] (98 : 27):* *BierRaj* 19, 19v, 20; ludzie maia fie gotowatz ku śmierci/ przez pokutę/ cialo bożé/ a przez ofstateczne pomazanié. *OpecŻyw* 178v, 93, 178v; *OpecŻywSandR nlb* 3v; *PatKaz I* 12v; yze kapłany [...] byuafia poszwyczeny od byskupa aby byly dostoiny pyastouacz y ofyarouacz czyalo boze za rodzaj ludzky *PatKaz II* 37v, 37v [2 r.], 38v [2 r.], 39v [5 r.], 44v, 70; *PatKaz III* 135, 137 [2 r.]; *Murm* 130; *Mymer¹* 7v; *WróbŻółt* H2v, H3, Q4, Q4v, 87 (7); *SeklWyzn* Ev [2 r.], e2, e2v, e3; *SeklKat* V2; iż wteyto świątości nye yeft cýáło boże áni krew/ ále profty chleb y wino *KromRozm I* G3, F4v, G2v, [H3], I2, I4 (11); *KromRozm II* q3, v3v; *KromRozm III* D3, E8v, Fv, K3v, L (6); *OrzList* b2 [2 r.], fv, f2v; w Czechách ludziem dawáli ciáło Boże pod dwiemá ofobámi. *BielKron* 283, 185v, 206v, 323, 369, 385 (22); *GrzegRóżn* L4; *BialKat* 323v; iż ludzie wierni/ przez ten Sákráment Pokuty/ ku przyięciu Świątości Bożego Ciáła łpořobni y godni sie sftawiaia. *KuczbKat* 215, 160 *marg*, 175, 185, 410 *marg*, 420 (13); Bo około Sákrámentu Ciáła Bożego [...] nigdy fie práwi Luterani [...] z Helwetámi y z Hugonotámi niezgodzá *WujJud* 14v, 33, 71v, 165, 180 *marg*, 250 (11); *WujJudConf* 180; Twierdzą/ ilz fię nie tylo słowem Bożym/ ále y Modlitwą Kápláńfká łtaie Ciało Boże y Krew ná Ołtarzu *SkarJedn* 345, 231, 232, 272, 317, 345 (9); Bernat S. odpráwiłzy Communiá/ ábo vżywanie przenachwálebnieyfzey świątości: wziął ciało Boże ná pátyne *SkarŻyw* 165, 160, 165, 168, 278, 320 (31); *StryjKron* 672; *CzechEp* 191 *marg*; *ReszPrz* 40; Podobnego łzyderftwá Haeretykowie dziś vżywiaia: bluzniac rozmáicie naświętfzy Sákráment ciáła Bożego/ y boftwo P. Chriftułowe złączone z człowieczeńftwem. *WujNT* 57; *SkarKaz* Oooo2b.

»Ciało Boże; Boże Ciało« = *nazwa święta (20 : 17):* odpufty [...] łą dany na łzwyáto bozego czyala. *PatKaz I* 16, 3; *LibLeg* 6/119; *ZapWar* [ca 1540] nr 2598; Item powyada yfch zbrathem Zidowy ze wronek dwv konyu wzyall zwoza therałz wboze czyalo; *LibMal* 1547/134v; *GroicPorz* k2, 1; *Goski* A9v; *OrzRozm* G2v; [Urban czwarty] vftáwił święćic dni Bożego ciáła s procesyámi *BielKron* 183v, 183v *marg*, 207v, 400v; *WujJud* 241v; *ZapKościer* 56 [2 r.]; Miechouius piłze [...] iż po Bożym ciele złożył Siem Krol Kázimirz w Lublinie Polakom/ y Litwie *StryjKron* 611; gdy ono Przyidzie święto ich/ ktore ciálem Bożym názywáia/ ono ciáło [...] nołzac [...] przed nim vpádáia *CzechEp* 191;

ReszList 192; *LatHar* 323, 356, 381, 474, 742 (8); *WujNT* 167, 328 *marg*, 349, 606 *marg*, *Vvvvv3v* (6); *SarnStat* 730, 734, 736, 744.

»boże ciało« = *prawdopodobnie kapliczka lub figura*: Zeznal yfch spawlem thowarziífem íwem, kony trzech na blonyv za bozym czyalem zabili, fktorych fkori odarwíchi Garbarzevi yednemv przedali *LibMal* 1545/107.

»kościół, kaplica Bożego Ciała« (3): [*król Kazimierz*] Kościół Bożego ciáá kofzthownie dał poftáwić w Kázimierzu *BielKron* 376; Zawifzá s Kurozwák [...] w Krákwie pochowan w káplicy Bożego ciáá *BielKron* 378, 376.

»dom boży« = *świątynia; templum Mącz, Cn; domus Dei Vulg, Cn; domus Domini, templum Dei Vulg; aedes sacra, basilica, delubrum, dominicum, fanum, sacrarium ritus Christiani Cn (178); OpecŻyw* 59v; *TarDuch* A5; Będę pełnił żądliwe ofiary [...] w pałaczu domu bożego w poľrozdku ciebie Ierufalem. *WróbŻoít* 115/19, H8, 67/13, 131/1; *MurzNT Matth* 12/4, *Mar* 2/26; *LubPs* O; O krámárze niebogoboyni/ tzeufz zdomu Bożego vtzyniliście Lotrowską iáfkinią? *KrowObr* 77v; *Leop Iudic* 20/18, 1.*Esdr* 6/3, 7, 12, *Eccle* 4/17 (20); *BibRadz* 1.*Esdr* 3/8, 1.*Par* 23/28, 2.*Par* 24/7, 2.*Esdr* 6/10, *Dan* 1/2 (9); Przed zbudowaniem domu Bożego czynili [Żydzi] ofiary ledá gdzye *BielKron* 39, 35v, 38, 38v, 39, 48 (77); Domus etiam pro templo accipitur, Kościół/ Boży dom. *Mącz* 94b; *OrzQuin* Aa3v [3 r.]; *RejPos* 144 *marg*; *KuczbKat* 405; Ten dom [*ratusz*] może zwáć dom Boży/ Iefli fie w nim cnotá mnoży *RejZwierc* [238]; *WujJud* 29v; *BudBib Gen* 28/22, 4.*Reg* 16/14, 2.*Esdr* 13/9, *Tob* 14/6, 2.*Mach* 14/33 (20). *CzechRozm* 235v, 253v; *SkarŻyw* A4v, 347 [2 r.], 356; *CzechEp* 47, 50, 51; *LatHar* +4, 474; Haereticy domy Boże obracáią w iáskinie zboycow. *WujNT* 167 *marg*, *Matth* 12/4, *Mar* 2/26, s. 167, *Luc* 6/4, *Yyyyy4v*; WSzyftki domy Bożé álbo Kościoły/ we wfytykich ich práwiéich [...] chcemy wcále záchowác. *SarnStat* 181 [*idem*] 628, 890; *PowodPr* 52, 53, 83; krolowie/ y ksiáżetá/ dziwnie drogiemi ochędoftwy domy Boże ozdobili *SkarKaz* 456b, 453a, 454a, 455a, 455b, 456b (10); *KlonWor* 48.

»Duch Boży« = *trzecia osoba Trójcy Świętej; spiritus Dei Vulg (5); GrzegRóżn* K2; *CzechRozm* 14; *SkarJedn* 281; y widział Duchá Bożego sftępuiącego iáko gołębicę *WujNT Matth* 3/16, 13. Cf »święty i boży«.

»Dziesięcioro Przykazanie Boże; Dziesięcioro Boże Przykazanie« = *Decalogus Mącz (15 : 8)*: Maż pyrwei wiedziec/ że to dziefięcioro Boże przikazanie dał był pan Bog Moizeífowy *SeklKat* G4v, B2, X; *KromRozm II* k2v; *Leop Ex* 20 *arg*; *BibRadz I* 104 *żp*; [*Mojżesz*] vkazał dwie tablicy dzyefięciorá przykázania boże⁸⁰ pálcem Bożym nápiáfáne. *BielKron* 35, 44, 465; Decalogus [...] Dziefięcioro Boże przikázanie *Mącz* 78d; *HistRzym* 40, 60v, 83v; *KuczbKat* 345; *WujJud* 78v; *CzechRozm* 97v, 99v, 101; Wyliczenie krotkie grzechow przeciwko Dżiefięciorgu Przykázaniu Bożemu popełnionych. *LatHar* 113, ++8v, 112, 133, 748.

»Dziewica Boża« = *Maria*: błogofłáwiona dziewico Boża odpuść mi/ á modl fie zá grzech moy. *SkarŻyw* 184.

»kościół boży; boży kościół« = *zgromadzenie wiernych; ecclesia Dei, templum Dei Vulg (860 : 7)*: [*Panna Maryja*] ta wzyuoczye matky ducha ízwyátęgo pelna zawzdy wkoľczyele bozym myefzkacz bądzye *PatKaz III* 105v; *WróbŻoít* aa4; *RejPs* 108; *SeklWyzn* d2v; *KromRozm I F*, F4v, Ov [2 r.], O2;

MurzNT 56, 116; kołcyoł boży prawdziwy nye błądzi *KromRozm II* y2v, a2v; *KromRozm III* A7, B4v, C3, E7, H4v (77); *DiarDop* 103, 109; *LubPs* A3v, A4, N4v, Q3 marg, cc2v (29); was połtawił Duch Święty ábyście pálli kościoł Boży *KrowObr* 130, 101v, 131, 178v, 222v, 237 (33); *Leop Sap* 3/14, *Eccli* 50/7, *1.Cor* 15/9, *Gal* 1/13, *Philipp* 3/6 (7); Nieieftem iáko Kaim/ niemáiąc ná świećie to ieft w Kołćiele Bożym pewnego mieyfcá *OrzList* d3v, d2v, e, e4, h2v, g (15); *BibRadz I* *4v, *Ps* 41 arg, I 311 marg, 178v, *1.Cor* 3/17 (21); *OrzRozm D2* [2 r.], D2v, F3v, M2, P4; *BielKron* 3, 265v [2 r.]; *GrzegRóżn* G3v, Mv, Ov, O2v; [kacercz] mordował dułze ludźkié/ y Dyabłu ié z Kościoła Bożégo wydawał *OrzQuin* Aa3v, G4, K3v, M4, M4v (16); *SarnUzn* Bv, B2v, B4v, E2v, G4v (14); *RejAp* 96, 138; *RejPos* 137 marg, 153v, 198v, 261v, 295 (8); *RejPosWiecz*³ 97v; *BiałKat* 41v, 118v, 121, 126, 386 (14); tylko w fámym Bożym Kościele á nigdzie indzie nayduie sie chwałá prawdziwa *KuczbKat* 80, 165, 215, 285, 390; *RejZwierc* 47, 126, 258; *WujJud* 8v, 82v, 122, 138v, 194 (42); Abowiem przez Krzeft zołobná káždy bywa w Kościeł Boży włzczepion. *WujJudConf* 219v, 6, 143, 151v, 186, 201v (42); *RejPosRozpr* b4v, c2, c2v, c3, c4 (15); *RejPosWstaw* 42, 143v, [143⁴], [143⁴]v; *BudBib* 3.*Esdr* 8/67, *1.Mach* 1/47; *BiałKaz* M4; *StryjWjaz* C2; *CzechRozm* 165, 182v, 184, 184v, 191; *KarnNap ktv*; *ModrzBaz* 34v; Iáko może być kościoł Boży ná ziemi iednym ciáłem/ gdy iedney głowy mieć nie będzie? *SkarJedn* 55, 27, 37, 40, 61, 157 (174); *Oczko* 30; *SkarŻyw* A4, A5v, 92, 165, 279 marg (119); *CzechEp* 30, 97, 374, [397], [398] (7); *NiemObr* 12; W Kościele BOżym chrześcijáńskim [...] nie ieft inży fundáment/ iedno písmo święte *ReszPrz* 52, 4, 22, 24, 40, 101 (27); tákże y ci co z łodki kościoła Bożégo wypádli [...] zbáwieni być żadná miárą nie mogą *ReszList* 192, 147, 152, 180, 184, 188; *Paprup* Dv, L4; *OrzJan* 95; *LatHar* 124, 245, 262, 376, 508 (27); *KołakSzczęśl* Cv; Pan Chrístus ieft głową przednieyřzą kościoła Bożégo. *WujNT* 669, 21, 93, 136, *2.Cor* 6/16, *1.Tim* 3/5 (62); *WysKaz* 19, 36; *JanNKar* A3 [2 r.], A3v; *SarnStat* 4, 199; *PowodPr* 2, 22, 25; do Kościoła Boże^o ábo owczárniey drzwiami ieft Chryftus *SkarKaz* Oooov b, 2v, 43a, 81b, 457b, 550b (39); *SkarKazSej* 700a, b; *KlonWor* 48. Cf »boży i krześcijański«, »boży i Chrystusow«, »powszechny to jest boży«.

»krolestwo boże; boże krolestwo« = *regnum Dei Vulg* [w tym: przyszło, blisko jest itp. krolestwo boże (28); (wn)ić do krolestwa bożégo (36)] (276 : 2); *OpecŻyw* [61], 90; nye w mouye zalezy krolestwo boze ale włamey cznoczye *PatKaz III* 150; *SeklWyzn* Fv; *SeklKat* 64, L3v, T4, V3, X2; *KromRozm I* M2; *MurzNT* *Mar* 1/15, 9/46, 15/43, *Luc* 6/20, 7/28 (14); *KromRozm II* d4v, o4, r4 [2 r.]; *KromRozm III* A6v, B2v, P2; *GliczKsiąż* I3; przez wielkie trudnoścí muřim wnidź do krolestwá Bożégo. *LubPs* Z4, B2v marg, dd2, dd4 marg; *GroicPorz* kk4; *KrowObr* 6, 21, 33, 153v, 180v (7); trudno ieft tym ktorzy w piéniedzách duffáią/ wnić do krolestwá Bożégo [*intrare in regnum Dei*] *Leop* *Mar* 1/15, 10/15, 23, *Luc* 8/1, 14/15 (15); *BibRadz* *Matth* 21/43, *Mar* 4/30, *Luc* 13/28, 21/31, *Rom* 14/17 (25); *OrzRozm* A2, C, D4v; *OrzQuin* F [2 r.], N3 marg; *SienLek* T4v; *RejAp* 97; *GórnDworz* Gg; *RejPos* 12, 62v, 77, 152, 216v (15); Krolestwo Bożé przybliżyło fye wam [*bibl* *Luc* 10/9] *BiałKat* 171, 103v, 133v, 198v, 221, 353v; Krolestwo álbo Pánowánia Boże należy ná řłowie Ewángeliey y Duchu Świętym. *GrzegŚm* 33, 11, 33 [2 r.], 41, 43, 57 [2 r.]; *KuczbKat* 116, 320, 390 [3 r.], 435; *WujJud* 78, 94, 115v, 203v, 204 (8); *WujJudConf* 84v, 88; *BiałKaz* B2v; Iesli lepak duchem Bożym ia wyrzucam czárty tedyć na was przyřzło krolestwo Boże [*pervenit in vos regnum Dei*]. *BudNT* *Matth* 12/28 [*idem* *WujNT*], *Luc* 10/9, 11, 18/16, 17, *1.Cor* 15/50 (9); *CzechRozm* 7v, 27v, 87v, 184v,

185v (8); *KarnNap* A3v, Bv; kto kroleństwá Bożego nie przyjmie iáko dziecię/ nie wnidzie do niego, [bibl *Luc* 18/17] *ModrzBaz* 10, 10 [3 r.], 67v; *SkarŻyw* 32; *CzechEp* 32, 80, 175, 309, 325; *NiemObr* 9, 14, 74, 78, 90 (10); *ReszHoz* 127; *WerGośc* 212, 268 [2 r.]; Ani nieczyści/ áni cudzołożnicy [...] Bożego kroleństwá otrzymac mogą. *WerKaz* 300, 293; *ArtKanc* N3v; *LatHar* 445, 706, 714, 717, 726; Błogofławieni vbodzy: boć wálze ieft krolestwo Boże. *WujNT Luc* 6/20, *Matth* 12/28, *Mar* 1/14, s. 551, *1.Cor* 15/50, *Zzzzz3* (76); *WysKaz* 10, 32; *SkarKaz* 44a, 82a, 84b, 242a, 312b (7); *SkarKazSej* 679a; *KlonWor ded* **3. Cf *Przysłowia*.

»Lew Boży«: Aryel przekłáda się Lew Boży/ Ták zwano kościół Ierufzálimfki iż był ná kíztałt lwá zbudowan *BudBib Is* 29/1 marg.

»Matka, Matuchna Boża; Boża Matka« = *Dei mater Murm, Mymer*¹ [*Matuchna Boża tylko OpecŻyw* (10)] (179 : 8): ij zali to mály fmetek był matuchnie bożeé ij Iozefowi fwiétemu/ ijbzy takowe dziecię [...] przez fmiertz okrutná ftracitz mieli. *OpecŻyw* 28, 3, 12, 151, 183, 187v (20); *OpecŻywSandR nlb* 5; *PatKaz I* 1, 3, 9, 10, 18v; Oto y wízYTEK fzwYATH SYą dzyfz uefely yfch SYą poczála mathka boza czyftha panna wzyuoczye fzwYAThey hannY *PatKaz II* 86v, 44v, 52, 71, 73v, 75 (36); *PatKaz III* 88, 89, 90, 144v, 148 (17); *Murm 1; Mymer*¹ 2v; *SeklWyzn e4v; RejJóz C6v; RejKup g8v; KrowObr* 152, 162, 164; *Mącz* 393d, *RejZwierc* 234v; *WujJud* 26v; *SkarJedn* 232; *SkarŻyw* 111, 119, 174, 198, 243 marg (33); *ReszPrz* 37; *ArtKanc* B2; *PaprUp* I2; O Páнно/ ná rátkunk/ mnie záwżdy chętkliwa/ Corko Boża/ Boża mátko dobrotliwa *GrabowSet* R4v; Święta Márya Mátko Boża/ modl się zá námi grzełznymi *LatHar* 7, 8, 67, 331, 409, 465 (30); *WujNT* 195 marg, 293, 533; *SiebRozmyśl* F3v; *PowodPr* 32; Niech nie równáią fłóncá z gwiazdámi: náświętkfzey mátki Bożey z innemi niewiátkámi. *SkarKaz* 549b, 40b, 549b, 576a, 578b, 579b (22); *SkarKazSej* 685b; *KlonWor* 46.

»u Matki Bożej« = *w kościele pod wezwaniem Matki Bożej* (2): [*Szafraniec*] pomordował ty miefzczány/ [...] ktore do Kráková przywiezyono/ y pochowano v Mathki Bożey w kościele w iednym grobie. *BielKron* 397, 407.

»Boże Narodzenie; Narodzenie Boże« = *nazwa święta* (59 : 3): *Murm* 11; *Natalis Christi. Christag.* Boze narodenie *Mymer*¹ 8v; *MiechGlab nlb* 8, 34; w wigiliá Bożego narodenia w noci málo było gwiazd *LudWieś* B, A4v [2 r.], B [2 r.], Bv, B3v; *LibMal* 1554/187, 189v; *Diar* 42, 43; IAwni złoczyńce y w dzień Święty mogą być ná mękę wedle Práwá dáni/ y w dzień Wielkonocny/ y Bożego Národzenia *GroicPorz* hh2v; *KrowObr* 168, 168v; *Goski* 16; *BielKron* 149v, 170, 214, 215v, 365v (7); *Feriae natalitiae, Boże národzenie. Mącz* 121b; *RejPos* 14v, 225v; *WujJud* 226; *StryjWjaz* B; *SkarJedn* 239; *SkarŻyw* 1; *ReszList* 144; *ActReg* 14; *GostGosp* 34, 76, 86, 90; *LatHar* 126, 391, 400, 401, 742 [2 r.]; Lekcyá ná wtorey Mfzey Bożego Národzenia y w oktawę Národzenia Bożego. *WujNT* 746 marg, 1 marg, 197 marg, 198 marg, 301 marg, 522 marg (14); ZAdné miáfto áni wieś od Bożego Národzenia blifko przyfzłégo poczáwfy: Podwody dármó dáwác nie má *SarnStat* 974; *SkarKaz* 483, 483 źp. Cf *Przysłowia*.

»Przemienienie Boże« = *nazwa święta*: Przemienienie B. *Goski* A11v.

»Syn Boży; Boży Syn« = *Chrystus; Filius Dei Vulg* (2196 : 30): *OpecŻyw* 8v, 9v, 160, 184v, 185v (77); *OpecŻywList* C, C2; *OpecŻywPrzedm* C4; Gabriel przyfédwífy ku pannie Marij/ zwiaftował iéy fyná bożégo poczęcié. *OpecŻywSandR nlb* 2; *PatKaz I* 4v, 8v, 11, 15v; *PatKaz II* 22v, 29v, 45v, 59v,

74v (115); *PatKaz III* 101v, 105v, 106v, 136v, 152v (20); *WróbŻoIt* C4, V6v, aa2v, aa4, dd5v(9); *RejPs* 91v, 126, 127, 210v, 223v (17); przecz nyebela potrzeba abi fyn bozi za then tho grzech czierpyal *LibMal 1544/191, 1544/83v, 84v, 89, 89v*; *SeklWyzn* B, Bv, Cv, F, G4 (12); *SeklKat* C, O4, P, S2, Y (35); *KromRozm I* B2, B2v [2 r.], K4, M, Mv; *MurzHist* C4v, F, L; *MurzNT Matth* 11 arg, *Mar* 15/39, *Luc* 4/9, *Ioann* 1/34, 3/18 (7); *KromRozm II* d2v, fv, m2v, pv, q4v, r3; Bez pochyby Yudafz by był wyerzył/ iż pan yeIt Kryftufem á Synem bożym/ nye zdrádzil by go był. *KromRozm III* N2v, A4v, B2, B5, D, N3v (11); *GliczKsiąż* Q4; *LubPs kt, Z3v*; *GroicPorz* a3v, hhv, mm4v; *SeklPieś* 6v [3 r.]; I co może być profłszego y głupłszego/ w Ewánielij Święthey/ iedno przepowiadác [...] iż Pan Kryfthus fyn Boży/ Krol nád Krolmi/ y Pan nád Pány/ przyšzedł tu ná fwiát [...] áby on wšzytkim fluzył? *KrowObr* 49, 47, 83v, 193v, 207, 215v (473); *RejWiz* Dd5v; *LeopPs* 50/1, *Mar* 1/1, *Ioann* 1/49, 9/36, *Hebr* 10/29 (10); *OrzList* h2v, h3v; dlategož thež Páweł świádczy/ iż my przez męki zftawamy fię podobnymi Synowi Bożemu. *BibRadz II* 120v marg, *Matth* 27/54, II 64v marg, 88 marg, *Eph* 4/13, *Apoc* 2/18 (19); *BielKron* 25v, 137, 140v, 145, 193 (7); A Troyca prawdziwa ieIt/ w ktorey Ieden ieIt Bog Ociec/ ieden Syn Boży/ ieden Duch s. a nie ieden Bog Troyca. *GrzegRóżn* L2 marg, A4v, C4v, E, E4, L2v (155); *OrzQuin* L3 [2 r.], N4v, P3, Z2; *SarnUzn* E8, F8, Hv, H4, H5 (50); *LeovPrzep* E4, E4v, F, F2, I4v (7); *RejAp* 14, 28v, 29, 86, 121 (12); *GórnDworz* Mm8; fyn Boży powrozem męki fwoiey wyciągnął nas z dołu nędze z mocy Dyabelłkiey. *HistRzym* 69v, 40, 51, 69, 83v, 133 (9); *RejPos* 71v, 118, 271, 272, 339v (39); *RejPosWiecz*² 93, 93v [2 r.]; *BiałKat* a4, b2v, 8v, 81, 106 (23); *GrzegŚm* 37, 64 [2 r.], 65 [3 r.]; *KuczkbKat* 5, 25, 180, 380, 430 (10); *RejZwierc* 42, 141, 190; *WujJud* 24, 158, 178, 246v, 248 (12); *WujJudConf* 6, 69v, 80, 242v, 243 (17); *RejPosRozpr* b4, b4v [2 r.], c, cv; *RejPosWstaw* [21³]v [2 r.], 22, [41⁴], [110²]v (9); *BudBib* c4, *Sap* 2/13, 12/18, 18/13; *BudBibKaw* A3; *BiałKaz* E2, E3v, E4v, G3v, G4 (27); Kto wierzy wfyná Bożego/ ma świádectwo Boże w łobie *BudNT* 1.*Ioann* 5/10, a6v, *Matth* 8/29, *Ioann* 3/18, *Luc* 1/35, 1.*Ioann* 5/12 (25); *CzechRozm* 34, 42v, 46v, 59v, 61v (304); Y prágnąc tego zbáwienia ludzkie⁹⁰ Syn Boży/ rofkazał Apoštołom fwoim/ áby po świećie idąc á każąc/ krzcili wšzytki połpolicie/ w imię Oycá y Syná y Duchá S. *KarnNap* A4v, B4v, F2v; *ModrzBaz kt, 62v, 67v, 69*; *ModrzBaz Bud* ¶5; *SkarJedn* 12, 22, 151, 234, 276 (6); Syn Boży/ łowo oycá/ y Bog práwy/ dla nas z wyfokości zftąpił *SkarŻyw* 1, 172, 279, 357, 383, 429 (56); *MWilkHist*. K3v, L2v; o jednym tylko prawdziwym y włálnym/ nie o dwu fynách Bożych/ wiem y weń wierzę *CzechEp* 219, 8, 24, 72, 104, 198 (217); *CzechEpPorz* xx3v, xx4 [2 r.], xv; *NiemObr* 79, 95, 109, 112, 114 (53); *ReszPrz* 43, 77 [2 r.], 78, 80; *ReszHoz* 122; *ReszList* 183; *WerGośc* 211; PRzez twoie święte z martwych wftánie/ Boży Synu odpuścifz nam náfze zgrzełzenie *ArtKanc* F16v, A3v, A11v, B15v, D9v, F15 (34); *GrabowSet* Kv, N4v; *LatHar* 5, 7, 57, 63, 378 (58); *KołakSzczęśl* B2, D; Chriřtus tenże ieIt Synem Bożym y Synem człowieczym. *WujNT* 345 marg, *Matth* 8/29, *Luc* 22/70, s. 350, 375, *Ioann* 19/7 (105); *SiebRozmyśl* A3v, E2v, H3, H4v; *PowodPr* 16, 31, 40, 44, 52 (15); Słowo sftáło fię ciálem/ Syn Boży sftał fię człowiekiem *SkarKaz* 488a, 44b, 117a, 207a, 245a, 486b (68); *SkarKazSej* 679b; *KlonWor* 1, *2v, *3. Cf »boży i człowieczy«.

»Boże (w niebo) wstápienie; wstápienie Boże« = *nazwa święta; ascensio Domini Mymer*¹ (13 : 1): *Mymer*¹ 8v; Ifch wdzien bozego wnyebowftápyenya theráfz blifko przefli zelyaza plufzne Puchalye

[...] pokradł *LibMal* 1551/161; *RejPos* 225v; Drugdy dni iedenascie od wstąpienia Bożego aż do Świątek/ nieiadła nic *SkarŻyw* 580; *LatHar* ++8, 357, 742; *WujNT* 368 *marg*, 372 *marg*, 394, 805 *marg*; *SarnStat* 218, 726, 1228.

»Zmartwychwstanie Boże« = *nazwa święta* (2): *OpecŻyw* [170]; za Apostołow rofkazanie było/ aby Chrześciane Niedzielę/ dzień Zmartwychwstania Bożego/ Świątki etc. święcili *WujJud* 196.

Szeregi: »boży albo apostolski«: niemowi tam Bożą/ albo Apoftolką [*ustawę*] ale Sirycyuszową *KrowObr* 232v.

»boży i (a) Barankow« = *Dei et Agni Vulg* (10): VKazałmi theż rzekę [...] która wychodziła z łtholcá Bożego y Báránkowego. *Leop Apoc* 22/1, 3; *BibRadz Apoc* 22/1, 3; tu Ian święty wípomina Máieftat Boży y Báránkow *RejAp* 188v, 187v [2 r.]; *LatHar* 380; Y nie będzie więcej żadne przeklęctwo: ale łtolicá Bożą y Báránkową w nim będzie *WujNT Apoc* 22/3, 22/1.

»boży i (albo *itp.*) (Pana) Chrystusow (Pana Jezu Krystow); Chrystusow(y) i (a) boży« = *Dei et Christi Vulg* (30 : 6): *KromRozm II* hv; Wrzucił [*czart*] [...] myędzy ludźye [...] wąpliwość o kołcyele tym Kryłtułowym á bożym *KromRozm III* A2v, B2v, E4, E4v, L, Q2v (10); *KrowObr* 66v; Iákub Boży y Páná Iezu Kriftułow łługá. *SarnUzn* F6v; *RejAp* 167v; *GrzegŚm* 33; Zaden nieczyłty [...] niema dziedzictwa w Krolełtwie Chriftułowym y Bożym. *KuczbKat* 390, 239v; przy tych náznáczonych mieyfcách [...] opifáne łá zaráz powinowáctwá tych/ ktorzyby łie ábo Bożym ábo Chriftułowym imieniem názywác chcieli. *CzechRozm* 197v, 24, 72v, 96v, 191, 197 (11); *CzechEp* 34, 58, 131, [393]; Prawdziwy zbor Boży/ y páná Chriftułow ten ieft/ który [...] ná łłowie iego [*Boga*] świętym przełtawa *NiemObr* 179; *WujNT* 69, *Eph* 5/5, *Apoc* 20/6.

»czartowski a nie boży«: Luter piłal Ierzykowi Lipłkiemu/ żeł ty czártowski ápołtoł á nie Boży. *BielKron* 211v.

»(nie) boży i (ale, a nie) człowieczy; nie człowieczy ale boży« = *Dei et non hominis Vulg* (7 : 1): A lud záwołal/ Boże głófy/ á nie człowiecze. *Leop Act* 12/22; *BielKron* 141v; Kriłtus Syn Boży y człowieczy *RejAp* Ee, 14 *marg*; *CzechRozm* 56; Confesłya Aufzpurłka/ nie ieft Boże ale człowiecze [...] łłowo. *ReszPrz* 71; *WujNT Act* 12/22 [2 r.].

»boży i kołcielny; kołcielny to jest (więcej niż) boży« (6 : 2): *KromRozm I* Iv; co Bożego y Kołcielnego ieft/ niełpráwiedliwie łobie przywłázczácie. *WujJud* 230v, 76, 101v, 197; *KarnNap* Cv; *SkarJedn* 199; wedłóg łporzádenia Zakonu Bożego y kołcielnego/ niech łie pierwey opátrzą vbodzy *PowodPr* 60.

»boży i (albo) krzełcijański« (3): *KromRozm II* *2v; ábyłmy z tąd poználi w ktorych [*kacerstwach*] yełt kołcyoł boży albo krzełciyáńłki/ ktorego łłukamy. *KromRozm III* C2; *ReszPrz* 16.

»(nie) boży i (ale, a nie *itp.*) ludzki; boży z ludzkim; (nie, więcej *itp.*) ludzki ale (ale i, niż) boży« (24 : 8): *KromRozm I* Cv; *Diar* 47; [*człowiek*] poznawłzy łrogość łądu łrogyego Bożego nád łobá/ przypułzczá włzytko łpráwiedliwołci Bożey/ á nie ludzkiey wymyłłoney. *LubPs* bb2 *marg*; *GroicPorz* A3v, av, kk4, mm2, pp2; *BibRadz II* 93 *marg*; *BielKron* 197, 198v, 209, 213v, 236; Iezus potym mnożył łie w mądrołci y w łeciech/ á łáłká Boża y ludzka byłá z nim. *RejPos* 38v; *KwiatOpis* B; *RejPos Rozpr* b3v, b4v; Bo to ieft nie ludzka ale Boża łpráwá *ModrzBaz* 116, 81, 135; *SkarJedn*

314; *KochPs* 51; Gdzie fię [...] vřtává Boža z ludzką/ mowy Bože z ludzkimi [...] ná plác wywodzą. *CzechEp* 5, 28; *NiemObr* 59; *OrzJan* 130; *WujNT Matth* 16/23, *Mar* 8/33, Yyyyy2; *PowodPr* 61.

»boży a niebieski; niebieski i boży« (1 : 1): w kroleřtwyie bożym á nyebyeřkim/ yeřć/ pić/ y inych rořkolfy éyeeřstnych vřyváć bęđżyemy. *KromRozm II* r4; *KromRozm III* A6v.

»boży i pański«: Boży řtátut/ y páńřki/ trzebá dobrze vmieć. *RejZwierz* 100v.

»(ani) powszechny to jest (ani) boży« (2): łámi řye řkázuyá y ořádzáyá/ iż nye łá z nas [...] A ták áni z kořcyolá powřřechnego/ áni božego/ z ktorego wyřzli *KromRozm III* E4v, E3v.

»boży, (i, a) przyrodzony; przyrodzony i boży« (6 : 1): *Diar* 121; *GroicPorz* av; Zakon Boży á przyrodzony ieden. *WujJud* Nn6v, 74; A do tych oboich praw y przyrodzonych y Bożych/ vřtáwy roznych narodow [...] trzebá áby do nich [...] przyřtěpowáły. *ModrzBaz* 74, 63, 81.

»řwięty i boży«: řtárzy nie czynili řobie ducha Božego Bogiem/ áni go ták názywáli/ ále tylko dárem y duchem řwięty y Bożym *CzechRozm* 14.

W przen (107) : yam [suřtan *Solejman Chan*] czien buozi na ziemy. *MetrKor* 46/175, 46v, 117v; Słonce ieřt oko Bože nieba y przyrodzenia okrařřa [...] pořeř niebieski, ozdoba Boža *BielŻyw* 135; Bo to [pokoř] pierwřřy klenot Boży *RejRozpr* I4; Widzimy řyę žem ya wygrař Zem řyę Franczyřřkowi wmoz dař Bo jeden ře tem obranj Ktory nořij Bože ranij *RejKup* v2v; Y przybywáło ich [ludzi męžnych] ná káždy dzień Dawidowi ná rářhunek áž ich był wielki poczeth iáko wořřká Božego. *BibRadz 1.Par* 12/22; Słonce być powiadáią Czapką Bożą *BielKron* 267v; Nápiřáł teź Rábi Elieřer w rozdzieleniu Křiąg řwoich [...] iż Niebo ieřt řzátá Boža iářna *BielKron* 462v; [Babilończykwie] rozmáité wieže/ przeciwné wieży Božéy/ którey wzór wyřtáwiliřmy teraz przed wámi/ [...] řwiebodnie buduią *OrzQuin* L4; wřzytcy wierni łá bráćia iego [Chryřtusa]/ á duřzá ieřt Siořtrá y dziewká Boža. *HistRzym* 39v; Vřřędnicy narodow zebráli fię z ludem Bogá Awřáhámowego/ bo (łá) Bože tarcze ziemie/ (ktory) bárzo wywyřřzon. *BudBib Ps* 46/10; [ludzie Cieplice řwięty mi być zową] že z rzeczy řwiętych łá vczynioné. á řwięté rozumieli/ řiárkę/ y ogień piorunowy: tenže řiárką řmierđzi/ á ieřt iáko řřzałá Boža *Oczko* 6v; [zakon chřeřcijańřki] łamá to ieřt y řzczera gwiazdá Boža/ ktorą myřli nářze zgotowař *SkarŻyw* 26; Idźie do Ciborium do Božey řpiźářnie/ Tám y řrebro do řiebie y Sákráment gářnie. *KlonWor* 9.

Wyrażenia: »budowanie bože« = *Dei aedificatio Vulg* (5): Abowiem ieřteřmy pomocniki Bożymi/ rolą Bożą/ y budowá niem Bożym ieřteřcie. *BibRadz 1.Cor* 3/9; *SkarŻyw* 354; Apořtoł Páweř řiebie/ y z inřzymi towarřyřřmi zwař *cooperarios dei*, á Koryntczyki budowá niem Bożym. *NiemObr* 35; *WujNT 1.Cor* 3/9, Xxxxx3v.

»dom boży« (5): oto dom boży y odpoczyuanye ducha řzwyętego ta myřa panna. *PatKaz II* 40, 42; ktory [Duch řwięty] ie [ciałá dziecinne] mocą řwá czyřci wewnářtrz ná duřzy/ y pořwiáca/ žeby ře řřtáli domem Bożym/ y Troycy S. przybytkiem. *KarnNap B*; *SkarŻyw* 354; *SkarKaz* 457a.

»dzień boży«: A dla tego wyele ich [ludzi]/ ižeby dźyeń Boży widźyeli y weřelili řye/ przez kácerze bywáyá obudzeni. *KromRozm I* L2.

»księgi bože« (5): Ináđnie was koždy tżłowiek wierny/ y w księgi Bože wpiřány/ poznáć može *KrowObr* 107; A żywot wieczny tym tylko řłuży ktory řpiřáni łá w Křięgách onych Bożych

CzechRozm 124v, 69; Lud on poddane fwe [...] tak miłowal/ iż dla nich aby Bog im grzechy odpuścił/ wypifany być z ksiąg Bożych chciał *SkarŻyw* 482; *SkarKaz* 3v.

»łodka boża« (2): za mądrym sprawowaniem tego to szterniká łodki Bożey/ taki [w *Rzymie*] pokoy *ReszList* 185, 185.

»miasto boże« (7): Wyflawyenye frogości/ ktora fie od złych nieprzyjaciół dzyeie nád miałtem Bożim/ to iefth nád kościołem. *LubPs* S2 marg v; *SkarJedn* 8, 24; *SkarŻyw* 206, 268; *ArtKanc* K11; *SkarKazSej* 667b.

»miecz boży«: [Turcy] są miecz Boży/ á iż wolą Bożą przeciwko nam sprawuią *ReszPrz* 44.

»miotła boża« (2): Tak tá Bábylonia/ od wieká zawnie miotłą Bożą iefth *OrzQuin* Z3v, Z3v marg.

»naczynie boże« (6): *BibRadz* I 293c marg; Apóstołowie Pána Krytułowi nawiernieyfzy ľudzy/ á naczynie wybrane Boże/ [...] nie przyciągáli ferc ľudzkich *RejPos Rozpr* b4; *SkarŻyw* 249 [2 r.]; *ReszPrz* 92; *SkarKaz* 579b.

»owce, owieczki boże« = *wierni* (7): Aleć iedno te są prawdziwe owieczki Boże/ ktore iednego Páterzá Rzymfkie⁸⁰ słuchaią *WujJud* 18v, 18v, Mm8v; [*Ewangelia*] iednego Páterzá Piotrá widomego y namieftniká Chrytułowego wšytkich bóránow y owiec Bożych vkázuie. *SkarJedn* 343; *SkarŻyw* 312, 373; *CzechEp* 332.

»owczarnia boża; boża owczarnia« = *kościół* (5 : 2): Takiećci w Bożey Owczárni/ Są wilcy szarzy y czarni *BierEz* R4; By [król] błędnych drogi vczył/ vpádłych rátował/ Iák práwy páterz/ Bożą owczárnią sprawował. *StryjWjaz* C3; *SkarJedn* 122, 228; ofátnich czáfow mieli [się] znaleść zwodziciele zdrádlivi/ odrywaiący ľudzie od owczárniey Bożey *ReszPrz* 13; *ReszList* 183; *SkarKaz* Oooovb.

»pasterz boży« = *kapłan* (4): Bogwie/ bydło/ fwinie/ kozy/ Mądrfze niż ten pástirz bozy. *RejKup* i8v; *KrowObr* 83v; *OrzList* q4v; á thu obacz w tych máluczkich [...] słowiech Proroká thego świętego [...] iáki pożytek páterz Boży/ kthoremu iefth poruczono ftadko Pánfkie prawdziwą náuką swoią/ może vczynić Pánu swoiemu. *RejPos* 274v.

»podnożek boży«: Ziemiá iefth/ powiáda [św. Augustyn]/ podnożek Boży/ á tá ziemiá iefth Ciáło Pána Chrytułowe *WujJud* 241v.

»przybytek boży« (2): gdyfz przeto przybytek bozy yefth panna maria *PatKaz* I 15v; Otózi to fzaleńftwo/ [...] abyś óno [*Chrystusowe*] ciáło Przybytek Boży do fwégo porównać miał *BialKat* 301.

»pszczółka boża«: Tak y my podłemi ludźmi w [...] kmiecych domkách/ nie gardźmy. wšytko to pfczołki y robaczki Boży/ ktorzy w niebie będą wielkimi *SkarKaz* 84a.

»ramię boże« (2): *KrowObr* 43v; Mnich Dionifius Kártuzian [...] fyná ręką/ á duchá rámieniem Bożym twierdzi być názwanego/ iż oćiec wšytko prze zeń czyni. *CzechEp* 197.

»ręka boża«: Arcybifkup Gnieźniénfki/ iefth w Polfzce Káplán naywyższy [...] ręka y vftá Bożé. *OrzQuin* Aa6.

»robaczek boży«: *SkarKaz* 84a cf »pszczółka boża«.

»rola boża« = *Dei agricultura Vulg* (4): *BibRadz* 1.Cor 3/9; Wiernych ludzi fercá są płodną rolą Bożą. *RejPos* 65 marg; S. Nicetá [...] do wzroftu y pożytku duchownego pomagał: iáko wierny robotnik pánfkiey winnice/ y roley Bożey. *SkarŻyw* 298; *WujNT* 1.Cor 3/9.

»skrzynia boża«: O wielkie łzczenie Iozephá tego/ ktory ták wolną rozmowę miał z tą łkrzynią Bożą y z łtolicą mądrości nawyżłzego. *SkarŻyw* 243.

»stado, stadko boże; boże stadko« = *grex Dei Vulg* (6 : 1): Wy/ mowie/ ktorym ludzi páć poruczono: Y zwierzchności nád łtádem Bożym zwierzono *KochOdpr* B2v [*idem KochPieś* 46]; A zołobná Piotr nápomina towarzysze łwe [...] żeby páśli to ktore przy nich było łtadko Boże *CzechEp* [384], [384]; *NiemObr ktv*, 43; *KochPieś* 46; *WujNT* 1.*Petr* 5/2.

»stolec boży«: Ale łtoletz boży nitz inłłégo nieiełt/ iedno paⁿna maria/ przed którą kładli łwe korony *OpecŻyw* 189v.

»trzoda boża« = *grex Dei Vulg* (10): Abowim teźci łám Pyotr kápłanom álbo łtárlým á przełozonym [...] każe páć álbo rzáđzić trzodę bożą. *KromRozm III* M5v; *Leop* 1.*Petr* 5/2; *RejPos* 227v, 301; *WujJud* 148; *SkarJedn* 15; *SkarŻyw* 238, 567; *WujNT* 807, Xxxxx2v.

»usta boże« (2): Arcybłkup Gniéźniéńłki/ iełt w Polłzce Kápłan naywyżłzy/ [...] początek Rády: ręká y vłtá Boże. *OrzQuin* Aa6, L3 marg.

»winnica boża« (5): *RejPos* 60 marg; ábyś tym ochotniey kopał á robił w tey winnicy Bożej/ áby oni wieprzowie dzicy [...] wźdy mogli być iákkolwiek pohámowani. *RejZwierc* 119v; *SkarJedn* 298; *WujNT* 85; [panom] P. Bog zwierzyl y poruczyl [poddanych]/ áby ie opátrowáli/ iáko ogrod y winnicę Bożą. *SkarKaz* 351b.

»zbroja boża« = *armatura Dei Vulg* (4): káždy dobry przełozony [...] ma [się] oblec w zbroię Bożą/ áby był mocny przeciw dyabellłkim przeciwnołciam *HistRzym* 88v; *WujNT* 679, *Eph* 6/11, 13.

a. Zestawienia w funkcji nazw botanicznych (96) :

»dłóń boża« = *palma Christi* (Rost); rośłina z rodz. *storczykowatych*: Iełth drugie ziele łtego teź rodzaju ktore nazywaią dłóń boża *FalZioł* II 127.

»boże drzewko; drzewko boże« = *abrotanum L.* (Rost); rośłina z rodz. *złozonych*; *abrotanum Murm*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*, *SienLek*, *FalZioł* (58 : 1): *Murm* 112; Korzeń złotogłowow zbożem drzewkiem wługu warzone włofi rołci y krołty łpáđza *FalZioł* II 15v, II 1v, 18c, 20, 27v, 66v (41); *Abrotonites* [...] Wino s Bożim drzewkiem náczinione/ przipráwione/ korzenne wino. *Mącz* 1c, 1c; Weźmi garść drzewká Bożego Szczépke łuczywá łmolnégo/ Warz to dobrze wpiwie łtárym *SienLek* 149v, 30, 47, 150v, 155v, 240v (14); *Calep* 7b.

»Matki Bożej len (łnek); łnek Matki Bożej« = *Linaria vulgaris Mill.* (Rost); rośłina z rodz. *psiankowatych*; *linaria FalZioł*, *SienLek* (5 : 1): MAtki bożey len iełt podobny ku łnu, albo ku łofnce *FalZioł* I 79, t4, II 78v, 79; Łnek panny Marijey álbo máłtki Bożey. *Linaria SienLek* 239.

»Matki Bożej włoski (włosek)« = *capillus veneris L.* (Rost); rośłina z rodz. *pokrzyw*; *callitrichon Mącz*, *Calep*; *capillus (veneris) Mącz*, *Calep*; *adiantum politrichon Calep*, *Cn* (25): matki bożey włoski łą podobne w łłiciu, koriandrowemu łłiciu *FalZioł* I 26v; MAtki bożey włosk woda iełth mierna w ciepłoci *FalZioł* II 8av, I 26v, 27, 92v, II 7, 17v (17); *Capillus veneris*, *herbae species*, *Murna* rutá ale włáfniey Máłtki Bożey włoski Vide łupra, CALLITRICHON. *Mącz* 34c; Pomagać teź temu páprotká y ielenie ięzyczki/ máłtki bożey włoski: ábowiem czyściá Melánkoliá. *SienLek* 94v, 47v, 115; *Calep* 23b, 152b, 161a, 819b.

»boża trawka« = *fenum grecum* L. (Rost); roślina z rodz. motylkowatych; *carphos*, *fenumgrecum*, *silicia Calep*, Cn; *faseolus teliformis Calep*; *aegoceras*, *buceras*, *silicula*, *siliqua*, *telis Cn* (5): *Foenumgraecum* – Boża trawka. *Calep* 427b, 167a, 409b, 980a, 1051a.

b. lek. Zestawienie: »boża kaźń« = *epilepsja* (22) : Gdy Brzemienna ięmioło dębowe przy łobie noši/ lekko porodzi, á dziećię Bożey kaźni nie vzna. *SienLek* 59v; Pádaiąca niemoc/ ieft Boża kaźń *SienLek* S4, 19v, 59v, 60, T2, T2v (22).

Cf **BOGOW**, **BOSKI**, [**BOŻOCIELSKI**], **BOŻOGROBSKI**, [**BOŻYBYT**]

KCh,TK